

**T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ZORBALIK
EĞİLİMLERİNİN AİLE İÇİ ŞİDDET GÖRME DURUMUNA GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ
(ÇEKMEKÖY ÖRNEĞİ)**

**Filiz AYGÜÇ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

İstanbul, 2015

**T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ZORBALIK
EĞİLİMLERİNİN AİLE İÇİ ŞİDDET GÖRME DURUMUNAGÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ
(ÇEKMEKÖY ÖRNEĞİ)**

FİLİZ AYGÜÇ

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mustafa OTRAR**

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul, 2015

ONAY

T.C.
YEDİTEPE UNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ZORBALIK EĞİLİMLERİNİN AİLE İÇİ ŞİDDET GÖRME DURUMUNA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ (ÇEKMEKÖY ÖRNEĞİ)

Ad-Soyad: FİLİZ AYGÜÇ

ONAY:

Danışman : Yard. Doç. Dr. Mustafa ONAR

Üye: Prof. Dr. Halil EKŞİ

Üye: Yard. Doç. Dr. Ahmet KATILMIZ

Onay Tarihi: 02.09.2015

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
İÇİNDEKİLER	ii
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	vii
ÖNSÖZ	xv
ABSTRACT.....	xvi
ÖZET	xviii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.2.1. Alt Problemler.	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Sayıtlılar	5
1.6. Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1.Zorbalık Tarihçesi	7
2.2.Zorbalık Kavramı	8
2.3.Okul Zorbalığı(School Bullying)	9
2.4.Okul Zorbalığının Nedenleri	12
2.5.Okul zorbalığı ile ilgili potansiyel tehlike işaretleri.....	12
2.6.Zorbaların Özellikleri.....	13
2.7.Zorbalık-Saldırganlık-Şiddet İlişkisi.....	15
2.8.Zorbalık Türleri	17
2.8.1.Sözel Zorbalık.	17
2.8.2.Fiziksel Zorbalık.....	18
2.8.3.İlişkisel Zorbalık.....	18

2.8.4.Siber Zorbalık.....	19
2.8.5.Cinsel Zorbalık.....	20
2.9.Zorbalığın Nedenleri.....	20
2.9.1.Bireysel Faktörler.....	20
2.9.2.Aileye İlişkin Faktörler.....	21
2.9.3.Toplumsal Faktörler.....	22
2.9.4.Okula İlişkin Faktörler.....	22
2.10.Zorbalığın Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi.....	23
2.10.1.Cinsiyet.....	23
2.10.2.Yaş.....	23
2.10.3.Zorbalığın sosyo ekonomik düzeyle ilişkisi.....	24
2.10.4.Zorbalığın akademik başarı ile ilişkisi.....	25
2.10.5.Aile.....	25
2.10.6.Arkadaşlık.....	25
2.10.7.Bireysel etkenler.....	26
10.8.Okul Ortamı.....	26
2.11.Okul Zorbalığının Yaygınlığı ve Sıklığı.....	26
2.12.Zorbalığın Meydana Geldiği Yerler.....	28
2.13.Okullarda Zorbalığın Önlenmesi.....	29
2.14.Okul Zorbalığının Sonuçları.....	32
2.14.1.Ruhsal Problemler.....	33
2.14.2.Akademik Problemler.....	34
2.14.3.Sosyal Beceri Problemleri.....	34
2.15.Şiddet Kavramı.....	35
2.16.Aile ve Çocuk.....	36
2.17.Aile İçi Şiddetin Tanımı.....	37
2.18.Tarihsel Süreçte Çocuk ve Şiddet.....	38
2.19.Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin Tanımı.....	39
2.19.1.Fiziksel İstismar.....	40
2.19.2.Duygusal (Sözel) İstismar.....	41
2.19.3.Cinsel İstismar.....	42
2.19.4.Ekonomik İstismar.....	43

2.19.5.İhmal.....	43
2.20.Çocuk İstismarı Risk Faktörleri	44
2.21.Çocuğun Şiddete Tanık Olması	44
2.22.Türkiye’de Aile İçi Şiddet, Çocuk İstismarı ve İhmalinin Durumu İlgili Araştırmalar.....	45
BÖLÜM III	49
YÖNTEM	49
3.1. Araştırma Modeli	49
3.2. Evren ve Örneklem	49
3.2.1. Evren.....	49
3.2.2. Örneklem.	49
3.3. Veri Toplama Araçları	50
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.	50
3.3.2. Öğrenciler için Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği.	50
3.4. Verilerin Toplanması	51
3.5. Verilerin Çözümlemesi	51
BÖLÜM IV.....	53
BULGULAR VE YORUMLAR	53
4.1. Grubun Demografik Yapısına İlişkin Bulgular.....	53
BÖLÜM V.....	109
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	109
5.1.Sonuç ve Tartışma.....	109
5.1.1. Zorbalık Davranış Eğilimine Yönelik Bulguların Tartışılması.	109
5.2.Öneriler	124
5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.	124
5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.	125
KAYNAKÇA.....	127
ELEKTRONİK KAYNAKLAR.....	135
EK 1-Ölçek Kullanma İzni.....	136
EK 2 Kişisel Bilgi Formu.....	137
EK 3-Zorbalık Ölçeği.....	139
ÖZGEÇMİŞ	140

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

- f*: Frekans
N: Birey Sayısı
P: Manidarlık Düzeyi
Sh: Standart Hata
ss : Standart Sapma
 \bar{x} : Aritmetik Ortalama
%: Yüzde
ZDEÖ: Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.Saldırganlık, şiddet ve zorbalık arasındaki ilişki.....	16
Şekil 2.Çocuk İstismarı İçin Risk Faktörleri.	44

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 4. 1.Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	53
Çizelge 4. 2.Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	54
Çizelge 4. 3.Kardeş Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	54
Çizelge 4. 4.Annenin Çalışma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	54
Çizelge 4. 5.Babanın Çalışma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	55
Çizelge 4. 6.Aile ile Birlikte Yaşama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	55
Çizelge 4. 7.Annenin Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	55
Çizelge 4. 8.Babanın Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	56
Çizelge 4. 9.Ailenin Algılanan Gelir Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	56
Çizelge 4. 10.Anne Baba Birlikteliği Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	56
Çizelge 4. 11.Anne Sağ Olup Olmama Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	57
Çizelge 4. 12.Baba Sağ Olup Olmama Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	57
Çizelge 4. 13.Anne Babanın Birbirine Fiziksel Şiddet Uygulama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	57
Çizelge 4. 14.Anne Babanın Birbirine Sözel Şiddet Uygulama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	58
Çizelge 4. 15.Annenin Öz veya Üvey Olma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	58
Çizelge 4. 16.Babanın Öz veya Üvey Olma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	58
Çizelge 4. 17.Öğrencinin Algılanan Başarı Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	59
Çizelge 4. 18.Anne ve Babanın Çocuğa Bağırma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	59
Çizelge 4. 19.Anne ve Babanın Çocuğu Dövme Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	59
Çizelge 4. 20.Anne ve Babanın Çocuğu Aşağılama ve Hakaret Etme Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	60

Çizelge 4. 21. Anne ve Babanın Çocuğa Şiddet Uygulama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	60
Çizelge 4. 22. Anne ve Babanın Çocuğa Şiddet Uygulama Sıklığı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	60
Çizelge 4. 23. Anne ve Babanın Çocuğa Ceza Uygulama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri	61
Çizelge 4. 24. Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	61
Çizelge 4. 25. Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	62
Çizelge 4. 26. Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları	63
Çizelge 4. 27. Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	64
Çizelge 4. 28. Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları	65
Çizelge 4. 29. Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	66
Çizelge 4. 30. Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları	67
Çizelge 4. 31. Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	68
Çizelge 4. 32. Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	68
Çizelge 4. 33. Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları	69

Çizelge 4. 34.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	70
Çizelge 4. 35.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	70
Çizelge 4. 36.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	71
Çizelge 4. 37.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyutu Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	71
Çizelge 4. 38.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	72
Çizelge 4. 39.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne Çalışma Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	72
Çizelge 4. 40.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Baba Çalışma Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	73
Çizelge 4. 41.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Aile İle Birlikte Yaşama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	74
Çizelge 4. 42.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	75
Çizelge 4. 43.Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları	76
Çizelge 4. 44.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	77

Çizelge 4. 45.Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları	78
Çizelge 4. 46.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	79
Çizelge 4. 47.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	79
Çizelge 4. 48.Duygu Zorbalığı Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları	80
Çizelge 4. 49.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	81
Çizelge 4. 50.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları	82
Çizelge 4. 51.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	83
Çizelge 4. 52.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	83
Çizelge 4. 53.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	84
Çizelge 4. 54.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	84

Çizelge 4. 55.Duygu Zorbalığı Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları	85
Çizelge 4. 56.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	86
Çizelge 4. 57.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	86
Çizelge 4. 58.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	87
Çizelge 4. 59.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	87
Çizelge 4. 60.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	88
Çizelge 4. 61.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	88
Çizelge 4. 62.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne Ve Babanın Birlikte Olma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	89
Çizelge 4. 63.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Anne ve Babanın Birbirine Fiziksel Şiddet Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	90
Çizelge 4. 64.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Annenin Öz Olma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	91

Çizelge 4. 65.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Babanın Öz Olma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	92
Çizelge 4. 66.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	93
Çizelge 4. 67.Fiziksel Zorbalık Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları.....	94
Çizelge 4. 68.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	94
Çizelge 4. 69.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	95
Çizelge 4. 70.Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları	96
Çizelge 4. 71.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	97
Çizelge 4. 72..Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları	98
Çizelge 4. 73.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	98
Çizelge 4. 74.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne ve Babanın Birbirine Sözel Şiddet Uygulama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	99
Çizelge 4. 75.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne ve Babanın Çocuğa Bağırma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	100

Çizelge 4. 76.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne ve Babanın Çocuğu Dövme Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	101
Çizelge 4. 77.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne ve Babanın Çocuğa Hakaret Etme Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	102
Çizelge 4. 78.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Ailede Şiddete Uğrama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	103
Çizelge 4. 79.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	104
Çizelge 4. 80.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	104
Çizelge 4. 81.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	105
Çizelge 4. 82.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	105
Çizelge 4. 83.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	106
Çizelge 4. 84.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	107
Çizelge 4. 85.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	107

Çizelge 4. 86.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	108
Çizelge 4. 87.Zorbalık Ölçeği Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	108

ÖNSÖZ

Bu araştırmayı yaptığımda üzülerək farkına vardım ki bu kadar önemli bir konunun üzerinde yeterince durulmayıp ölkemizde bu tür araştırmalara fazla yer verilmemiş olmasıydı. Yine üzülerək fark ettim ki aslında bu araştırmaların ölkemizde fazla yer verilmemesinin nedeni artık tüm dünyanın aşmış olduğu tabuların ölkemizde hala yıkılmayıp akademisyenlerin önüne bir engel olarak çıkarılmasıydı. Şiddetin ve zorbalığın mahremiyet olarak değil de paylaşılp çözümler aranması gereken bir konu olmasını temenni ederim.

Bu araştırmanın her aşamasında bana desteklerini esirgemeyen, sabrı ve güler yüzüyle bilgi ve deneyimlerini paylaşan danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa OTRAR'a çok teşekkür ediyorum.

Yüksek lisansa başladığım ilk günden, bitirmiş olduğum şu aşamaya kadar desteğini tüm aşamalarda gördüğüm arkadaşım Erol KARA'ya, yüksek lisans yapmam hususunda beni yüreklendiren, eğitimciye ve eğitime önem verdiklerini her fırsatta sadece söylemleriyle değil uygulamalarıyla da bunu gösteren ve iyiki sizlerle çalışıyorum dedirten müdürlerim Atık DOĞU ve Adnan ÖZDEMİR'e, gerek okula devam aşamalarında gerek tez çalışması yaptığım sıralarda iş yükümü fazlasıyla paylaşan ve hiçbir gün bu durumdan şikayetçi olmayan idareci arkadaşım Süreyya ÖZKAYA'ya, yorulduğum her anımda yükümü hafifleten canım arkadaşım Erinç KARIŞ'a, güler yüzünü ve yardımlarını her daim gördüğüm arkadaşım Miray BEŞLİ'ye, bir telefonla yardımına koşan Tuğçe GÜRKAN'a ve çevirilerde desteğini gördüğüm arkadaşım Fadliye SERER'e, çok teşekkür ederim.

Ve tabiki ailem. Okul dönemi boyunca yalnız bıraktığım yanında yeterince olamadığım kardeşim, arkadaşım, dostum Sibel AYGÜÇ'e, uzakta olsalarda varlığını her daim yanımda hissettiğim kardeşim Barış AYGÜÇ ve eşi Sevil AYGÜÇ'e, hala olma müjdesini aldığım ilk günden itibaren hayatıma anlam katan yeğenime ve hayatını gerçek anlamda çocuklarına adanmış olan vazgeçilmezlerim annem ve babama şükranlarımla. İyiki varsınız.

Filiz AYGÜÇ

2015

ABSTRACT

EVAULATION OF BULLYING BEHAVIORS ACCORDING TO VIOLENCE IN FAMILY IN SECONDARY SCHOOLS

Master's Degree Thesis, Educational Administration and Supervision Program and

Counsel: Assistant Professor: Dr. Mustafa OTRAR

AYGÜÇ, Filiz

The aim of this research is examination of bullying behavior of trends to see violence in the family situations is in terms of junior high school students. In this research bullying trends of junior high school students, bully behavior types which has been living between students and this bully behavior trend had been explored with violence in the family weather or not the relationship.

This research has been done in 2014-2015 Academic Year in İstanbul in Çekmeköy in 8 public school age ranges between 10 -15 which was conducted on a total of 809 students 385 girls 424 boys.

In this research had been used bullying behavior trends scale (Satan,2006) to measure bullying behavior trends of junior high school students. In bullying behavior trends scale had been found validity ($r = .67$) and reliability (Cronbach alpha = .95) by Satan (2006). There are four subscales of bullying behavior trends scale. These subscales; Physical bullying, Verbal bullying, Bullying for entertainment purposes and Emotion bullying.

The datas that obtained from sample group were interpreted by analyzing in SPSS 15-0 Programme. Findings in the analysis had been used frequency and percentage distributions, besides the difference between groups in determining the Independent Groups Test, Kruskal Wallis-H, Anova, the difference between which groups in determining that had been used Mann Whitney-U, Schf and Tamhane analysis.

The results have revealed that there is a relationship between bullying trends of students and seen violence in the family.

Keywords: Bullying, secondary school, violence, family

ÖZET
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ZORBALIK
EĞİLİMLERİNİN AİLE İÇİ ŞİDDET GÖRME DURUMUNA GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Filiz AYGÜÇ

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin zorbalık davranış eğilimlerinin aile içi şiddet görme durumları açısından incelenmesidir. Bu araştırmayla, ortaokul öğrencilerinin zorbalık eğilimleri, öğrenciler arasında yaşanan zorbalık türleri ve zorba davranış eğiliminin aile içinde şiddet ile ilişkisi olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırma 2014-2015 eğitim-öğretim yılı İstanbul ili Çekmeköy ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet okulunlarında yaş aralıkları 10-15 olan 385 kız ve 424 erkek toplam 809 öğrenci üzerinde yapılmıştır.

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin zorbalık davranış eğilimlerini ölçmek için “Zorba Davranış Eğilimleri Ölçeği” (Satan,2006), kullanılmıştır. Zorba Davranış Eğilimi Ölçeğinde, Satan (2006) tarafından geçerlik ($r=.67$) ve güvenirlik (Cronbach $\alpha=.95$) bulunmuştur. Zorba Davranış Eğilimi Ölçeği'nin 4 alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; Fiziksel Zorbalık, Sözel Zorbalık, Eğlence Amaçlı Zorbalık ve Duygu Zorbalığı'dır.

Örneklem grubundan elde edilen veriler SPSS 15.0 programında analiz edilerek yorumlanmıştır. Bulguların analizinde frekans ve yüzde dağılımları kullanılmış, ayrıca gruplar arası farkı belirlemede Bağımsız Gruplar t Testi, Kruskal Wallis-H, Anova, hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemede Mann Whitney-U, Scheffe ve Tamhane analizleri kullanılmıştır.

Sonuçlar öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile ailede şiddet görme arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, şiddet, ortaokul, aile

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Tez çalışmamızın bu kısmında araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, alt amaçları, önemi, sayılılar, sınırlılıklar ve çalışmada adı geçen terimlerin tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsanlar, tarihte farklı şekillerde şiddete tanıklık etmiş olup, şiddete en çok maruz kalanlar çocuklar olmuştur. Günümüzde okullarda yaşanan şiddet ve zorbalığın haberleri her geçen gün artarak karşımıza çıkmaktadır. Okullarda zorbaca davranışların yaşanması eğitim ortamını olumsuz yönde etkilemekte, okul çağındaki çocukların akademik, psikolojik ve sosyal gelişimleri için sorun teşkil etmektedir. Ayrıca, okul çağında yaşanan bu olumsuzluklar, bireyin ilerideki yaşantısında da pek çok sorun yaşamasına neden olabilmektedir (Yurttaş, 2010).

Çocuk ve şiddet aslında bir araya gelmemesi gereken kavramlardır. Fakat günümüz toplumlarına baktığımızda her geçen gün yükselen şiddetin en çok etkilendiği gruplardan birinin çocuklar olduğu görülmektedir. Çocuklar evde, sokakta her yerde şiddetle iç içe yaşamaktadır. Bu Amerika'da da böyledir, Türkiye'de de böyledir. Çocuğa yönelik şiddet çeşitli şekillerde yaşanabilmektedir (Polat, 2001).

Eğitimle ilgili çağdaş anlayışlar, sağlıklı bir eğitim-öğretim ortamının oluşmasında öğrencilerin birbirleriyle uyumlu ilişkiler kurmasının ve kendilerini güvende hissetmesinin önemli rol oynadığını belirtmekte ve ideal eğitim-öğretim sürecinin bu özellikleri taşıması gerektiği vurgulanmaktadır. Fakat öğrencilerin bulunduğu gerçek eğitim-öğretim ortamı, çağdaş anlayışların tanımladığı ortamdan çok farklı özellikler sergilemektedir. Öğrencilerin hayatları boyunca okulda kendilerini güvensiz hissetmelerine ve arkadaşlık ilişkilerinin bozulmasına yol açan, gerek arkadaşları gerek okul personeli tarafından çeşitli saldırganca davranışların hedefi olabilmektedirler (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Okul zorbalığı, bir veya birden fazla öğrencinin kendisinden güç olarak zayıf öğrencileri bilerek rahatsız etmesi ve mağdurun kendisini koruyamadığı saldırganlık türüdür (Taşdan, 2009). Öğrenciler arasında yaşanan akran istismarı yakın zamana kadar tüm dünyada büyümenin doğal bir parçası olarak görülürken son zamanlarda yapılan araştırma bulguları akran istismarının olumsuz etkilerini daha somut bir şekilde görülmesini sağlamıştır (Güvenir, 2005). Şiddetin toplulukların düzenini bozması ve son yıllarda okullarda artış göstermesi, başta şiddete maruz kalan öğrenciler olmak üzere velileri, öğretmenleri, okul yöneticilerini ve toplumu tedirgin etmektedir (Solak, 2007).

Aile toplumun en önemli temel taşıdır. Çocuk yaşam boyu kullanacağı temel değerleri öncelikle aileden alır. Bundan ötürüdür ki çocuklar özenle yetiştirilmelidir. Çocuğun bedensel ve duygusal bakımdan gelişimini olumsuz etkileyen faktörlerin başında şiddet gelir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın yapmış olduğu araştırmada ailelerin üçte birinde fiziksel şiddet olduğu, şiddet uygulanan ailelerin dörde üçünde de çocukların şiddet olaylarına tanık oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Çocuk şiddeti, küçük yaşlarda ailede öğrenmekte ve şiddet şiddeti beraberinde getirmektedir. Şiddet ortamında büyüyen çocuklar kendini ifade edemeyen ve toplumlarda şiddet uygulayan bireyler olarak yer alabilirler (Taşdan, 2009).

Bu amaçla bu araştırmada “İstanbul İli Anadolu Yakası’nda Çekmeköy ilçesinde öğrenim gören devlet ortaokul öğrencilerinin zorbalık eğilimlerinin aile içi şiddet ile ilişkisi olup olmadığının cevabı aranacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimlerinin ailede şiddet görme durumları ile ilişkisi nasıldır? “ şeklinde belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın temel amacı, ortaokul öğrencileri arasında yaşanan zorbalık türlerini ve yaygınlığını ortaya çıkarmak, zorbalık eğilimi gösteren-göstermeyen öğrencilerin aile içi şiddet görme durumlarını incelemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1.2.1. Alt Problemler.

- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri yaşa göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri kardeş sayısına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerinin zorbalık eğilimleri öğrencinin başarı durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri ebeveynlerin bir işte çalışma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri anne ve babanın birlikte yaşayıp yaşamadığına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri anne ve babanın eğitim durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri algılanan ailenin gelir durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri annenin hayatta olup olmadığı durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri babanın hayatta olup olmadığı durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri anne ve babanın öz ve üvey olup olmadığı durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri anne ve babanın birbirine fiziksel şiddet uygulama durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri anne ve babanın birbirine sözel şiddet uygulama durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri anne ve babanın çocuğa verdiği ceza türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri anne ve babanın çocuğa şiddet uygulayıp uygulamadığına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- İstanbul İli Anadolu Yakası Çekmeköy ilçesinde eğitim-öğretim gören ortaokul öğrencilerin zorbalık eğilimleri anne ve babanın çocuğa şiddet uygulama sıklığına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocukların, aile içinde öğrendiği şiddeti hayatına taşıdığı göz önüne alındığında bu çalışma ile aile içinde şiddet gören ve görmeyen öğrencilerin cinsiyet, yaş, ailenin eğitim düzeyi, aile gelir durumu, anne-babanın öz-üvey olma, anne-babanın birlikte veya ayrı olma, ebeveynlerin birbirine ve çocuğa şiddet uygulama durumları dikkate alınarak okuldaki zorbalık olayları ile aile içi şiddet ilişkisi incelenmiştir. Bu araştırma ile;

1. Öğrencilerde var olan zorba davranış eğilimlerinin bilinmesinin, bu konuda okulda alınacak önleme ve müdahale çalışmalarının planlanması ve programlanmasına yardımcı bir veri kaynağı olarak düşünülmektedir.

2. Bu çalışma ile çocuğun ailede şiddet görme ve okulda zorbalık eğilimi arasındaki ilişkinin biraz daha aydınlanacağı öngörülmektedir.

3. Bu çalışma ile okullarda yaşanan zorbalık davranışına yönelik okul yöneticilerinin, öğretmenlerinin ve ebeveynlerin dikkatini çekeceği düşünülmektedir.

4. Elde edilen verilerin uzmanlar tarafından zorbalık ile ilgili yapılacak yeni çalışmalara temel bir bilgi kaynağı oluşturacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada İstanbul İli Anadolu Yakasındaki Çekmeköy ilçesinde resmi ortaokullarda okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin zorbalık eğilimlerinin aile içi şiddet ile ilişki durumu incelenecektir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma 2014-2015 Eğitim Öğretim yılı ile,

2. İstanbul İli Anadolu Yakasında Çekmeköy ilçesinde devlet okullarında öğrenim gören öğrenciler ile,

3. Araştırma problemi, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan İstanbul ili Çekmeköy ilçesi devlet ortaokullar ile,

4. Elde edilecek bilgiler, sadece ankette uygulanacak sorular ile,

5. Araştırma, yapılacak istatistiksel çözümlenmelerle sınırlı tutulmuştur.

1.5. Sayılılar

1. Araştırmada kullanılacak anketin katılımcılar tarafından samimiyetle doldurulacağı düşünüldüğünden, elde edilecek bilgilerin güvenilir olacağı varsayılmaktadır.

2. Seçilecek örneklemin tüm evreni temsil edeceği varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Okul Zorbalığı: Bir öğrencinin bir yada daha fazla öğrenci tarafından sürekli olarak olumsuz eylemlere maruz kalması olduğu belirtilmiş ve fiziksel ve sözel yolla gerçekleştirilen eylemlerin yanında gruptan dışlama veya jest ve mimikleri kullanarak bireyi rahatsız etme gibi dolaylı olarak gerçekleştirilen eylemler olduğunda belirtilmiştir (Olweus,1999; akt:Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Aile: Anne-baba, çocuklar ve bunların kan bağıyla bağlı bulunduğu diğer akrabalarından oluşan sosyal bir guruptur (Şişman, 2013).

Zorbalık: Olweus zorbalığı, saldırganlığın bir biçimi olduğunu ve tahrik edilmeden bir veya daha fazla öğrencinin düzenli olarak ve kasten bir öğrenciye yapmış oldukları olumsuz davranışlar olarak tanımlamaktadır (Olweus, 2003; akt:Satan, 2006).

Şiddet: Bir kişinin bir başkasına güç ve baskı uygulayarak, bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine sebep olan, bireysel veya toplu hareketlerin tamamına denir (Taşdan, 2009).

Aile İçi Şiddet: Aralarında kan bağı ya da hukuksal bağlılık bulunan, birlikte yaşayan, kendisini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışıdır (Kemerli, 2002).

Çocuk İstismarı: Çocuğun sağlığını, fizik gelişimini, psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışların tamamına denir (Polat, 2001).

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

2.1.Zorbalık Tarihçesi

Zorbalık konusu 1980 yılları öncesi fazla araştırılmamış olup, araştırmacılar hem konunun tanımlanmasının zorluğundan hem de zorbalığın okul kültürünün bir parçası olarak görülmesinden ötürü üzerinde durmamışlardır. Ayrıca, idarecilerin okulların imajlarının zedelenmesinden korkması nedeniyle ve araştırmalara sıcak bakmaması da bu konunun araştırılmasını engelleyen faktörlerdendir. Fakat 1990'lı yıllardan sonra bu konudaki çalışmalar hızla artmıştır (Thompson ve ark, 2002; akt:Örengül, 2013).

Öğrenciler arasında yaşanan akran istismarı yakın zamana kadar "büyümenin doğal bir parçası olarak" değerlendiriliyordu. 1970'lerden itibaren zorbalık Dan Olweus'un öncülük ettiği çalışmalarla ele alınmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların toplum gündeminde çarpıcı şekilde yer alması ise Norveç'te 1982 yılında yaşları 10 ile 14 arasında değişen üç erkek çocuğun yaşlıları arasında tekrarlayan bir şekilde saldırganca davranışlara maruz kalmalarına bağlı olarak intihar ettiğini duyuran bir gazete haberi ile olmuştur. Bu olayın Norveç'te ulusal düzeyde bir eğitim kampanyasının başlamasında tetikleyici olduğu, ardından pek çok ülkedeki araştırma ve eğitimcilerin ilgisini çekerek çalışmaların yaygınlaştığı görülmektedir (Güvenir, 2005).

Okulda yaşanan zorbalık vakalarına karşı, son yıllarda tüm Dünya'da ve Türkiye'de artan bir hassasiyet oluşmuştur. Bunun nedeni, kitle iletişim araçlarının eskiye oranla yaygın hale gelmesi olabilir. Medyada sıklıkla okullarda yaşanan zorbalık haberleri konu oluyor. Maalesef haberlerden de anlaşılacağı gibi birçok okulda çocuk, akranları tarafından zorbaca davranışlara maruz kalmakta. Çocukların arkadaşları tarafından hırpalandığı son yıllara kadar kimsenin dikkatini çekmemiş ve çocukların sadece yetişkinler (anne, baba, öğretmen, müdür vb.) tarafından örselendiği düşünülmüştür. Fakat artık okullarda zorbalığın acil olarak engellenmesi gereken bir saldırganlık türü olduğu yönünde toplumlarda ve ilgili çevrelerde artan bir hassasiyet oluşmuş olup, bu duyarlılığa paralel olarak konuyla ilgili bilimsel çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır (Çingir & Kepenekci, 2003).

2.2.Zorbalık Kavramı

Çağdaş eğitim anlayışı, çocuk ve gençlerin potansiyellerini ancak kendilerini güvende hissedebildikleri eğitim ortamlarında gerçekleştirebileceği önemini vurgulamaktadır. Öğrencilerin okulda kendilerini güvensiz hissetmelerine ve okul ikliminin çocukların kapasitelerini ortaya koymalarını engelleyecek bir hal almasına yol açan nedenlerin başında okul zorbalığı gelmektedir (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Zorbalığın tanımlanması kolay olmamıştır. Başlangıçta fiziksel şiddete dikkat çekilmesine rağmen sonraları zorbalığın sadece fiziksel boyutu içermediği psikolojik, sosyal ve cinsel boyutlarının da olduğu görülmüştür (Pişkin, 2002).

Zorbalık, kişi yada gruba karşı kasıtlı yapılan ve tekrarlanan her türlü zarar verici agresif davranışlar olup, zarar verme arzusu, zarar verici davranış, güç dengesizliği, tipik tekrarlanan davranış, gücü haksız kullanma, saldırgan kişinin zevk alması, mağdurun bunaltılmış olma duygusu yaşaması davranış ve duygularını içerir (Ural & Özteke, 2010).

Zorbalığın içinde zorba tarafından kullanılan ‘güç’ söz konusudur. Zorbanın hedefi karşındakini ezmek, incitmektir. Genelde bu duygusal ya da psikolojik incinmedir, bazen fiziksel incinme de olabilir (Biridge, 2010).

Zorbalık konusunda kapsamlı çalışmalar yapan Dan Olweus, zorbalığı bir kişinin başka bir kişi ya da grup tarafından sürekli ve uzun süreli olarak olumsuz hareketlere maruz kalması olarak tanımlamaktadır. Olumsuz hareketten kasıt kişiye kasıtlı olarak acı çektirmek veya teşebbüs etmek olarak görülebilir. Bu hareketler; sözle tehdit etmek, aşağılamak, isim takmak, dalga geçmek, kişiyi gruptan dışlamak gibi hareketlerin yanı sıra, birine vurmak, tekmelemek, çimdiklemek gibi fiziksel temas gerektiren hareketler de olabilir (Olweus, 1995).

Olweus (1999), bir eylemi zorbalık olarak nitelendirebilmek için şu üç temel özelliği taşıması gerektiğini vurgulamaktadır (akt: Pişkin, 2002).

- Kasıtlı olarak zarar verme amacı taşıyan davranışlar olması.
- Olumsuz davranışın süreklilik özelliği taşıması.
- Zorba ve kurban arasında güç dengesinin eşit olmaması.

Besag (1995) “Zorbalık güçlü durumdaki kişi veya kişilerin kendi çıkarları için zayıf durumda olan kişilere karşı sıkıntı vermek amacıyla fiziksel, psikolojik, sosyal ve sözel olarak tekrarlanan saldırı” olarak tanımlamıştır.

Zorbalık saldırganlığın bir türü olarak kabul edilmektedir ancak bir davranışın zorbalık olarak adlandırılabilmesi için kasıtlı zarar verme amacı taşıması, saldırganlık davranışı sergileyenin maruz kaldığı fiziksel veya psikolojik olarak daha güçlü olması, sadece zorbanın başkalarının canını acıtma ve onlar üzerinde hâkimiyet kurma isteğinden kaynaklanması ve süreklilik özelliği taşıması gerekmektedir. Birbirine psikolojik, fiziksel veya zekâ seviyesi bakımından denk iki kişi arasında görülen saldırganlık davranışları zorbalık olarak adlandırılmaz. Süreklilik arz etmeyen saldırganca davranışlarda zorbalık olarak düşünülemez ancak saldırganlık davranışının dozu çok şiddetliyse bu davranış sadece bir kere meydana gelmiş olsa dahi zorbalık olarak değerlendirilebilir (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Zorbalık yalnızca okulda ve çocuklar gençler arasında değildir. Yetişkinler arasında da görülür. Çok tatlı bir konu olmamasına rağmen, yaşamın içinde olan zorbalık konusunda ülkemizde ne okullarda, nede toplumda eğitim amaçlı kapsamlı çalışmalar ve yayınlar yapılmamaktadır. Zorbalık çok önemli ama yokmuş gibi davranılan bir konudur. Okulda öğrencilerin birbirlerine, öğretmenlerden öğrencilere, hatta son yıllarda zaman zaman öğrencilerden öğretmenlere yönelik zorbalığa sıkça rastlanmaktadır. Toplumun bu konuda aydınlatılması, eğitim alması, zorbalığın ne zaman, nerede, ne biçimde olduğunu bilmesi ve kişilerin kendini bundan koruması, önlemler alması önemlidir (Biridge, 2010).

2.3.Okul Zorbalığı (School Bullying)

Olweus (1978), zorbalığı ifade etmek için başlangıçta *mobbing* kelimesini kullanmıştır. Ancak okul zorbalığı kavramının grubun bireye uyguladığı saldırganlığın yanında bireyin

bireye uyguladığı saldırganlığı da kapsadığını fark ettiğinde mobbing kelimesinin bu içeriği tam olarak karşılamadığını görmüş ve okul zorbalığını tanımlamak için *bullying* terimini kullanmaya başlamıştır (akt:Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Okullarda şiddet, okul yöneticileri ve öğretmenlerin son yıllarda yaşadığı en önemli sorunlarda biridir. Okullarda şiddetin artmasına yol açan bir takım sosyal ve kültürel faktörler vardır. Medyada çok fazla şiddet haberleri, yoksulluk, eğitim olanaklarındaki eşitsizlik, çocuk istismarı, ailede çocuğa şiddet uygulanması, yetersiz duygusal ve zihinsel gelişim, parçalanmış aile, uyuşturucu madde kullanımı ve çete gruplarına katılma okullarda şiddetin oluşmasına yol açmaktadır (Çelik, 2008).

Çocuğun toplumsallaşmasında aileden sonra en önemli yere sahip olan kurum okuldur. Öğretmenler aileden sonra çocuk için önemli olan bir rol modelidir. Dolayısıyla okulun ve öğretmenin özellikleri çocuğun davranışı ve kişiliği üzerinde bu derece etkili iken zorbalık ile okula ait faktörler arasındaki ilişkide büyük bir öneme sahiptir (Ekşisu, 2009).

Türkiye'de öğrencilerin;

- %44'ü sözel
- %30'u fiziksel
- %18'i duygusal
- %9'u cinsel içerikli zorbalık davranışlarına maruz kalmaktadır.¹

(Kızmaz, 2006), okul ile şiddet davranışı arasındaki ilişkide önemli olanları değişkenleri aşağıdaki şekilde sıralamıştır.

- Akademik başarının düşüklüğü.
- Okula bağlılık düzeyinin zayıflığı.
- Okul koşulları ve sınıf iklimi.
- Çeteye katılma.

¹http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/09/01/126411/dosyalar/2013_12/24091841_okulzorbal%C4%B1%C4%B1.pdf 10.03.2015)

Olweus(1999), bir öğrencinin bir yada daha fazla öğrenci tarafından sürekli olarak olumsuz eylemlere maruz kalması olduğu belirtilmiş ve fiziksel ve sözel yolla gerçekleştirilen eylemlerin yanında gruptan dışlama veya jest ve mimikleri kullanarak bireyi rahatsız etme gibi dolaylı olarak gerçekleştirilen eylemler olduğunda belirtilmiştir (akt:Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Roland (1989) ,okul zorbalığını, "kendisini savunamayacak durumda olan bireye karşı uzun süreli ve sistematik bir şekilde fiziksel ve psikolojik güç kullanması"olarak belirtmiştir. Begas (1995), zorbalığı,"bireyin kendisini savunamayacak durumda olan kişilere zarar verem isteği duyması" olarak tanımlamış. Rigby (2002), zorbalığı "insanlara zarar verme isteği duyan bir bireyin, bu isteğini doyumak için kendisinden fiziksel veya psikolojik olarak veya zeka seviyesi bakımından daha alt durumda bulunan bireylerin tekrarlayıcı bir biçimde rahatsız etmesi" şeklinde belirtmiştir (akt:Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Literatürdeki tanımlar gözden geçirdikten sonra, Pişkin(2002) tarafından okul zorbalığını aşağıdaki gibi tanımlamıştır.

Bir veya birden çok öğrencinin kendilerinden daha zayıf durumda olan öğrencilere karşı kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız edici davranışlar sergilemesi ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü olduğunu ifade etmiştir. Okul zorbalığı, tekme atma, tokat vurma gibi fiziksel olabileceği gibi, sataşma, alay etme, dalga geçme, gibi sözel, söylenti çıkarıp yayma, arkadaş grubundan soyutlama gibi dolaylı veya eşyalarını zorla alma, zarar verme gibi davranışlar olarak ortaya çıkabilir.

Zorbalık ve şiddet gibi olaylara bakış açısı bu tür olayların oluşmasını önlemede önemli bir etkidir. Okulda yaşanan zorbalık ve şiddet olaylarının önlenememesinin nedenlerinden biri okuldaki öğretmenler tarafından görmemezlikten gelinmesinden kaynaklanmaktadır. Yaşanan olumsuzlukları görmezden gelmenin diğer bir olumsuz tarafı ise, olaylara şahit olan diğer öğrencilerin benzer davranışlarda bulunmasıdır. Zorbalığın ve şiddetin görmezden gelinmesinin bu olayları pekiştirerek artıracaktır. Araştırma sonuçları okullardaki şiddet olaylarının ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir. Okulun temel

görevini öğrencilerine ancak, güvenli ve şiddetten arındırılmış bir çevre sunmakla yerine getirebileceği açıktır. Buda okul çalışanlarının, hem önleme çalışmalarına hem de başatme ve müdahale süreçlerine yer veren kapsamlı programların geliştirilmesi ve uygulanmasıyla olur (Pişkin, 2012).

2.4.Okul Zorbalığının Nedenleri

Kişilerin zorba davranışlar göstermesinin birçok nedeni vardır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Biridge, 2010).

- Güç duygusundan hoşlandıkları için,
- Korkularını gizlemek için,
- Mutsuz olduklarından,
- Kendilerini sevmedikleri, beğenmedikleri için,
- Sevilmeden büyüdüğü için,
- Hakkı olandan fazlasını almak için,
- Kendilerini yetersiz ve aşağılanmış hissettiklerinden,
- Sert dayanıklı izlenimi vermek için,
- Başkaları tarafından beğenilmek için,
- Popüler olmak için,
- Her istedikleri yapıldığından, şımarık oldukları için,
- Diğer çocuklar gibi olmadıklarından,
- Bir şeyleri başardıklarını hissetmediklerinden.

2.5.Okul zorbalığı ile ilgili potansiyel tehlike işaretleri

Şiddetin olabileceğini haber veren bazı uyarıcılar şunlardır (Çelik, 2008);

- Depresyon ve özgüven düşüklüğü,
- Aşırı duygular ve istekler nedeniyle soyutlanma,
- Okul başarısının düşüklüğü,
- Şiddeti yansıtan yazı ve şekiller,

- Kontrol edilemeyen öfke,
- Uyuşturucu madde ve alkol kullanımı,
- Çete gruplarına katılım,
- Kurallara uymama konusunda direnme,
- Ciddi şiddet tehditleri,
- Arkadaşlarını değiştirme,
- Hayvanlara zulmetme,
- Beklenmedik giyim biçimi.

Ural ve Özteke zorba olabilecek öğrenci özelliklerini şu şekilde belirtmiştir (Ural & Özteke, 2010);

- Akademik olarak başarısız,
- Akranlarına göre daha geride,
- Popüler olmayan ve güvensiz,
- Mutsuz öğrenciler şeklinde ifade etmiştir.

Bunlardan bir ya da bir kaçının çocuk tarafından gösterilmesi, şiddetin gerçekleşeceği anlamına gelmez fakat uyarıcılar öğretmene önemli ipuçları verir. Bu uyarıcıların bilinmesi risk taşıyan öğrencilerin eylemi gerçekleştirilmesini önleme açısından önem teşkil eder (Çelik, 2008).

2.6.Zorbaların Özellikleri

Zorbalık yapan kişi için zorba ifadesi kullanılmaktadır. Araştırmalarda bir öğrencinin diğer arkadaşlarına karşı sürekli olumsuz eylem yapan öğrenci olması durumunda zorba (bully) olduğu belirtilmektedir (Toksöz, 2010).

Zorbalar kendilerini güçlü hisseder ve kişileri, olayları kontrol etmek isterler. Başkalarının başarılarından hoşlanmaz ve yenilgiye tahammül etmezler. Empati ilişkileri zayıftır. Bundan sebeple kurbanın hislerini anlayamazlar. Okul kurallarına uymaz ve kişisel sorumluluklarını yerine getirmezler (Otrar & Yıldırım, 2003).

Koç (2006) zorbalarda görülen belli başlı özellikleri aşağıdaki gibi gruplandırmıştır:

- Çoğunlukla fiziksel olarak güçlü ve saldırganlardır,
- Kolaylıkla şiddete başvururlar,
- Kendilerine güvensiz ve zayıf iletişim becerilerine sahiptirler,
- Evde az zaman geçirirler ve aile içi olumlu etkileşimleri düşük düzeydedir,
- Üst düzey iletişim becerilerine sahiptirler.
- Kendilerine güvenli, alaycı ve dalgacıdırlar,
- Başları otorite ile derde düştüğünde kurtulmayı bilirler,
- Özellikle erkek zorbalı; kendi toplumsal beklentilerine uygun buldukları baskın ve güçlü erkeklere kolayca uyum sağlarlar ve akranlarınca da kabul gören maço imajı taşırlar,
- Nadiren endişeli olmalarına karşın, genelde kaygı düzeyleri düşüktür,
- Kendilerini sert, başarılı ve becerikli görürler,
- Güce dayalı benlik algısına sahiptirler,
- Kendilerine güven düzeyleri yüksek, dışa dönük ve rahattırlar.
- Okulda almış oldukları notlara göre kendilerini daha akıllı bulurlar,
- Baş etme becerileri yüksektir, bağımsız hareket edebilirler,
- Sıklıkla yalana başvururlar ve ahlaki değerler açısından olgunlaşmamışlardır,
- Etkileme arzusuna sahip oldukları için genellikle bozucu ve ayırıcıdırlar,
- Umursamazdırlar ve dikkat çekebilme istekleri baskındır,
- Sorumluluğu kabul etmedikleri gibi, empatik anlayıştan da yoksundurlar,
- Kendi çıkarları için diğer öğrencileri kullanırlar,
- Başkalarına acı çektirmekten hoşlanırlar, toplumda atak olarak tanımlanırlar,
- Kurbanın cezayı hak ettiğine inanırlar,
- Genellikle güç ve kontrol sahibi olmak isterler,
- Yetişkinleri dinlemedikleri gibi, okulda ve evde kurallara uymazlar,
- Kurban olarak, kendilerinden küçük, kaygı düzeyi yüksek, arkadaşı olmayan ve farklı çocukları seçerler (akt:Koç, 2006).

Yine Taşdan(2009) zorbaca davranışlarda bulunan öğrencilerin özelliklerini şu şekilde belirtmiştir;

- Daha iri fiziksel görünüme sahiptirler,
- Ailelerinde genellikle şiddette maruz kalmışlardır,
- İlgisiz ya da baskıcı aileye sahiptirler,
- Empati düzeyleri düşüktür,
- Güce dayalı benlik algısı vardır,
- Aile çocuğun ne yapıp yapmadığı, nerde olup olmadığıyla ilgilenmez.

Olweus (1993), zorbalık davranışı sergileyen öğrencilerin genelde yetişkinlere karşı geldiklerini, anti sosyal kişilik yapısında, okul kurallarını uymadıklarını, çok az kaygı duyduklarını ve özsaygı düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Zorbaların diğer çocuklardan daha düşük benlik saygısına sahip olmadıkları düşünülmektedir. Zorbalar, acı vermekte çok beceriklidirler fakat zorba olarak bilinmek istemezler. Çoğu zorbalık olayları, ilkokuldan daha çok ortaokulda yaşanmaktadır. Zorbalar büyüdüklerinde de zorbalık eğilimi göstermektedir (Xin, 2001; akt:Satan, 2006).

2.7.Zorbalık-Saldırganlık-Şiddet İlişkisi

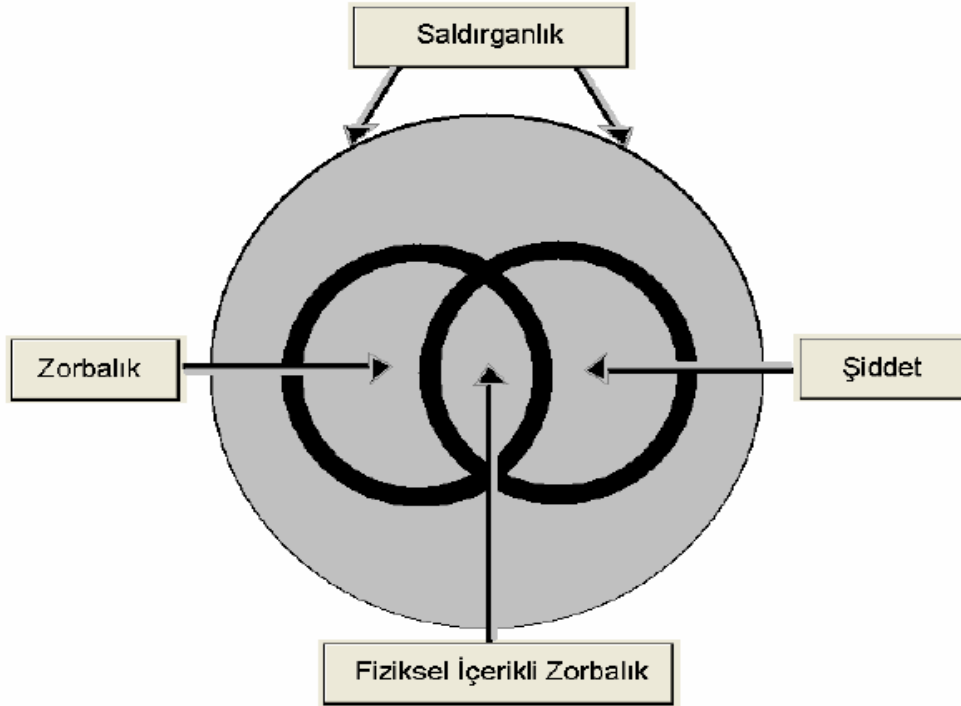
Zorbalık kavramı ile karıştırılan bir diğer kavram ise “şiddet” kavramıdır. Şiddet kavramı, kızgınlık, öfke, kin, nefret ve düşmanlık gibi duygu durumlarının etkinlik kazandığı bir saldırganlık biçimi olarak tanımlamaktadır (Köknel, 2000). Olweus (1999)'da şiddeti, bireyin fiziksel olarak veya bir nesne aracılığıyla başka birini ciddi bir biçimde yaralaması veya ona zarar vermesi olarak tanımlamıştır (akt:Pelendecioğlu & Bulut, 2009).

Saldırganlık ise başka bir insana zarar veren ya da zarar verme amacı taşıyan davranış olarak nitelendirilmektedir (Saygılı, 2014). Bir davranışın saldırgan olup-olmadığını anlayabilmek için niyete bakmak gerekir. Aynı davranış zarar vermek amacıyla yapıldığında saldırgan; zarar verme amacı yoksa saldırgan olmayan bir davranış olarak nitelendirilir. Zorbalık eylemleri saldırganlığın alt kategorilerinden biridir. Bir eylemde

zorbalık olması için eylemlerin tekrarlanması, zorba-kurban olarak nitelendirilen kişilerin arasında güç dengesizliğinin olması gerekir. Tüm bunları göz önüne alarak bazı saldırganca eylemleri zorbalık olarak nitelendirilirken, bazılarını zorbalık olarak nitelendiremeyiz. Örneğin; bedensel olarak iki kişiden birinin diğerine fiziksel şiddet uygulaması veya birbirini ilk kez gören kişilerin birbirlerine laf atması saldırganlık olarak nitelendirildiği halde zorbalık olarak nitelendirilmeyebilir (Pişkin,2002;akt: Pelendecioğlu, 2011).

Yapılan araştırmaların büyük bir kısmı, akran zorbalığının; bireyin farklı nedenlerden dolayı kişi ya da kişilere zarar verme niyeti taşıması, olumsuz davranışların süreklilik arz etmesi ve güç dengesizliğinin varlığı gibi özelliklere sahip olması nedeniyle saldırganlıktan daha farklı bir boyutta olduğunu göstermektedir (Yurttaş, 2010).

Olweus (1999) şiddet, saldırganlık ve zorbalık arasındaki ilişkiyi aşağıdaki şekilde belirtmiştir.

Şekil 1.Saldırganlık, şiddet ve zorbalık arasındaki ilişki.

(Olweus,1999;akt:Pişkin, 2002)

Şekilde de görüldüğü üzere saldırganlık, şiddeti ve zorbalık eylemlerini kapsayan bir kavram özelliğindedir. Şiddet ve zorbalık içeren davranışların benzer ve farklılaştığı alanlar vardır. Zorbalığın fiziksel boyutta olduğu durumlarda (dövme vb.) zorbaca davranışlar şiddet olarak da kabul edilmektedir. Fakat zorbalık, fiziksel olmayan boyutlarda da görülmektedir. Örneğin dalga geçme, isim takma, kötü söz söyleme, arkadaş grubundan soyutlama, dedikodu yapma gibi zorbalık türleri saldırganlık olarak kabul edilmesine karşın gerekli unsurları taşımadığından ötürü şiddet olarak kabul adlandırılmaz. Buna karşın pek çok şiddet eylemi zorbalık olarak tanımlanmaz. Örneğin, sırada bekleyen ve ortalama eşit güce sahip iki kişinin, kavga ederken birinin diğerine zarar vermesi gibi (Pişkin, 2002).

2.8.Zorbalık Türleri

Zorba davranışlar doğrudan ve dolaylı olarak iki temel kategoride sınıflandırılır. Doğrudan zorbalık; vurma, bağırma, ısırma, tükürme, küfür ve hakaret etme, utanç verici şakalar yapma, cinsel içerikli dokunma veya saldırma, sosyal imkansızlıklarla veya sosyal statülerle dalga geçme şeklinde yaşanabilirken, dolaylı zorbalık; reddetme, şantaj, bakışlarıyla taciz etme, küfür içeren el-kol hareketleri yapma, başkasına zarar verici dedikodu yapma, kendi çıkarları için arkadaşlarını ve ilişkilerini kullanma, internet ortamında kırıcı, tehditkar mesajlar yazma şeklinde görülebilir (Ural & Özteke, 2010).

Çeşitli literatürler incelendiğinde aşağıdaki zorbalık türlerinin olduğu görülmektedir.

2.8.1.Sözel Zorbalık.

Sözel şiddetin duygusal açıdan fiziksel şiddet kadar yaralayıcı olduğunu çoğu kişi fark etmez (Biridge, 2010). Sözlü zorbalık kızlar ve erkekler tarafından eşit oranda en fazla kullanılan zorbalık çeşididir. Coloroso, sözel zorbalığın bildirilen zorbalık eylemlerinin %70'ini oluşturduğunu belirtmektedir. Yetişkinlerin yanında yapılabilen ve farkına varılması zor olan zorbalık eylemidir. Kullanılması en kolay ancak kurban için dayanılması en zor ve en aşağılayıcısı olabilen zorbalık türüdür. Her yaşta öğrenci üzerinde olumsuz ve

yıkıcı etkileri olduğu iddia edilmektedir (Olweus,1993; Coloroso,2003; Macklem,2003; akt:İrfaner, 2009).

Sözel zorbalık çocuklar arasında şakalaşma olarak algılanabilir. Çocuklara şakalaşmanın kişiler arasında bir eğlenmenin olduğu, karşıdakine zarar verme ve küçük düşürmenin olduğu durumlarda durması gerektiğini anlatmak gerekir. Şakalaşmada her iki tarafın eşitliği ve kişilerin saygınlığının korunması ve aşırıya kaçmadan kesilmesi söz konusu iken, sataşmada güçlerin dengesizliği, bir tarafın küçük düşürülmesi ve bunun tekrar ediliyor olma özelliği bulunmaktadır (Coloroso, 2003).

2.8.2.Fiziksel Zorbalık.

En fazla gözlemlenen zorbalık türüdür. Fiziksel zorbalık tokat atmak, vurmak, boğazını sıkıkmak, yumruk atmak, tekmelemek, ısırarak, tırmalamak, kol bükme, tükürme, şahsi eşyalarına elbiselerine zarar vermek şeklinde olabilir. Zorbanın yaşı ve kuvveti arttıkça kurbanına daha fazla zarar vermektedir (İrfaner, 2009).

Coloroso (2003), zorbalılar arasında en sorunlu grubun fiziksel zorbalık uygulayan çocukların oluşturduğunu, çünkü bu çocukların ileride suça karışma açısından diğer zorbalılara oranla daha fazla risk altında olduğunu belirtmiştir (akt:Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Yaman ve ark (2010) yaptığı bir çalışmada okullarda fiziksel zorbalığın yaygın olmasının nedenlerinden biri olarak bu zorbalık türünün şaka ve oyun adı altında rahatça uygulanabilmesi olabileceğini belirtmişlerdir (Yaman, Eroğlu, Bayraktar, & Çolak, 2010).

2.8.3.İlişkisel Zorbalık.

İlişkisel zorbalık dışarıdan anlaşılması en zor ve planlı, sistematik olarak mağdurun kişiliğini zayıflatıcı amaç taşır (Coloroso,2003;Olweus,1993). İlişkisel zorbalıkta karşıdaki kişinin yalnızlaştırılması ve arkadaş grubunun içinden dışlanması amaçlanmaktadır. İlişkisel zorbalık ergenlik döneminin ortaöğretim yıllarında daha fazla görülmektedir. Bu

dönemde kişinin arkadaş grubuna kabul edilmemesi veya doğum günü partisine çağrılmaması, çeşitli söylenti ve hareketlerle kasıtlı olarak yalnız bırakılması şeklinde ilişkisel zorbalık uygulanır. Fiziksel zorbalıkta olan morarmış bir göz veya yırtılmış elbiseler gibi gözle görülen durumlar olmadığından, genelde zorbalık olarak tanımlanmamaktadır. Fakat bu çeşit bir zorbalık, çocuğun psikolojik durumunda ve sosyal gelişiminde oldukça olumsuz etkiler bırakmaktadır (Coloroso, 2003).

2.8.4.Siber Zorbalık.

Yaşadığımız yüzyılda zorbalık yalnızca okulla sınırlı olmayıp sanal ortama taşınmıştır. Siber zorbalık adı verilen bu yeni zorbalık türünde zorbanın geniş bir kitleye ulaşma olanağının bulunması ve istediği zaman mağduru rahatsız edebilmesi, siber zorbalığı okul zorbalığından daha tehlikeli bir hale getirmiştir. Teknolojik alanındaki gelişmelere paralel olarak gençler tarafından teknolojinin kullanımındaki artış öğrencilerin zorbaca davranışları teknolojiyi aracı ederek kullanmaya başlamasına zemin oluşturmuştur. Bu nedenlerden dolayıdır ki, zorbalık türleri arasında ‘sanal zorbalık (cyber bulliying)’ adı verilen yeni bir zorbalık türü gözlemlenmiştir (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Siber zorbalık kavramı, ilk kez 2004 yılında Kanadalı eğitimci Belsey tarafından kullanılmış ve bir kişi veya grubun bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak başkasına zarar verme amacıyla yapılan ve süreklilik arz eden davranışlar olduğu belirtilmiştir. (Belsey, 2008; akt:Çetin, Eroğlu, Peker, Akbaba, & Pepsoy, 2012). Siber zorbalık anlık mesajlaşma telefon, chat odaları, e-posta, sosyal ağ siteleri, forumlar ve web siteleri gibi iletişim araçları kullanılarak gerçekleştirilmektedir (Campbell, 2005; akt:Çetin, Eroğlu, Peker, Akbaba, & Pepsoy, 2012).

Siber zorbalığın artma sebeplerinden biride sosyal medyadır. Nitekim yapılan bir araştırmada öğrencilerin sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı ve zorba davranış eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Otrar & Ökte, 2014). Yapılan bir çalışma sonucunda, öğrencilerin zamanlarının önemli bir parçasını sosyal medyaya ayırdığını ve hayatlarının bir parçası haline getirdiklerini, sosyal medyanın olumlu tarafları

olduğu kadar, aşırı ve bilinçsiz kullanıldığında da olumsuz yönlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Otrar & Argın, 2014).

2.8.5.Cinsel Zorbalık.

Cinsel içerikli sözlerle, hareketlerle ve dedikodularla çocuğun cinsel gelişimini ve ilerdeki yaşamını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Cinsel zorbalık ile karşı cinsle flört etme arasındaki farkın çocuklara anlatılması önemlidir. Flört etmede, her iki tarafta eşit rol oynamakta, isteğe bağlı olmakta, her iki tarafında kişisel saygınlığı korunmakta, taraflar kendilerini kontrol edebilmekte ve taraflardan birinin istememesi durumunda ilişki sona ermektedir. Cinsel zorbalıkta ise taraflar arasında güç dengesizliği vardır, tarafların biri baskı uygulamakta, taraflardan biri zarar görmekte, karşıdaki kişiyi küçük düşürme ve ondan faydalanma söz konusu olmakta, kişinin saygınlığı zarar görmekte ve sınırlar aşılmaktadır (Coloroso, 2003).

2.9.Zorbalığın Nedenleri

2.9.1.Bireysel Faktörler.

Bireysel nedenleri incelerken istismar davranışını gösteren ve istismara uğrayan öğrencileri ayrı ayrı ele almak gerekir. Akran istismarı davranışını sergileyen öğrencilerin ortak özellikleri; benlik saygısı normal ya da normalin üstünde, aile içi çatışmanın yaşandığı ailelerden gelmeleri, empati kurma yeteneğinden yoksun olmaları, sosyal becerilerde ve ilişki kurmada yetersizlik, duygusal izolasyon sahip ve saldırgan mizaçlı olmalarıdır. İstismara uğrayan öğrencilerin ortak özellikleri ise; kendine güvensiz, pasif, utangaç ve içine kapanık, farklı özelliklere sahip(kekeme vb), özel öğrenme güçlüğü çeken veya engelli olan bireylerdir. Bunlar genelde yakın arkadaşı olmayan ve aşırı koruyucu ailelerden gelmektedirler (Güvenir, 2005).

Çocuğun genetik özellikleri, karakteri, ihtiyaçları ve tutumları gibi faktörler onun zorbaca davranışlara eğilimini artırmaktadır. Ayrıca çocuğun bireysel özellikleri de onun zorbalık davranışlarına daha kolay ve sık hedef olmasına sebep olabilir (Ekşisu, 2009). Fakat

Coloroso (2003), zorbalığın doğuştan gelen bazı özelliklerden kaynaklanmasının, bireyin zorbalık yapmasının önüne geçemeyeceği anlamına gelmediğini, uygun olanaklar sağlandığında bu bireylerinde davranışlarını değiştirebileceğini vurgulamaktadır.

2.9.2.Aileye İlişkin Faktörler.

Toplumla ile birey arasındaki ilişkiyi sağlayan en önemli yapı olan aile sosyal bir kurumdur. Bundan ötürüdür ki aile sağlıklı bir toplum oluşturmanın en önemli koşulu olmaktadır. Bireyler arasında doğru ilişkiler kurulabilmesi için, öncelikle onları topluma hazırlayan aile içindeki ilişkilerin sağlam temellere dayanması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995).

Öğrencilerin şiddet davranışlarını etkileyen önemli etkenlerden biri, aile içi ilişkileridir. Bu hususta okullarda yaşanan şiddet olaylarının sebepleri, ergenlerin çocukluk dönemlerinde aile içerisindeki sosyalleşme biçimiyle doğrudan ilgili olabilir. Ergenlerin çocukluk döneminde, aile içindeki sosyalleşme biçiminin yetersiz veya yanlış olması, şiddet veya suçluluk açısından önemli bir etkidir. Çocuğun aile içerisindeki sosyalleşme sürecinde etkili olan faktörler; ebeveynlerin sosyo-ekonomik yetersizliklerinden ve kendi aralarında yaşadıkları sorunlardan kaynaklanabilir. Ülkemiz açısından bakıldığında ailesel risk faktörleri; ebeveyn denetim ve disiplininin yetersiz oluşu, ailede varolan şiddet, çocuklara farklı şekillerde yapılan kötü muamele, anne-babanın çocuklara yeterli düzeyde zaman ayıramaması şeklinde görülmektedir (Kızmaz, 2006). Ayrıca ailede yaşanan çocuk istismarı, olumsuz yetiştirme biçimleri aile bağlarının zayıf olmasında çocukta şiddet eğilimini artırır (Çelik, 2008).

Coloroso (2003), çocukların zorbalık yapması üzerinde etkili olan çevresel etmenler arasında aile ile ilgili olan etkenleri şu şekilde sıralamıştır;

- Çocuğun iletişim biçimi olarak saldırganlığın kullanıldığı ailelerde yetişmesi,
- Ailenin çocuğa yaklaşımının tutarsız olması,
- Çocuğun davranışlarının aile tarafından yeterince izlenmemesi,
- Ailede çocuğun fiziksel yöntemlerle cezalandırılması,

- Aile üyeleri arasında sıcak bir ilişkinin bulunmaması,
- Çocukların sağlıklı düşünme biçimlerinin ebeveynler tarafından pekiştirilmesi,
- Çocuğun zorbalık yapan bireyleri gözlemlemesi.

2.9.3.Toplumsal Faktörler.

(Kızmaz,2006), okul şiddetine etki eden toplumsal etkenleri ise aşağıdaki gibi belirtmiştir;

- Ateşli silahların varlığı ve kolay temin edilmesi,
- Madde bağımlılığı,
- Şiddet davranışının yaygın oluşu,
- Çete oluşumları ve suçlu arkadaş grupları,
- Kitle iletişim araçları,
- Sosyo-ekonomik faktörler,
- Şiddet davranışının kabul gördüğü kültürel yapı olarak belirtmiştir.

Toplumun zorbalıkla ilgili olarak yaptığı çalışmalar zorbalığın önlenmesinde etkili olmaktadır. Örneğin, zorbaca davranışlara gülüp geçildiği, bu davranışların çocukların kendi aralarında yaptıkları geçici bir şaka gibi algılandığı, gerekli yaptırımların ve önlemlerin olmadığı bir toplumsal düzende zorbaca davranışlarda bulunanların bu davranışları ödüllendirilmektedir (Ekşisu, 2009).

2.9.4.Okula İlişkin Faktörler.

Aynı ve üst sınıflarda agresif öğrenci varlığı, okullardaki psikolojik danışman yetersizliği, zorba davranışa aldırış etmeyen veya kabul etmeyen öğretmen varlığı, zorba davranışa aldırış etmeyen ya da kabul eden öğrenci davranışı, okulda kuralların uygulanmasında yönetici ve personelin tutarlı davranmayışı okul zorbalığının oluşmasında risk faktörleridir (Ural & Özteke, 2010). Ayrıca çocuğun okulda fiziksel yöntemlerle cezalandırılması da okul zorbalığını etkileyen faktörler arasındadır (Coloroso, 2003) .

Okulun olumlu etkilerinden yararlanamayan ve iyi bir aile ortamına sahip olmayan çocukların, küçüklerin harçlıklarını almaktan, şiddet kullanmaya veya çeteleşmeye kadar çeşitli suç olaylarına okulda başladıkları görülmektedir (Demirbaş, 2001; akt:Çeliktaş, 2013).

2.10.Zorbalığın Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi

Zorbalıkla ilgili yapılan araştırmalarda, zorbalığın cinsiyet, yaş, sınıf seviyesine ve bazı değişkenlere göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

2.10.1.Cinsiyet.

Erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha fazla istismar eder ve edilirler (Güvenir, 2005). Erkekler daha çok doğrudan ve fiziksel zorbalık gösterir. Kız çocukları ise dolaylı yollardan ve duygusal baskı yoluyla zorbalık uygular (Ural & Özteke, 2010). Bunun nedeninin, erkek ve kız öğrencilerin oluşturdukları akran grubundaki değerlerin ve amaçların birbirinden farklı olması, erkek ve kızların kullandığı zorbalık biçimlerinin birbirinden farklı olmasına yol açmaktadır (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Pişkin ve Ayas'ın lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin kızlardan hem daha fazla zorbalık yaptıkları vede zorbalığa daha fazla maruz kaldıkları bulgularına ulaşmıştır (Ayas & Pişkin, 2011).

2.10. 2.Yaş.

Olweus (1995), öğrencilerin zorbalık yapma düzeylerinin ilköğretim birinci kademesinde fazla görüldüğünü, fakat ikinci kademde en yüksek düzeye çıktığını, lise yıllarının ilk yıllarından başlayarak azalmaya geçtiğini tespit etmiştir (Olweus, 1995). Birkısım araştırmacılar ise zorbalığın yaş ile beraber azalabileceğini belirtmektedirler. Bunun sebeplerini ise; çocukların büyüdükçe yeni baş etme yöntemleri geliştirdikleridir. Buna ek olarak yaş ilerledikçe öğrencilerin kendilerinden fiziksel olarak daha güçlü öğrencilerle karşılaşma olasılığı azalır. Araştırmalara göre ilköğretim çağında akran zorbalığının

görülme sıklığı %20-30 arasında değişirken, ortaöğretimde bu oran %10-20'lere düşmektedir (Güvenir, 2005).

Bazı araştırmacılar yaşlara göre uygulanan zorbalık türleri arasında farklılık olduğunu, bunun sebebinin ise ilişkisel zorbalığın ancak bilişsel becerilerin gelişmesi sonucu ortaya çıkacağını çünkü ilişkisel zorbalığı kullanacak bireyin, çevresini gözlemleyerek, çevresinde başkalarına zarar verebilmek amacıyla kullanabileceği durumları belirleyebilme ve bunları ustalıkla kullanabilme yeteneğine sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Kimi araştırmacılar ise yaşla beraber zorbalık davranışlarının değil zorbalığa maruz kalmaya ilişkin bildirim oranının azaldığını belirtmektedir. Çünkü yaş ilerledikçe bireyin kendisine zorbalık yapıldığını söylemesi bir acizyet ifadesi olacaktır ki ergenlik döneminde yetersizliğin ifade edilmesi oldukça zor ve sorunlu bir durumdur. Bu dönemde ergen, bu tür olayları saklama ihtiyacı duyacaktır (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

2.10.3. Zorbalığın sosyo ekonomik düzeyle ilişkisi.

Smith (1993) ve Akibe (2008) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan ailelerden gelen öğrencilerin devam ettiği okullarda zorbalık içeren davranışların daha çok meydana geldiğini belirtmiştir (akt:Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Türkiye'de yapılmış olan çalışmalarda ise, Kapçı (2004), sosyo ekonomik düzey, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenleri açısından gruplar arasında belirgin farklılıklar bulunmamıştır. Yalnızca, orta sosyo ekonomik düzeyden gelen çocukların bedensel zorbalığa daha fazla maruz kaldıklarını belirtmiştir. Pişkin (2010) tarafından farklı sosyo-ekonomik düzey okullarda okuyan öğrenciler arasında yapılan çalışmada ise, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin zorba öğrenci oranının, hem orta hem de alt sosyo-ekonomik düzeye ait öğrencilerin oranından anlamlı biçimde daha yüksek olduğu bulgularına ulaşmıştır (akt:Ayas & Pişkin, 2011). Yapılan bu araştırma sonuçlarının tersine Koç (2006), bütün sosyal gruplardan öğrencilerin zorbalığa maruz kalabileceğini belirtmiştir.

2.10.4. Zorbalığın akademik başarı ile ilişkisi.

Zorbalık davranışı ile akademik başarı arasındaki ilişki fazla incelenmemiş olmasına rağmen okuldan izinsiz ayrılma, okul içi etkinliklere katılmama ve kendini okul sınırları içinde güvensiz hissetme duygusunun akademik başarıyı olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülebilir (Pelendecioğlu, 2011).

2.10.5. Aile.

Öğrencilerin sınıf ortamında gösterdiği istenmeyen davranışların önemli bir nedeni aileye dayanmaktadır. Ailenin eğitim düzeyi çocuğun davranışı üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır (Çelik, 2008).

Evde şiddetle karşılaşan çocukların zorba olma olasılığı karşılaşmayan çocuklardan üç veya dört kat daha fazladır. Üç temel ailesel etken vardır (Biridge, 2010);

- Çocukla sıkı ailesel bağlar kurulamaması,
- Çocuğun anne ve baba tarafından ihmali veya izlenmemesi,
- Saldırgan ve zorbaca davranışların anne-baba veya büyük kardeşler tarafından kabul görmesi.

2.10.6. Arkadaşlık.

Öğrencinin okuldaki arkadaş çevresi eğitimini ve okula karşı tutumunu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. Okulda kendine uygun arkadaş edinmemiş öğrenci yalnız kalır ve sağlıklı bir sosyalleşme süreci yaşayamaz. Buda sınıfta ve okulda istenmeyen davranışların oluşmasına sebep olabilir. Akran grubu özellikle ergenlik döneminde öğrenci davranışlarını derinden etkiler. Öğrenci ailede bulamadığını akran grubu için de bulabilir, ailede tartışmadığı birçok konuyu rahatlıkla arkadaşları arasında tartışabilir. Akran grubunun öğrenci davranışları üzerinde olumlu etkisi olabileceği gibi olumsuz etkileride olabilir. Öğretmenler sınıfta ve okulda bu çete niteliği taşıyan olumsuz grupların farkında

olup öğrencileri bu gruplara katılmama konusunda uyarılmalıdır. Birçok öğrenci olumsuz amaçlar taşıyan öğrenci gruplarına katılarak, tehlike altına girmektedir (Çelik, 2008).

2.10.7. Bireysel etkenler.

Yapılan çalışmalarda zorbalık yapan çocukların, baskın karakterde, çabuk öfke duyan, kurallara uymada zorluk yaşayan ve şiddeti çözüm aracı olarak benimseyen çocuklar olduğunu göstermiştir (Fleming, 2002; Craig, 2003; akt:Alper, 2008). Yine yapılan bazı çalışmalarda ise zorbalık davranışı sergileyen erkek çocukların arkadaşlarından daha kuvvetli ve daha kilolu olduğu bulgularına da ulaşılmıştır (Fleming,2002;Janssen, 2004 ; akt: Alper, 2008).

10.8. Okul Ortamı

Şiddet eğilimi yüksek olan öğrenciler daha olumsuz bir okul iklimi algılamaktadırlar (Ekşi & Yaman, 2010). Okul sadece eğitim-öğretim yapılan ve öğrencilerin günün neredeyse yarısını geçirdikleri ortam olarak görülmemeli, çocukları işleyen ve sosyal ortamlara hazırlayan kurumlar olarak algılanmalıdır (İrfaner, 2009). Nihayetinde Bursalıoğlu (2013), okulun eğitim amacıyla kurulmuş özel bir çevre olduğunu, çevredeki bütün formal ve informal örgütlerin yön verdiği yahut etkilendiği bir örgüt olduğunu ifade etmiştir.

Bazı okullarda zorbalık davranışının diğer okullara oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Özellikle ders aralarında öğretmenlerin kontrolünün yeterince mevcut olmadığı okullarda bu olumsuzlukların daha sıklıkla yaşandığı belirtilmiştir. Ayrıca idareci, öğretmen ve öğrencilerin zorbalık davranışına bakış açısı ve zorbalığın kabul gören bir davranış biçimi olarak görüldüğü okullarda zorbalık eylemlerinin daha sıklıkla görüldüğü belirtilmiştir (Fleming, 2002; akt:Alper, 2008).

2.11.Okul Zorbalığının Yaygınlığı ve Sıklığı

Araştırmacılar, tüm dünyada genel olarak her yedi öğrenciden birinin akranları tarafından istismar edildiğini kabul etmektedir (Güvenir, 2005).

Okul zorbalığıyla ilgili İsviçre'de, Olweus (1977, 1978,1980, 1991, 1993, 1995, 1999) tarafından yapılan çalışmalar zorbalık konusunun uluslararası bir boyut kazanmasını sağlamış ve İngiltere, A.B.D., Almanya, İtalya, Yunanistan, Avustralya, İrlanda, Portekiz, İspanya, Türkiye, İskoçya, Hollanda, Japonya, Kore, Fransa ve Tayvan'da okul zorbalığı konusunda çeşitli araştırmalar yapılmıştır (akt:Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011). Türkiye'de okul zorbalığının sıklığı ile ilgili araştırmalar gözden geçirildiğinde zorbalığın ülkemizde ciddi bir problem olduğu görülmektedir.

Okullardaki zorbalığın yaygınlığı ile ilgili Türkiye'de yapılan çalışmalar diğer ülkelerdeki çalışmalarla benzer sonuçlar göstermiştir. Okul zorbalığı Türkiye'de son on yıldır araştırmacıların ilgi odağı haline gelmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu (2007) tarafından yapılan bir araştırmada liselere devam eden öğrencilerin son üç ay ve bir aylık zaman diliminde şiddetle karşılaşma durumları incelenmiş ve araştırma bulgularında, ergenlerin %19'unun son üç aylık zaman dilimi içinde ve %14'ünün ise son bir ay içinde şiddetle karşılaştıkları görülmüştür. Şiddete başvurma durumlarına ise bakıldığında son üç aylık zaman dilimi içinde %29'unun ve son bir ay içinde de %25'inin şiddete başvurduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Kepenekçi ve Çinkır (2003) lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmada ise öğrencilerin %44'ünü sözel, %30'unun fiziksel, %18'inin duygusal ve %9'unun ise cinsel içerikli zorbalık davranışına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Dölek (2002) yaptığı araştırmada haftada birkaç kez zorbalığa uğradığını söyleyen öğrencilerin oranı % 8.17 olarak belirtmiştir. Cinsiyet açısından ise zorba davranış sergileyen öğrencilerin oranı kızlarda %2.56 erkeklerde %6.37 olarak bulunmuştur (Dölek, 2002). Kapçı (2004) ise yapmış olduğu araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıfa devam eden öğrencilerin %40'ının bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kaldıklarını bulgularına ulaşmıştır. Yurtal ve Cenkseven (2007) ilköğretim öğrencileriyle yapmışığı çalışmada öğrencilerin %48,5 'i bazen, %16,4'sı sık sık şiddet içeren davranışlara maruz kaldığını ifade ederken, buna karşın %20'si bazen, %2,6'si sık sık arkadaşlarına karşı şiddet içerikli davranışlarda bulduklarını ifade etmişlerdir.

Micheal Wellings ve Frank Boehler'in yaptığı araştırma sonuçlarına göre; anne ve babaların genellikle zorbalık sorunun farkında olmadığını ve çocuklarıyla bu konuyu az konuştukları bulgusuna ulaşmıştır. Yine öğrencilerinde çoğunlukla anne ve babalarının

yardımcı olabileceğini düşünmediklerini belirtmeleride araştırmanın önemli bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorbaların, zorbalığın zayıf bir kişiyi yaşama karşı eğittiğini düşündükleride araştırmanın diğer bir sonucudur. Zorbalık %85 oranında akran grupları arasında olur. 13 yaşında zorbalık ile karşılaşan birinin 23 yaşında depresyon geçirme olasılığı daha yüksektir. Yapılan araştırmada ortaokulda zorba olarak belirlenen öğrencilerin yaklaşık %60 kadarı 23 yaşına kadar en az bir kere suç işlemiş durumdadır. %35 - %40 kadarı ise, üç ya da dört suçtan ceza almış bulunmaktadır. Zorbaların üniversiteyi bitirme veya iyi bir işte çalışma olasılığı düşüktür. Kronik zorbalar bu tür davranışlarını yetişkin yaşamada taşırlar. Aynı araştırma bulgularından biride öğrencilerin % 90 kadarı zorbalıkla karşılaşan kişinin sosyal, duygusal ve akademik sorunlar yaşadığını düşünürler ve okulların zorbalığa karşı önlem almadığını belirtirler (akt: Biridge, 2010).

2.12. Zorbalığın Meydana Geldiği Yerler

Zorba davranışlar genellikle okul içinde, spor salonlarında, soyunma odalarında, arka bahçede, okul ortamında yaşanmaktadır (Ural & Özteke, 2010). Zorbalık genellikle tenefüslerde olduğu için nöbetçi öğretmenlere çok görev düşmektedir (Biridge, 2010).

Yapılan çalışmalarda çatışma %48 oranında oyun alanlarında, %28 oranında sınıflarda, %4 oranında da okula gidiş-geliş yolunda olduğu görülmektedir. Bunun dışında okul koridorlarında ve tuvaletlerde de olabilmektedir. Oyun sahaları da şiddet gösterilerinin yapıldığı alanlar olmasından ötürü gözetim altında tutulmalıdır (Polat, 2007).

Kartal (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada öğretmen adayları zorbalığın en fazla sınıfta, sonra sırasıyla bahçe, koridor, okul yolu, kantin ve tuvalette gerçekleşmekte olduğunu belirtmiştir. Kartal (2008) zorbalığın kız öğrencilere en fazla sınıfta, erkek öğrencilere ise okul bahçesinde uygulandığı sonucu bulunmuştur. Batılı ülkelerdeki öğretmenlerin zorbalık algılarıyla ilgili araştırmalar incelendiğinde ise, bu ülkelerdeki öğretmenlerin zorbalığın en çok oyun alanlarında meydana geldiğini düşündüğü görülmektedir. Türkiye'de en çok sınıfta zorbalığa uğraması öğrencilerin tenefüste dahi vakitlerinin büyük bir kısmını sınıfta geçirmesinden kaynaklanabilir. Bu sebeple okul zorbalığını önlemeyi amaçlayan programlar özellikle sınıf ortamı ile ilgili koşulları

düzenlemeye odaklanmalıdır. Türkiye'de gerek eğitim programının işleyişi gerekse okulun fiziksel yapısı öğrencilerin okulda buldukları sürenin küçük bir kısmını oyun alanlarında geçirmelerine imkan sağlamakta ve öğrenciler ancak haftada birkaç saati kapsayan beden eğitimi derslerinde oyun alanından yararlanabilmektedir. Bu durum öğrencilerin batıdaki aksine oyun alanında zorbalığa fazla maruz kalmamasının bir nedeni olabilir (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Zorbalığın herhangi bir yerde meydana gelebileceği unutulmamalıdır. Fakat belli alanlar daha tehlikeli olabilir. Bu alanlardaki ortamlar tekrar gözden geçirilerek güvenli hale getirilebilir (Ural & Özteke, 2010).

2.13. Okullarda Zorbalığın Önlenmesi

Okullar toplumumuzda ve dünyada, şiddetin görülmediği bir kurum olarak varsayılmıştır. Fakat günümüzde okullarda şiddet eylemlerinin yaşandığı bir ortamı haline gelmiştir. Okul toplumsal olaylardan etkilenmektedir. Bundan ötürüdür ki okulda şiddetin varolmasını engellemek istiyorsak, şiddeti oluşturan asıl nedenleri toplum olarak görüp, bertaraf etme yollarını bulmalıyız. Şiddeti okulda önlemenin başka bir yolu ise sevgi, hoşgörü ve öğrencinin okul yönetimine katılmasını sağlayan yasal ve örgütsel olanaklar yaratılmalıdır (Tezcan, 1999).

Okul yöneticilerinin, değişen dünya koşullarında kendilerini geliştirip, yeniliklere açık olması gerekmektedir. Bu nedenle yöneticiler, öğretmenlere ve öğrencilere fikirlerini özgürce sunabilecekleri, demokratik bir eğitim anlayışını hakim olduğu bir ortam sunmaları gerekmektedir (Özdemir, 2012). Yeniliklere açık ve demokratik bir eğitim anlayışının zorbalıkla mücadelede önemi yadsınamaz. Otrar ve Yıldırım (2003), zorbalığı önlemede zorbalığın başlamasına izin verilmemesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Örneğin kısa boylu olduğumuz için alay ediliyorsa "Haklısın sınıfın en kısası benim" diye cevap vermenin zorbalığın başlamasını önleyeceğini belirtmiştir.

Okulda zorba davranışları önlemede 4 temel yol vardır (Ural & Özteke, 2010):

- Zorbalığın farkında olan ve olumlu görmeyen okul personelini ve aileyi işin içine çekmek.
- Kabul edilmeyen davranışların neler olduğunu ilgili herkese net ifadelerle açıklamak.
- Zorbalık içeren davranışlarının negatif sonuçları için kuralları düşmanca olmayan tavırlarla ve fiziksel olmayan yaptırımlarla uygulayın.
- Yetişkinleri yüreklendirin, otorite ve pozitif rol model şeklinde davranmaya teşvik edin, öğrencilerin okulda öğrenme ve sosyal ilişkilerini yerine getirmelerini sağlayın.

Yurt dışındaki okullarda zorbalığa karşı çerçevesi ve hareket adımları belirlenmiş farklı yaklaşımlar ve önlemler olmasına karşı ülkemizde çerçevesi çizilmiş sistematik olarak uygulayacağı yaklaşımlar yoktur. Yurtdışında denenmiş ve kullanılan dört yöntem vardır. Bunlar (Biridge, 2010);

- Öğrenci kurulları
- Paylaşımçı ilgi yöntemi
- Suçlamayıcı Yaklaşım
- Girişkenlik Eğitimi

1.Öğrenci kurulları: Öğrencilerin oluşturduğu bir kuruldur. Otokontrol derecesini arttırmak için kullanılan bir yöntemdir. Yaptırıma karar veren yine öğrenci grubudur.

2.Paylaşımçı ilgi yöntemi: Sorunu çözmeye odaklanan bir yaklaşım olup, öğrencilerin kendilerinin soruna çözüm bulmaları için yüreklendirir. Yaptırım ve suçlamadan uzak daha insancıl bir yaklaşım olarak kabul edilir.

3.Suçlamayıcı Yaklaşım: Bu yaklaşım suçlamaz, sorgulamaz kökeni empatiye dayanır. Uygulaması kolay ve sonuç veren bir yaklaşımdır. Paylaşımçı yöntemle benzeyen ve ayrılan yönleri vardır. Paylaşımçı yöntemde önce zorbalıyla, suçlamayıcı yöntemde ise önce kurbanla konuşulur. Her iki yöntemde sorunu çözme yönünden yaklaşılr. Ancak suçlamayıcı yöntemde ezilenin kendini nasıl hissettiğine daha çok odaklanılır. En yapıcı yöntemin bu olduğu belirtilmektedir.

4.Girişkenlik Eğitimi: Sosyal ve arkadaşlık becerileri zayıf olan öğrencilere yardım ve destek verildiği bu kişilere girişken olmayı haklarını korumayı, beden dilini öğretmeyi amaçlayan bir yöntemdir (Biridge, 2010).

Zorbalıkla baş etme stratejilerine ilişkin olarak Türkiye'de yapılan araştırmalar gözden geçirildiğinde zorbalığın fark edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması sürecinde, okullarda meydana gelen zorbalık olaylarının yetişkinlere bildirilmesi son derece önemlidir. Araştırmalar genel olarak okul personelinin zorbalığa yönelik tepkisinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Pişkin (2002) okul personelinin zorbalığa karşı ciddi müdahalelerde bulunamamasının nedenlerini; zorbalığın çoğunlukla sözlü sataşma ve dolaylı yollardan yapılması ve yöneticiler ile öğretmenlerin sorunu kolayca görülebilen maddi hasarlar kadar önemsememeleri, ayrıca mağdurların pasif ve sosyal yönden becerilerinin az olmaları sebebiyle, öğretmenleri yeterince bilgilendirilmemeleri ve onların müdahale sürecine güdüleyememeleri olarak sıralamaktadır (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Olweus (1993) ise yetişkinlerin etkin bir şekilde müdahalede bulunamamalarının nedeni, zorbalığı büyümenin bir parçası olarak görmeleri olduğunu ve bunun, durumun daha da kötüleşmesine neden olduğunu belirtmektedir. Zorbalıkla ilgili bir şekilde mücadele edilememesine yol açan kalıplaşmış düşünceler şu şeklide sıralanabilir (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

- Zorbalık, insan doğasının bir parçasıdır ve her yerde vardır.
- Zorbalık gelişim sürecinin doğal bir sonucudur.
- Birisi zorbalığa maruz kalmayı hak etmedikçe kimse ona zorbacı davranmaz.
- Okulda böyle bir olayın gerçekleşmesi durumunda öğretmenler hemen müdahale eder.
- Birey zorbalığa maruz kalsa bunu mutlaka öğretmenleri ve aileleriyle paylaşır.
- Bu sosyal bir problemdir; bu nedenle bu problemi çözmek için okulların elinden hiçbir şey gelmez.
- Okulda zorbalığın meydana geldiğini düşünmek okulun toplumsal izlenimine zarar verir ve okul yöneticilerinin yetersiz olduğunu gösterir.

2.14.Okul Zorbalığın Sonuçları

Öğrenci iken zorbalığa uğrayan Evan Ramsey, Alaska’da lisede okurken yıllarca zorba davranışlara maruz kalmıştır. Gazeteye verdiği röportajda “*Herkes bana bir lakap takmıştı ve bana onunla hitap ediyorlardı. Onlarla çok mücadele ettim, bağırdım, vurdum, konuştum ve kavga ettim ama kavgada o kadar iyi değildim*”. Yaşadıklarını önce okul müdürüne söyler fakat okul müdürü olumsuz davranışları görmezden gelmesini söyler. Fakat Evan 19 Şubat 1997’de okula bir silahla gider ve okul arkadaşı ile okulun müdürünü öldürür. Evan yargılanır ve hapis cezasına mahkum olur Evan son sözleri ise çok anlamlıdır. “*Eğer zorbalıkla karşılaşmasaydım şu anda daha farklı bir hayatım olacaktı*” Başka bir örnek ise 15 yaşında olan ve şiir yazmayı çok seven ve iyi şiirler yazan Brian Head okulda kendini kafasına ateş ederek intihar eder. Annesi Brian Head’in arkadaşlarının zorbaca davranışlarını kaldıramadığını ifade eder. Brian intihar etmeden önce yazdığı şiirde, ölümün karanlığını seçtiğini, çünkü bu karanlıkta düşmanca bakışların onun ruhuna dikilemeyeceğini, artık küçümseyici bakışlar olmadan özgürce hareket edebileceğini belirtmektedir” (Coloroso, 2003).

Aşağıdaki şiir, okul arkadaşlarından gördüğü baskı nedeniyle evlerinin balkonunda kendini asmış halde bulunan Vijah SİNG’in günlüğünün son sayfasından alınmıştır (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

"Her zaman hatırlayacağım ve hiçbir zaman unutmayacağım.

Pazartesi: Bugün param çalındı

Salı: İsim takıldı

Çarşamba: Elbisem yırtıldı

Perşembe: Vücudum kanadı

Cuma: Özgürlük"

Başka yaşanmış olayda 1979 yılında Ocak ayında kendini asan Japon öğrenci Adachi Ward yaşamına son vermeden önce günlüğüne şu notları yazmıştır. "*Kendimi öldürmeye karar verdim çünkü her gün okula gidiyorum ve yalnızca kötü şeyler oluyor. Hiç iyi birşey olmuyor. Eğer sınıftaki çocuklar benim yerimde olsaydı benim ne duyumsadığımı*

anlardı. Gece gördüğüm düşlerim bile kötü. Konuşabildiğim tek kişi beyaz farem ama oda benimle konuşmıyor. Belki ben bu dünyaya uygun değilim. Belki, doğduğum gün hataydı. Gözyaşlarımı tutamıyorum. Yaşadığım zaman istediğim tek şey vardı, konuşabileceğim bir arkadaş, yüreğimden konuşabileceğim. İstediyim tek bir arkadaş..." (Biridge, 2010).

Brian Head ve Adachi Ward gördüğü zorbalıktan ötürü hayatına son veren tek öğrenciler değildir. İngiltere’de 1999 yılında gerçekleştirilen araştırmada on altı çocuk görmüş olduğu zorbalıktan ötürü intihar etmiştir (Coloroso, 2003).

Zorbalık tüm okul güvenliğini ve okulun sosyal bütünlüğünü etkiler (Ural & Özteke, 2010). Zorbalığa uğrayan kişiler kendini kızgın, öfkeli, üzgün, bıkkın, şaşırılmış, yalnız, yorgun, okula gitmek istemeyen, sinmiş, korkmuş, sinirli, kafası karışmış, engellenmiş, güvensiz, depresif, kaygılı, incinmiş ve utanmış hissedebilirler (Biridge, 2010).

Okul zorbalığına hedef olan çocuklarda zorbalığın etkileri farklı şekillerde görülebilir. Ancak gösterilen genel ortak tepkiler, okulda başarısızlık, hasta olma, değişken ruh halleri, derslerde konsantrasyon bozukluğu, arkadaş yada sosyal gruplarını değiştirme, tedirgin davranışlar, şüpheli çürük ve sıyrıklar, sıklıkla para veya eşya kaybetme, sosyal aktivitelerde belli öğrenci gruplarından kaçınma, okula ilgisizlik, depresyon, disiplin problemleri, kendini suçlama, arkadaşlarına zorbalık yapma, okuldan kaçma, intihara teşebbüs ya da intihar etme biçimlerinde görülebilir (Ural & Özteke, 2010). Zorbalığın yol açtığı sorunları üç başlık şeklinde ele alabiliriz (Yurttaş, 2010);

- Ruhsal problemler
- Akademik problemler
- Sosyal beceri problemleri

2.14.1. Ruhsal Problemler.

Akran istismarını maruz kalmış bireylerde oluşan ruhsal sorunlara; huzursuzluk, panik, gerginlik ve dikkat bozuklukları örnek olarak verilebilir. Uzun zaman sürecinde zorbalığa

maruz kalmış kişilerde var olan ruhsal sorunlarda artış gösterebilir. Örneğin kekeleme gibi var olan problem istismar ile daha fazla artabilir. Okulda zorbalık yaşayan öğrencilerde en ciddi sonuçları olan ruhsal problem, bazı öğrencilerin intihara teşebbüs etmesidir (Güvenir, 2005).

2.14.2. Akademik Problemler.

Araştırmalar zorbalığın kızlarda ve erkeklerde okuldan kaçma, okulu sevmeme ve okulda mutsuz olma gibi sorunlara da yol açtığını bildirmektedir. Okula ilişkin bu olumsuzlukları genç mağdurlar kadar anaokulunda okuyan çocuklarda yaşamakta. Bu olumsuzlukların, genelde öğretim yılı boyunca devam ettiği görülmektedir. Nitekim A.B.D. 'de 8.sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerinin en az %7'sinin, uğradıkları zorbalık olaylarında dolayı en az bir kez devamsızlık yaparak, okula gitmek yerine evde kalmayı tercih ettikleri saptanmıştır (Yaman, Eroğlu, & Peker, 2011).

Zorbalığın yol açtığı duygusal gerginlik ve sıkıntı okul başarısını da etkiler. Zorbalıkla karşılaşan öğrenci öğrenme güçlüğü çekebilir. Okuldan kaçmaya, geç kalmaya ve aşırı durumlarda intihara yol açabilir. Kızların üçte biri, erkeklerin dörtte biri okul yaşamlarının bir zamanında zorbalık nedeniyle okula gitmekten korkarlar (Biridge, 2010).

Yine Taşdan (2009), zorbalığın öğrencilerde dikkat sorunu, okul başarısında düşme, okula gitmek istememe, okuldan kaçma, devamsızlık oranının artması, kendine güvenin azalması şeklinde akademik başarıyı etkileyici olumsuz etkileri olabileceğini belirtmiştir

2.14.3.Sosyal Beceri Problemleri.

Akran istismarının mağdurları üzerinde yıkıcı etkileri mevcuttur. İstismar sonucunda sosyal ve duygusal problemler görülebilir. Akranlarıyla sağlıklı iletişim kurmada problemler yaşarlar. Bu problemler yetişkinlikte de artarak devam eder ve ağır sosyal uyum sorunları ortaya çıkabilir (Güvenir, 2005).

Zorbalık sadece doğrudan zorbalık eylemine karışan öğrencileri değil, bunlara tanık olan öğrencileri de etkilemektedir. Elliot (1993)' e göre, zorbalığa şahit olan öğrenciler bir şey yapamamanın suçluluğunu duyarlar ve bu olumsuzlukları kendilerinde yaşayabileceği hususunda endişelenir. Sonuç olarak kendilerini çaresiz, güçsüz hissederler (akt:Dölek, 2002).

Zorbalığın sonuçlarına ilişkin olarak Türkiye'de yapılan araştırmaları incelediğimizde; Kapıcı (2004) öğrencilerin mağduriyet türü depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında bedensel, cinsel ve sözel zorbalığa daha fazla maruz kalan çocukların daha fazla ve sürekli kaygılı olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Alikışıfoğu ve Ercan (2007) ise zorbaların, mağdurlarla ve zorbalık olayına hiçbir biçimde karışmamış bireylerle karşılaştırıldığında, saldırganlık ve suç işleme gibi davranışsal sorunları, sigara içme ve alkol tüketme gibi riskli davranışları daha çok gösterdiğini belirtmişlerdir.

2.15. Şiddet Kavramı

Şiddet; kişilerin yaşamının her alanında karşılaşılabilecekleri ve tüm dünyada sürekli artan önemli bir toplum sağlığı sorunudur (Güler, Tel, & Özkan, 2005). Çağımızda araştıştırmacılar tarafından ilgi odağı konulardan biri olan şiddet olgusu, sosyal bilim dallarında ilgi görmektedir. Toplumlarda ne tür davranışların şiddet olarak kabul gördüğü, toplumların özellikleriyle ve varolan değer yargılarıyla ilgilidir (Kocacık & Çağlayandereli, 2009).

Şiddet; bir insanın bir başkasına güç ve baskı uygulayarak, bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine sebep olan, bireysel veya toplu hareketlerin tamamına denir (Taşdan, 2009).

Başbakanlık Aile Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü 2008 yılında şiddeti 'fiziksel, psikolojik, ekonomik yada cinsel içerikli bir takım eylemlerde bulunmak suretiyle, bu eylemlere maruz kalan kimselerin maddi-manevi bütünlüğünü, temel hak ve özgürlüklerini ihlal eden yada geçici süre ile bu hakların kullanılmasını engelleyen her türlü eylem' olarak tanımlamıştır (akt:İzmirli, 2013).

Yukarıda vermiş olan tanımlamalardan da görüldüğü üzere literatürlerde şiddetin farklı tanımları mevcut bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (2002), şiddeti şu şekilde tanımlamaktadır: “Fiziksel güç yada kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba veya topluluğa karşı fiziksel zarara yada fiziksel zararlarla sonuçlanma ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına yada yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde yada gerçekten kullanılmasıdır” (akt:Page & İnce, 2008).

Şiddet davranışının yapısal özelliklerinden biride, görüldüğü toplumda varlığını uzun süre devam ettirmesi ve zamanla yaşamın bir parçası haline gelmesidir. Şiddet, alışkanlıklar ile birlikte yer edinerek kanıksanır ve toplumsal bünyede gelenekselleşmeye başlar. Bu durum şiddetin doğal kabulünü beraberinde getirerek, şiddetin benimsenmesine yol açar. Zamanla gelenekselleşmeye bağlı olarak oluşan toplumsal normlar, belirleyici meşru bir zemine oturur. “Kurumsallaşmış, gelenekselleşmiş şiddet, şiddet olarak algılanmaz. Çoğu kez adet, töre, tören denir. Ritüel şiddete hiç şiddet damgası vurulmaz” (Somerson,1996; 49; akt:Cengiz, 2008). “Toplumsal kültürün, mağdurun değil de şiddet uygulayanın yanında yer alması sıklıkla rastlanan bir durumdur” (Aktaş,2006; akt:Cengiz, 2008). Çocuğun terbiye adı altında şiddet görmesi, sosyal normlar tarafından haklı görülmekte, çocuğun sosyalleşmesinin sağlanması adına elbirliğiyle çocuğun dövülmesi meşru hale gelmektedir (Cengiz, 2008).

2.16. Aile ve Çocuk

Aile anne-baba, çocuk ve bunların kan bağıyla bağlı bulunduğu diğer akrabalarından oluşan sosyal bir guruptur. Duygusal ve temeller değerler üzerine kurulan; sevgi, saygı, özveri, yardımlaşma gibi değerlerin ve birincil ilişkilerin egemen olduğu bir yerdir (Şişman, 2013).

Aile toplumsal sistemin en küçük birimidir. Aile çocuğun davranışlarının biçimlendiği en önemli yerdir. Öğrenci öğretim hayatının içinde zamanın önemli bir bölümünü ailede geçirir (Çelik, 2008). Çocuk yaşam boyu kullanacağı temel değerleri aileden alır. Aile saygı ve sevginin, şefkatin, fedakârlığın, hoşgörü, erdemli olma gibi değerlerin verildiği ilk yerdir. Bundan ötürüdür ki çocuklar çok iyi bakıp özenle yetiştirilmelidirler (Taşdan,

2009). Bireyin toplumu, toplumunda bireyi doğumdan ölümüne kadar etkileyeceği gerçeği unutulmamalıdır (Köknel, 2013).

Eğitim süreci içerisinde çocuklar aileden aldığı kültür ve davranışı okula taşımaktadır. Okul ortamında sözlü ya da fiziksel davranışlarıyla etrafındakileri sürekli rahatsız eden öğrencilerin aile ortamlarının incelenmesi aileden kazanılanların okula taşınması açısından önemlidir (Sarıtaş, 2006).

Her aile, kendi çocuğunu ödül-ceza yöntemiyle onayladığı davranışları ödüllendirip pekiştirerek kazandırmaya, onaylamadığı davranışları da çeşitli biçimlerde cezalandırarak (eline vurma, azarlama, dövme vb.) ortadan kaldırmaya çalışır. Çocuklar ailede değer verilen, kabul edilen davranış, adet, gelenek ve alışkanlıkları, başta anne ve babalar olmak üzere diğer aile üyelerini rol modeli olarak sosyal öğrenme modeli içinde gözleyerek ve taklit ederek öğrenirler (Şişman, 2013).

2.17. Aile İçi Şiddetin Tanımı

Aile içi şiddet, aralarında kan bağı veya hukuksal bağlılık olan, beraber yaşayan, özetle kendisini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde zorlamak, aşağılamak, güç göstermek, gerginlik, öfke boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışdır (Kemerli, 2002).

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın yapmış olduğu çalışma sonucunda, ailelerin 1/3'ünde fiziksel şiddet yaşanmaktadır ve maalesef bu ailelerin 3/4'ünde çocuklar bu şiddetlere tanıklık etmektedirler. Şiddet öğrenilen bir davranış olup ve şiddet şiddeti beraberinde getirmektedir. Çocukluğunda şiddet mağduru olan veya şiddete tanıklık eden bireyler yetişkinliklerinde de şiddet uygulamaya meyilli olurlar. Bundan ötürü meseleye bireysel değil, toplumsal bakılmalıdır (Taşdan, 2009).

Şiddetin ortaya çıkmasını etkileyen birçok faktör vardır. Bunlardan bazıları toplumun şiddete hoşgörü göstermesi, şiddetin kuşaklararası sürmesi, çocuğun sosyal öğrenme yoluyla ailedeki şiddet davranışını rol alması, çocuk eğitiminde dayanın yaygın olarak

kullanılmasının kabul görmesi, şiddet içerikli filmler ve video oyunları, şiddet resimli çocuk kitapları, rap müzikte şiddet temaları, özellikle kadına şiddetin uygulandığı porno filmleri, bireylerin stresörlerle baş etme, problem çözme becerisinin yetersiz olması, öfke ifadesinde şiddete alternatif geliştirilmemiş olması, iletişimde başarısız olunması etkili faktörler olarak gösterilmektedir (Tel, 2002).

Aile üyelerinin topluma adapte olmalarında en önemli faktör ailenin eğitici rolüdür. Ebeveynler, aldıkları bilgi ve kültürü, kendi süzgeçlerinden geçirerek aile içinde yetişen diğer bireylere aktarırlar. Aileden bu birikimleri alan bireyde aldığı eğitimi, bilgi ve davranış olarak yeniden yapılandırarak topluma aktarırlar. Bu döngü ailenin toplum üzerindeki dolaylı etkisini daha somut bir şekilde göstermektedir (Battal, 2008).

Şiddetin yalnızca ekonomik düzeyi düşük ailelerde olduğun düşünmek yanlış olur. Şiddet bütün sosyo-kültürel tabakalarda ve yüksek eğitime sahip ailelere görülebilecek bir eylemdir. Hatta bu ailelerde mevcut şiddeti daha çok saklama eğilimine olduğu görülmektedir (Memiş, 2010). Aile içi şiddet hem failer hem de kurbanlar açısından bütün ırk, sınıf, meslek, sosyo-ekonomik düzey, etnik grup veya dine mensup kişilerde görülebilir (Polat, 2001)

Sonuç olarak; şiddet, bireysel ve toplumsal etkenlerle ilgili bir olgudur. Ailede şiddet varsa toplumda da vardır ya da bunun tersini söylemek de yanlış olmaz. Aile içi şiddet olayları aile içi ilişkilerin mahremiyetinden ve buna bağlı olarak aile içinde yaşanan şiddet olaylarının meşrulaştırılmasından ötürü ortaya çıkması zor olan bir şiddet türüdür. Bunun sonucu olarak, aile içi şiddete dayanan suçların gizli kalma ihtimali de artmakta, bu gizlilik, bir yandan aile içi şiddet olaylarının ortaya çıkmasını ve çözümünü engellerken, diğer taraftan şiddetin yeniden üretilerek toplumsal boyutta daha büyük şiddet olaylarının yaşanmasına da neden olmaktadır (Can, 2010).

2.18.Tarihsel Süreçte Çocuk ve Şiddet

Çocuğa karşı şiddetin geçmişi çok eski zamanlara kadar gitmekle beraber, ortaya çıkarılan sayısı kadar çıkarılmayanlarıda olduğu sosyal ve tıbbi bir problemdir (Yılmaz, İşiten,

Ertan, & Öner, 2003). Çocuk istismarı, 1960'lı yıllarda dillendirilmeye başlayan bir sorun olup Amerika'da, İngiltere'de daha sonrasında tüm Avrupa ülkelerinde yaygın olarak çalışılmaya başlanmış ve toplum tarafından ilgi odağı haline gelmiştir (Polat, 2001).

Yıllar boyunca ana-baba ve toplum tarafından çocuğa uygulanan şiddet, 'aileye ait mülkiyetlik' iddiası ile göz ardı edilmiştir. Şiddet, 20. yy. ortalarından itibaren bireysel ve toplumsal düzeyde kabul edilemez olarak görülmeye başlanır. Şiddete karşı oluşan olumsuz tutumlar, şiddetin alanını ve sınırlarını belirlemiştir. Toplumun sağlıklı bireylere sahip olmasının, çocuklara verilen eğitimle mümkün olacağı anlayışı gelişmeye başladı. Böylece çocuğun ruhsal ve fiziksel gelişimini engelleyen her türlü olumsuzluklar, şiddet kapsamına dahil edilmiştir (Cengiz, 2008).

Bir kültürün onayladığı, normal saydığı bir davranış başka bir kültürde yadırganabilir (Köknel, 2013). Çocuk istismarı toplumlar arasında olduğu kadar, zaman içerisinde de değişiklikler göstermektedir. Örneğin; İngiltere'de 19. yüzyıl başlarında okullarda kemerle vurularak uygulanan dayak yöntemi yönetmeliğe bağlı bir cezalandırma yöntemi iken bugün tamamen değişime uğramış olup günümüzde, hafif tokat atmak dahi vuran kişi hakkında soruşturma yapılmasını gerektirmektedir (Polat, 2001).

Yukarıda ifade edildiği gibi kültürel olarak kabul edilebilir ya da edilemez eylemler çocuk istismarı ve ihmalinin çerçevesini oluştursa da, asıl önemli olan çocuğa yönelik zararlı davranışların değerlendirilmesidir (Tugay, 2008).

2.19. Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin Tanımı

Günümüzde Dünya'nın birçok bölgesinde çocuklar ne yazık ki şiddet ve kötü muamele ile karşı karşıya kalmakta ve belli bir şiddet kültürünün en masum parçaları olmaktadır. Okulda, evde, sokakta ve toplumun farklı kesimlerinde şiddet ve şiddet çeşitleriyle yüzleşen çocuklar, bazen şiddetin yakın tanığı bazen de mağduru olmaktadır (Solak, 2007).

Çocuğa yönelik şiddetten bahsedilirken genellikle 'çocuk istismarı' kavramı kullanılmaktadır. Çocuk istismarının tanımı kültürlere göre farklılık göstermektedir. Bunun nedeni; çocuklara bakmanın farklı kültürlerde farklı şekillerde tanımlanmasıdır. Bu yüzden farklı kültürlerde çocuk istismarının ne olduğu ve hangi davranışları kapsadığı tanımlanmalıdır. Örneğin Afrika'da yaşayan kız çocukları güzel görünsünlür diye yüzlerine kesici aletle yara izleri oluşturulmakta. Yine başka bir örnek Zulu kabilesinde 18 yaşına basan genç erkekler bunu yanaklarındaki iki yara iziyle kanıtlamaktadırlar. Bu toplumlarda bu tip davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilmezken, başka ülkelerde bu tip davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir. Çocuk istismarının özellikle çocuğun en güvendiği ortam olan aile içinde, az olamayan bir oranda görülmesi trajedinin boyutunu arttırmaktadır (Polat, 2007).

"Çocuk istismarı", çocuklara karşı yapılan ve çocukları fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimlerini olumsuz etkileyen her türlü eylemlerdir (Akyüz, 2012).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 19'uncu maddesi çocuk istismarı, ihmali ve önlenmesi ile ilgilidir. Bu maddeye göre; çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanlar, bu haklarını çocuklara zarar verecek şekilde kullanamazlar. Devlet çocuğu anne-babanın ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden korumak, çocuğun istismarını önlemek ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlamakla yükümlüdür (Bekçi, 2006).

Çocuk istismarını 5 kategoride sınıflandırmak mümkündür. Bunlar fiziksel, cinsel, ekonomik, duygusal, psikolojik istismar ile son olarakda çocuğu ihmal etmektir (Özdemir, 2012).

2.19.1.Fiziksel İstismar.

Çocuğun kaza dışı yaralanması söz konusudur (Polat, 2001). En yaygın rastlanan ve tanılanması en kolay istismar çeşididir. Kaza dışı yaralanmalar genelde çocuğun ebeveynleri tarafından cezalandırıldığında veya ebeveynlerin kontrolünü kaybetmesiyle yaşanır. Çoğunlukla dövme şeklinde görülür (Tıraşçı & Gören, 2007).

Fiziksel istismarın kısa dönemde görülen etkileri morluklar, yaralar, kırıklar; uzun dönemdeki etkileriye benlik saygısının azalması, öfke-intikam duyguları, sevgi-saygı becerisinden yoksun olma, içe dönük yaşama, kaygı, korku, akademik başarısızlık, okulda problem yaşama, zararlı madde alışkanlıkları, depresyonun diğer belirtileri, şeklinde görülebilmektedir (Özdemir, 2012)

2.19.2. Duygusal (Sözel) İstismar.

Tanımlanması en zor ve en çok karşılaşılan istismar çeşididir (Polat, 2001). Çocuğun psikolojik olarak sözel yolla istismar edilmesidir. Duygusal istismar çocuğa bağırma, onu reddetme, aşağılama, yalnızlaştırma, korkutma, tehdit etme, duygusal bakımdan ihtiyaçlardan yoksun bırakma, gereğinden fazla sorumluluk yükleme şeklinde görülebilir (Tıraşçı & Gören, 2007).

Duygusal istismarı diğer istismar türlerinden ayırmak önemlidir. Aşağıda verilen iki önemli özellik duygusal istismar olgusunda belirleyici olma açısından önemlidir.

- Bazı istismar türlerinde görüldüğü üzere somut fiziksel bulguların bulunmaması,
- Tek başına bulunabileceği gibi diğer istismar türleriyle birlikte de bulunmaktadır. Örneğin, cinsel veya fiziksel istismara uğramış bir çocuk aynı zamanda duygusal istismara da uğramıştır (Polat, 2001).

Fiziksel istismarın hemen hemen tamamında duygusal istismarında izleride görülmektedir. Duygusal etkiler, fiziksel belirtiler iyileştikten çok sonrada, uzun zaman sürecinde etkilerini devam ettirmektedir. Duygusal istismar hayat boyu süren duygusal sorunların oluşumuna neden olabilir (Kural, 2014).

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda altını kaçırma, iştah problemleri, sık yalan söyleme, hırsızlık, bağımlılık, akademik başarısızlık, büyüme ve gelişme geriliği, depresyon, güvensizlik, içe dönüklük, intihar, saldırganlık gibi davranışlar görülebilir (Polat, 2007).

Duygusal istismarı oluşturan nedenler incelendiğinde temelde kültürel ve sosyal yapının önemli olduğu görülmektedir. Duygusal istismara toplumun tüm kesimlerinde rastlanmak mümkündür. Ülkemizde ise kültürel yapımıza bağlı olarak anne-babaların çocuklarını sevdiklerini göstermemeleri, onların şımarmaması ve ahlaklarının bozulmaması için yapılan davranışlar olarak görülmektedir. Çoğu anne-baba bağırma ve azarlama davranışlarını çocuğun eğitimi için gerekli davranışlar olarak değerlendirmektedir. Buna bağlı olarak çocuklarımız yaşamları içinde az ya da çok duygusal istismarı yaşamaktadırlar (Tugay, 2008).

2.19.3 Cinsel İstismar.

Çocuk istismarı türleri arasında tespit edilemesi en zor olanıdır. Çoğu zaman gizli kalan cinsel istismarın özellikle kısa ve uzun dönemli etkileri çok önemlidir. Cinsel istismara yönelik bilimsel çalışmalar fiziksel istismara göre azdır. Sebebi cinsel istismarda, aile ilişkilerinin ön plana çıkmasının veri toplama işini zorlaştırmasıdır (Polat, 2007).

Çocukluk dönemlerinde maruz kalınan cinsel istismar kişinin hastalanmasına ve hatta ölümüne kadar sonuçlanabilen psikolojik-fizyolojik etkileri mevcut olan ve bu etkilerin yetişkinlik çağına kadar uzanabildiği bir şiddet türüdür (Keskin & Çam, 2005).

Cinsel istismarda çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum maksatlı kullanımı söz konusudur (Polat, 2007). Cinsel istismar aile içinde çocuğun aile bireylerinden biri ya da bir kaçının çocuğa cinsel içerikli sözlü iletiler vermesi, açık saçık fıkralar, öyküler anlatılması, resimler, filmler göstermesiyle başlar okşama, öpme, elle sataşma, sarkıntılık hareketleriyle sürer ve her türlü cinsel ilişkiyle son bulabilir (Köknel, 2013).

Cinsel istismarda risk faktörleri; izole ve fonksiyonsuz aile, aile içi çatışmalar, aile bireylerindeki psikolojik sorunlar, düşük sosyo-ekonomik sınıf, ailede alkol ve uyuşturucu kullanımı, üvey baba, düşük zeka ve eğitim düzeyi şeklinde sıralanabilir (Polat, 2001).

Sezgin ve ark. (1998)'nın Türkiye'de dahil olmak üzere beş farklı ülkede yaptıkları çalışmada, fahişelik yapan kadınların %58'inin çocukluğunda cinsel istismara maruz kaldığı belirtilmiştir (Sezgin ve ark,1998; akt:Ovacık, 2008).

2.19.4.Ekonomik İstismar.

Çağımızın önemli sorunlarından birisi, çalışan çocuklardır. Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması ekonomik istismar olarak tanımlanmaktadır Çocuk işçi nedenlerinden en önemlisi sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlarıdır. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler, yoksulluk, göçler ve bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal ve de ekonomik sorunlar, çocuk emeğinin ucuz olması ve bundan ötürü işveren tarafından cazip görülmesi ekonomik istismarın sebeplerinden görülebilir (Savaş, Bahar, & Bahar, 2009).

Bu tür bir yaşam şekli çocuklarımızın geleceğe güvensiz bireyler olarak yetişmesine, çeşitli davranışsal problemlerin oluşumuna sebep olabilmekte ve çocukların erken yaşlarda suça yönelme ihtimalini arttırmaktadır (Yavuzer, 1996; akt:Sarkın, 2012).

2.19.5.İhmal.

Çocuğun bakım ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarının yeteri kadar karşılanmaması veya çocuğun tek başına bırakılması çocuk ihmal davranışlarına örnek olarak gösterilebilir. Çocuk ihmal ve istismarı ailenin yaşam şekliyle ilgili olup, ailedeki ekonomik-sosyal problemlerde ihmal ve istismara zemin hazırlayabilir (Özdemir, 2012). İhmal ve istismarın farklılaştığı en temel nokta istismarın aktif olarak, ihmalin ise pasif olarak gerçekleşmesidir (Polat, 2001).

Çocuk ihmali, fiziksel istismardan daha fazla olmasına rağmen ölüm veya ciddi bir yaralanma gibi somut sonuçlanmadığı için yeterince üzerinde durulmamaktadır (Can,

2.20.Çocuk İstismarı Risk Faktörleri

Dünya sağlık örgütü 1999 yılında, çocuk ihmal ve istismarının çeşitli faktörlere bağlı olarak gerçekleştiğini belirtmiş ve bu risk faktörlerini aşağıdaki gibi ailesel, çocuktan kaynaklanan, toplumsal ve anne babadan kaynaklanan olarak gruplara ayırmıştır.²

Şekil 2.Çocuk İstismarı İçin Risk Faktörleri.

2.21.Çocuğun Şiddete Tanık Olması

Şiddetin uygulandığı yer genellikle ev ortamı olmaktadır. Bu da evdeki çocukların şiddete tanık olmasına yol açmakta ve çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Yapılan araştırmalara göre evdeki şiddete tanık olan erkek çocuklar saldırgan olmaya meyilli olurlar. Kız çocuklar ise şiddete uğrayan annelerini görmeleri sebebiyle, genellikle yaşanan

²http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/neglect/en/print.html
(12.03.2015).

her şeye boyun eğme davranışını benimseyerek hiçbir şekilde aksi yönde tavır koymamaktadırlar (Karhan, 2010). Annelerinin yaşadığı şiddet şahitlik eden çocuklar, daha çok istismar riski altındadır (Polat, 2001).

Aile içinde şiddet ile karşılaşan çocuklarda çevreye karşı ilgisizlik, yeme bozuklukları, altına kaçırma, endişe, korku, konuşma problemleri, karın ve baş ağrıları, mide bulantısı, akademik başarıda düşüklük, güven-özgüven duygusunda azalma gibi problemler yaşarlar (Taşdan, 2009).

2.22.Türkiye’de Aile İçi Şiddet, Çocuk İstismarı ve İhmalinin Durumu İlgili Araştırmalar

Türkiye’de şiddete uğrayanların % 90’ından fazlasını kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Aile içi şiddeti üreten etkenler, yalnızca aile içi dinamikler olarak kabul edilmemekte, bunlar yanında mevcut toplumun sosyolojik, hukuki, siyasi, geleneksel ve eğitim vb. yapısı içerisinde kadın-erkek ayırıcılığına neden olan ve kadını erkeğe bağımlı kılan mekanizmalardan kaynaklanan dinamiklerin de olduğu kabul edilmektedir (Kemerli, 2002). Yapılan çalışmalarda çocukların her gün dayakla karşılaşma ihtimali %10, haftada bir ise %25 olduğu belirlenmektedir. Buna göre her dört çocuktan biri haftada bir dayak yemektir. Dayağın eğitimde cezalandırma yöntemi olarak kullanılması sıklığı %85'lere ulaşıldığı bildirilmektedir (Polat, 2001).

Ülkemizde çocuk istismarı hususunda yapılmış çalışmalar yetersiz olmakla beraber, çocuk yetiştirmede kullanılan disiplin yöntemleri arasında duygusal ve fiziksel şiddet içeren unsurların yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Kültürel özellikler, töreler ve gelenekler, çocuğa dayak atma veya pataklama gibi çocuk istismarı olarak kabul edilen davranışların kullanılmasını doğal karşılamaktadır. “Dayak cennetten çıkmadır”, “Kızını dövmeyen dizini döver” gibi atasözlerimiz de bunlara iyi birer örnektir (Bingölar, Şimşek ve Ulukol ,2004; akt:Tugay, 2008). Çocuğa yönelik istismarın ortadan kalkmasındaki en önemli faktör halk arasında inanılan yanlış kültürel inançların değişmesidir (Kara, 2010).

Ülkemizde, çocuk istismarı konusunda Başbakanlık Aile araştırma Kurumunun (1998) yaptığı araştırma sonucuna göre çocukların %46'sının, Bulut (1996)'un araştırmasında ise %45'nin ihmal ve istismara maruz kaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Çocukların %65,72'si fiziksel istismara maruz kalmaktadır. İstismar türleri arasında en sık görülen ise fiziksel istismardır (Çocuk ve Gençlik Merkezi, 2006; Bulut, 1996; akt: Pelendecioğlu & Bulut, 2009). Bu rakamlara bakıldığı zaman ki bu rakamlar bildirilen vakalar sonucunda elde edilmişti, gizlenen vakalarda eklenince oran daha da artacaktır. Buda çocuk istismarın durumun vahimiyetini ortaya koymaktadır (akt: Pelendecioğlu & Bulut, 2009).

Aile içindeki şiddetin çocuklar üzerindeki en önemli etkisi, çocukların işlerin böyle halledildiğini ve yürüdüğü kanıksamalarıdır. Şiddet ile işlerin yürüyeceğine inanan çocukların ileride şiddeti ve istismarı uygulayanlar olma ihtimali yüksektir. Babasının annesine şiddetine şahit olan erkek çocuğu, kadına şiddet uygulamanın normal bir davranış olduğunu düşünecektir. Bu düşünceyi benimsemiş çocuklar yaşamlarında karşılarına çıkabilecek her türlü sorunun çözümünü de şiddetle sağlamaya çalışacaktır. Ayrıca şiddet içeren evlerde büyüyen gençler, madde kullanımı, intihar ve evden kaçmalar açısından büyük risk altındadırlar (Polat, 2001).

Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu'na göre, aile içinde çocuğa yönelik olan şiddetin kısa ve uzun dönemdeki sonuçları vardır ve bunlar üç grupta toplanmıştır;

Fiziksel sonuçları: Karın ve göğüs yaralanmaları, beyin hasarları, vücutta izler, yanıklar, merkezi sinir sistemi hasarları, kemik kırılmaları ve sakatlıklara sebep olabilmektedir.

Cinsel sonuçları: Üreme problemleri, cinsel fonksiyon bozuklukları, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, istenemeyen hamilelik.

Psikolojik sonuçları: Alkol ve madde bağımlılığı, bilişsel bozukluklar, suç ve şiddet davranışları, depresyon, anksiyete, gelişimsel gecikmeler, yeme ve uyku bozuklukları, utanma ve suçluluk duyguları, hiperaktivite, kişiler arası ilişkilerin zayıflığı, düşük okul performansı, düşük benlik algısı, post travmatik stres bozukluğu, psikosomatik

bozukluklar, kendine zarar verme ve intihar davranışlarıdır (Runyan, Corrine & Ikeda, 2002; akt:Ovacık, 2008).

Demir, Baran ve Ulusoy (2005) tarafından yapılan araştırma sonucunda çocuğun akranlarına güvenmesi, sorunlarını paylaşması, birlikte zaman geçirmesi, anne-babası tarafından sevilen çocuk olması, aile içi şiddet, anne-babanın kendisini anlamadığını düşünmesi ile depresyon belirtileri göstermesi ve intihar düşüncesi arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler bulunmuştur. Problemlili aile atmosferi yaşayan gençlerin, akranları ve flörtleriyle de olumsuz ilişkiler yaşadığı ve intihara kadar uzanabilen birçok olumsuz davranış içinde oldukları bulgularına ulaşılmıştır.

Vahip ve Doğanavşargil (2006) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre hastaların % 63'ü çocukluğunda, % 62'side evliliğinde en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığını ve % 51'inin çocuğuna fiziksel şiddet uyguladığını belirtmiştir. Aynı çalışmada çocuklukta şiddet geçmişiyle ve eşinden şiddet görme ile çocuğuna şiddet uygulama arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilgin (2008) aile içi bedensel cezaya ilişkin araştırmasında, öğrencilerin %53,2'sinin bedensel ceza aldığı, %46,8'inin ise almadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin %33,4'ü bedensel cezayı anneleri tarafından, %24,6'sı babaları tarafından ve %38,6'sı da hem anne, hem baba tarafında bedensel cezaya maruz kaldığını belirtmiştir. Cezaların yoğunlukla 6–10 yaş döneminde alındığı saptanmıştır.

Güler, Tel ve Tuncay (2005) kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı konulu araştırma sonuçlarına göre, en fazla şiddete uğrayan birinci grup kadınlar ve ikinci grup %32,5 ile çocuklardır.

Ailede çocuğa yönelik şiddet sıklığını belirlemek amacıyla yapılan başka araştırmada ise, ilköğretim 5. ve 8. sınıf öğrencilerine, hangi sıklıkla ve kimler tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmeleri istenmiştir. Çocukların %74'ü hayatlarında en azından bir kez fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bunlardan %23'ü

baba, %20'si arkadaş, %16'sı anne ve %14'ü ise öğretmenlerinin kendilerine fiziksel şiddeti uyguladığını belirtmişlerdir (Deveci ve Açık, 2002; akt:Kapıcı, 2004).

Ovacık (2008) aile içi şiddetin, erkek çocuğun şiddet içeren suç işleme davranışına etkilerini araştırmıştır. Bulgulara göre, suça yönelmiş çocuklar aile içinde şiddetin mağduru veya tanığı olmaktadır. Buna bağlı olarak, ailesinde şiddet olanlar ile ailesinde şiddet olmayanlar arasında içe yönelim ve dışa yönelim sorunları açısından, ayrıca istismarın fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve duygusal ihmal alt boyutları yönünden anlamlı farklılık bulunmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmamızın bu kısmında araştırmanın amaçları doğrultusunda sırasıyla araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, etkilemeden olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. (Karasar, 2014). Bu araştırmada da var olan durum ortaya konulmuştur. “Tarama modelinin bir avantajı da, araştırma yapılan yapılan kurumda mevcut düzeni bozmadan ve kurum personeline yönetsel güçlük çıkarmadan kullanılabilmesidir” (Kaptan,1998).

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin zorbalık eğilimleri aile içi şiddet görme durumu bağlamında elde edilen değişkenlere göre karşılaştırmalı şekilde incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

3.2.1. Evren.

Çalışmanın evrenini, 2014-2015 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Anadolu yakası Çekmeköy İlçesinde bulunan tüm resmi devlet ortaokullarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

3.2.2. Örneklem.

Araştırmanın örneklemini, 2014-2015 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Çekmeköy ilçesindeki tesadüfi oransız küme örnekleme yolu ile seçilen 7 adet devlet ortaokullarında, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarında öğrenim gören 809 öğrenci oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, demografik bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış kişisel bilgi formu ve öğrencilerin zorbalık eğilimini davranışlarını belirlemek için de “Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği” kullanılacaktır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.

Örnekleme oluşturan öğrenciler hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen anket, öğrencilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne-babanın çalışma durumu, anne-babanın birlikte yaşayıp yaşamadığı durumu, anne ve babanın eğitim durumu, öğrencinin başarı durumu, ailenin gelir durumu, anne-babanın hayatta olup olmadığı durumu, anne-babanın birbirine fiziksel ve sözel şiddet uygulama durumu, anne-babanın öz veya üvey olma durumu, anne-babanın çocuğa verdiği ceza türü, çocuğa uygulanan şiddete ve şiddet uygulama sıklığını belirlemeye yönelik olarak 17 soruluk formdur.

3.3.2. Öğrenciler için Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği.

Bu araştırmada veri toplamak amacı ile Satan (2006) tarafından geliştirilen "Zorba Davranış Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır.

ZDEÖ toplam 67 maddeden oluşmaktadır. Her Zaman Katılıyorum (5), Çoğu Zaman Katılıyorum (4), Bazen Katılıyorum (3), Çok Az Katılıyorum (2), Hiçbir Zaman Katılmıyorum (1) olmak üzere 5'li Likert ölçeği şeklinde dizayn edilen ölçekte dört alt boyut bulunmaktadır. Birinci alt boyut “Fiziksel Zorbalık” 21; ikinci alt boyut “Sözel Zorbalık” 21; üçüncü alt boyut “Eğlence Amaçlı Zorbalık” 13; dördüncü alt boyut “Duygu Zorbalığı” ise 12 maddeden oluşmaktadır. ZDEÖ’de alınabilecek en yüksek puan 335, en düşük puan ise 67’dir. Ölçekten alınan puanların yükselmesi öğrencinin zorbalık eğiliminin de arttığını göstermektedir. Ölçeğin geçerliliği .67; güvenilirliği .95’tir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan ölçek ve verilerin uygulanması 2014-2015 eğitim ve öğretim yılında, uygun ders saatleri içinde, örnekleme yer alan okullarda toplu olarak gerçekleştirilmiştir. Örnekleme giren sınıflardaki öğrencilere tek oturumda sırasıyla “Kişisel Bilgi Formu”, ve “Zorba Davranış Eğilimi Ölçeği” uygulanmıştır. Öğrenciler, ölçme araçlarını yanıtlamaya başlamadan önce araştırmacı tarafından ölçekler hakkında bilgilendirme yapılmış ve ölçeklerin yönergeleri kendilerine açıklanmıştır. Öğrencilerin veri toplama araçlarını içten ve doğru bir şekilde yanıtlamalarını sağlamak amacıyla veri toplama araçlarının üzerlerine isimlerini yazmak zorunda olmadıkları, kendilerinden toplanan bilgilerin sadece araştırmacı tarafından okunacağı, okul idaresi, öğretmenleri ya da aileleri tarafından görülmesinin mümkün olmayacağı belirtilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Bu aşamada, araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne-baba çalışma durumu, aile ile beraber yaşama durumu, anne-baba eğitim durumu, aile gelir durumu, anne-babanın beraber olma durumu, anne-babanın hayatta olup olmama durumu, anne-babanın birbirine fiziksel ve sözel şiddet uygulama durumu, anne-babanın öz veya üvey olma durumu, öğrenci başarı durumu, anne-babanın verdiği cezalar, ailenin şiddet uygulama durumu, ailenin çocuğa hangi sıklıkla şiddet uyguladığı, betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, sonra ölçeğin toplam puanları için \bar{x} , ss, SH_x değerleri saptanmıştır. Örneklem içerisinde normal dağılım özelliği göstermeyen gruplar için non-parametrik teknikler, normal dağılım özelliği gösteren dağılımlar içinse parametrik analiz teknikleri kullanılmıştır. Bu bağlamda:

1. Örneklem grubunu oluşturan öğrenciler ZDEÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların cinsiyet, anne-baba çalışma durumu, anne-babanın birlikte olma durumu, anne-babanın çocuğa bağırma durumu, anne-babanın çocuğu dövme durumu, anne-babanın çocuğa hakaret etme durumu, ailede şiddet uygulama durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *bağımsız grup t testi*,

2. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ZDEÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların yaş, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, gelir durumu, başarı durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *tek yönlü varyans analizi (ANOVA)*,
3. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere, *Scheffé* ve *Tamhane's testleri*,
4. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ZDEÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların aile ile birlikte olma durumu, anne-babanın birbirine şiddet uygulama durumu, anne ve babanın öz veya üvey olma durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *non-parametrik Mann Whitney-U testi*,
5. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ZDEÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların şiddet sıklığı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *non-parametrik Kruskal Wallis-H testi*,
6. Non-parametrik Kruskal Wallis testi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere *non parametrik Mann Whitney-U testi*, uygulanmıştır.

Elde edilen veriler bilgisayarda “SPSS 15.0 programında” analiz edilmiş, manidarlıklar minimum $p < ,05$ düzeyinde sınanmış, diğer manidarlık düzeyleri ayrıca belirtilmiş ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgular ve yorumları yer almaktadır. Bulgular bölümünde önce örneklem grubunun genel yapısını tanıtıcı frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmiştir. Diğer bulgular araştırmanın amaçlarına göre sıralanmıştır.

4.1. Grubun Demografik Yapısına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, örneklem grubunu oluşturan öğrencilerinin demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne-baba çalışma durumu, aile ile beraber yaşama durumu, anne-baba eğitim durumu, gelir düzeyi, anne-baba birliktelik durumu, anne-baba hayatta olma durumu, anne-baba'nın birbirine fiziksel ve sözel şiddet uygulama durumu, anne-babanın öz-üvey olma durumu, öğrenci tarafından algılanan başarı durumu, anne-babanın çocuğa ceza verme durumu, çocuğa ailede şiddet uygulama durumu) betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış ve yorumlanmıştır.

Çizelge 4. 1.Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Kız	385	47,6	47,6	47,6
Erkek	424	52,4	52,4	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.1'de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 385'i (%47,6) kız, 424'ü (%52,4) erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 2.Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
10 Yas	63	7,8	7,8	7,8
11 Yas	215	26,6	26,6	34,4
12 Yas	158	19,5	19,5	53,9
13 Yas	262	32,4	32,4	86,3
14 Yas ve üstü	111	13,7	13,7	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.2’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 63’ü (%7,8) 10 yaş, 215’i (%26,6) 11 yaş, 158’si (%19,5) 12 yaş, 262’si (%32,4) 13 yaş, 111’i ise (%13,7) 14 yaş üzeri yaş aralığındadır.

Çizelge 4. 3.Kardeş Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Tek çocuk	66	8,2	8,2	8,2
İki kardeş	427	52,8	52,8	60,9
Üç kardeş ve üzeri	316	39,1	39,1	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.3’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 66’sı (%8,2) tek çocuk, 427’si (%52,6) iki kardeş, 316’sı (%39,1) üç kardeş ve üzeri öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 4.Annenin Çalışma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Çalışıyor	269	33,3	33,3	33,3
Çalışmıyor	540	66,7	66,7	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.4’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 269’u (%33,3) annesi çalışan, 540’ı (%66,7) annesi çalışmayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 5.Babanın Çalışma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Çalışıyor	771	95,3	95,3	95,3
Çalışmıyor	38	4,7	4,7	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.5’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 771’inin (%95.3) babası çalışan, 38’ü (%4,7) babası çalışmayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 6.Aile ile Birlikte Yaşama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Birlikte	789	97,5	97,5	97,5
Ayrı	20	2,5	2,5	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.6’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 789’u (%97,5) aileleri ile beraber yaşarken ve 20’si (%2,5) ailelerinden ayrı yaşayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 7.Annenin Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
İlkokul ve altı	246	30,4	30,4	30,4
Ortaokul	217	26,8	26,8	57,2
Lise	215	26,6	26,6	83,8
Üniversite ve üstü	131	16,2	16,2	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.7’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 246’sı (%30,4) ilkokul ve altı, 217’si (%26,8) ortaokul, 215’i (%26,6) lise, 131’i (%16,2) üniversite ve üstü eğitime sahip annelerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 8.Babanın Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
İlkokul ve altı	180	22,2	22,2	22,2
Ortaokul	204	25,2	25,2	47,5
Lise	245	30,3	30,3	77,8
Üniversite ve üstü	180	22,2	22,2	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.8’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 180’i (%22,2) ilkokul ve altı, 204’ü (%25,2) ortaokul, 245’i (%30,3) lise, 180’i (%22,2) üniversite ve üstü eğitime sahip babalardan oluşmaktadır

Çizelge 4. 9.Ailenin Algılanan Gelir Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Düşük	46	5,7	5,7	5,7
Orta	634	78,4	78,4	84,1
Yüksek	129	15,9	15,9	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.9’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 46’sı (%5,7) düşük gelir, 634’ü (78,4) orta gelir, 129’u (15,9) yüksek gelir grubuna sahip ailelerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 10.Anne Baba Birlikteliği Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Beraber	758	93,7	93,7	93,7
Ayrı	51	6,3	6,3	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.10’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 758’i (%93,7) beraber, 51’i (%6,3) anne ve babaları ayrı olan ailelerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 11. Anne Sağ Olup Olmama Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Sağ	807	99,8	99,8	99,8
Vefat	2	,2	,2	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.11’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 807’si (%99,8) sağ, 2’si (%0,2) annesi vefat etmiş ailelerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 12. Baba Sağ Olup Olmama Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Sağ	796	98,4	98,4	98,4
Vefat	13	1,6	1,6	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.12’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 796’si (%98,4) sağ, 13’ü (%1,6) babası vefat etmiş ailelerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 13. Anne Babanın Birbirine Fiziksel Şiddet Uygulama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evet	22	2,7	2,7	2,7
Hayır	787	97,3	97,3	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.13’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 22’si (%2,7) fiziksel şiddet uygularken, 787’si (%97,3) anne ve babası birbirine fiziksel şiddet uygulamayan ailelerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 14. Anne Babanın Birbirine Sözel Şiddet Uygulama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evet	83	10,3	10,3	10,3
Hayır	726	89,7	89,7	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.14’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 83’ü (%10,3) sözel şiddet uygularken, 726’sı (%89,7) anne ve babası birbirine sözel şiddet uygulamayan ailelerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 15. Annenin Öz veya Üvey Olma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Öz	799	98,8	98,8	98,8
Üvey	10	1,2	1,2	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.15’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 799’inin (%98,8) annesi öz, 10’nu (%1,2) annesi üvey öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 16. Babanın Öz veya Üvey Olma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Öz	790	97,7	97,7	97,7
Üvey	19	2,3	2,3	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.16’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 790’mı (%97,7) babası öz, 19’u (%2,3) babası üvey öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 17.Öğrencinin Algılanan Başarı Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Başarısız	33	4,1	4,1	4,1
Orta düzeyde	437	54,0	54,0	58,1
Başarılıyım	339	41,9	41,9	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.17’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 33’ü (%4,1) başarısız,437’si (54,0) orta düzeyde başarılı ve 339’u (%41,9) başarılı öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 18.Anne ve Babanın Çocuğa Bağırma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evet	313	38,7	38,7	38,7
Hayır	496	61,3	61,3	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.18’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 313’ü (%38,7) çocuğuna bağırın, 496 (%61,3) çocuğuna bağırmayan anne ve babadan oluşmaktadır.

Çizelge 4. 19.Anne ve Babanın Çocuğu Dövme Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evet	30	3,7	3,7	3,7
Hayır	779	96,3	96,3	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.19’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 30’u (%3,7) dövülürken, 779’u (%96,3) anne ve babası tarafından dövülmeyen öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 20. Anne ve Babanın Çocuğu Aşğılama ve Hakaret Etme Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evet	42	5,2	5,2	5,2
Hayır	767	94,8	94,8	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.20’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 42’si (%5,2) aşğılanıp hakarete uğrarken, 767’si (%94,8) anne ve babası tarafından hakarete uğramayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 21. Anne ve Babanın Çocuğa Şiddet Uygulama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evet	82	10,1	10,1	10,1
Hayır	727	89,9	89,9	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.21’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 82’si (%10,1) şiddete uğrayan, 727’si (%89,9) şiddete uğramayan öğrencilerden oluşmaktadır

Çizelge 4. 22. Anne ve Babanın Çocuğa Şiddet Uygulama Sıklığı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Her Zaman	1	,1	,1	,1
Sık sık	2	,2	,2	,4
Bazen	29	3,6	3,6	4,0
Nadiren	51	6,3	6,3	10,3
Hiçbir zaman	726	89,7	89,7	100,0
Toplam	809	100	100	

Çizelge 4.22’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 1’i (%1) her zaman, 2’si (%2) sık sık, 29’u (%3,6) bazen, 51’i (%6,3) nadiren, 726’sı (89,7) hiçbir zaman anne ve babaları tarafından şiddete uğramayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 23. Anne ve Babanın Çocuğa Ceza Uygulama Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evet	427	52,8	52,8	52,8
Hayır	382	47,2	47,2	100,0
Toplam	809	100,0	100,0	

Çizelge 4.23’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 427’sinin (%52,8) anne ve babası ceza uygularken, 382’sinin (%47,2) anne ve babası tarafından ceza uygulamayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4. 24. Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>Sh_{x̄}</i>	<i>t</i> Testi		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Fiziksel Zorbalık	Kız	385	1,50	,58	,030	-5,980	807	,000
	Erkek	424	1,78	,70	,034			
Sözel Zorbalık	Kız	385	1,76	,57	,029	-2,534	807	,091
	Erkek	424	1,87	,62	,030			
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Kız	385	1,42	,56	,028	-4,622	807	,000
	Erkek	424	1,63	,71	,035			
Duygu Zorbalığı	Kız	385	2,86	,47	,024	4,946	807	,304
	Erkek	424	2,70	,49	,024			
Zorbalık Toplam Puan	Kız	385	1,89	,45	,023	-3,021	807	,005
	Erkek	424	1,99	,53	,026			

Çizelge 4.24’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, söz konusu farklılığın Fiziksel Zorbalık puanlarında erkek öğrenciler lehine ($t=-5,980$; $p<,001$); Eğlence Amaçlı Zorbalık puanlarında erkek öğrenciler lehine ($t=-4,622$; $p<,001$); Zorbalık Toplam puanlarında erkek öğrenciler lehine ($t=-3,021$; $p<,01$) anlamlı bulunmuştur. Sözel zorbalık ve Duygu Zorbalığı puanlarında gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 25.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Fiziksel Zorbalık	10 Yaş	63	1,49	,47	G.Arası	33,11	4	8,28		
	11 Yaş	215	1,43	,56	G.İçi	320,65	804	,40		
	12 Yaş	158	1,53	,53	Toplam	353,75	808		20,752	,000
	13 Yaş	262	1,77	,69						
	14 Yaş ve üstü	111	2,01	,81						
	Toplam	809	1,65	,66						

Çizelge 4.25’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=20,752$; $p<,001$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olmadığı bulunmuştur ($LF=12,908$; $p<,001$). Bu nedenle Tamhane analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 26.Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
10 Yaş	11 Yaş	,064	,09	,973
	12 Yaş	-,043	,09	,995
	13 Yaş	-,283	,09	,038
	14 Yaş ve üzeri	-,523	,10	,000
11 Yaş	10 Yaş	-,064	,09	,973
	12 Yaş	-,107	,07	,627
	13 Yaş	-,347	,06	,000
	14 Yaş ve üzeri	-,587	,07	,000
12 Yaş	10 Yaş	,043	,09	,995
	11 Yaş	,107	,07	,627
	13 Yaş	-,240	,06	,007
	14 Yaş ve üzeri	-,480	,08	,000
13 Yaş	10 Yaş	,283	,09	,038
	11 Yaş	,347	,06	,000
	12 Yaş	,240	,06	,007
	14 Yaş ve üzeri	-,240	,07	,025
14 Yaş ve Üstü	10 Yaş	,523	,10	,000
	11 Yaş	,587	,07	,000
	12 Yaş	,480	,08	,000
	13 Yaş	,240	,07	,025

Çizelge 4.26’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Tamhane analizi sonucunda söz konusu farklılığın 10 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde; 11 yaş grubu ile 13 yaş grubu arasında 13 yaş grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde; 11 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde; 12 yaş grubu ile 13 yaş grubu arasında 13 yaş grubu lehine $p < ,01$ düzeyinde; 12 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,01$ düzeyinde; 13 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 27Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Sözel Zorbalık	10 Yaş	63	1,68	,51	G.Arası	24,95	4	,044	18,818	,000
	11 Yaş	215	1,63	,55						
	12 Yaş	158	1,73	,48	Toplam	291,42	808			
	13 Yaş	262	1,92	,59						
	14 Yaş ve üstü	111	2,16	,72						
	Toplam	809	1,82	,60						

Çizelge 4.27’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık alt boyut puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=18,818$; $p<,001$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olmadığı bulunmuştur ($LF=5,698$; $p<,001$). Bu nedenle Tamhane analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 28.Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
10 Yaş	11 Yaş	,052	,08	,982
	12 Yaş	-,049	,09	,988
	13 Yaş	-,232	,08	,083
	14 Yaş ve üzeri	-,472	,09	,000
11 Yaş	10 Yaş	-,052	,08	,982
	12 Yaş	-,102	,06	,586
	13 Yaş	-,285	,05	,000
	14 Yaş ve üzeri	-,524	,07	,000
12 Yaş	10 Yaş	,049	,09	,988
	11 Yaş	,102	,06	,586
	13 Yaş	-,183	,06	,042
	14 Yaş ve üzeri	-,423	,07	,000
13 Yaş	10 Yaş	,232	,08	,083
	11 Yaş	,285	,05	,000
	12 Yaş	,183	,06	,042
	14 Yaş ve üzeri	-,240	,07	,009
14 Yaş ve Üstü	10 Yaş	,472	,09	,000
	11 Yaş	,524	,07	,000
	12 Yaş	,423	,07	,000
	13 Yaş	,240	,07	,009

Çizelge 4.28’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe analizi sonucunda söz konusu farklılığın 10 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p<,001$ düzeyinde; 11 yaş grubu ile 13 yaş grubu arasında 13 yaş grubu lehine $p<,001$ düzeyinde; 11 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p<,001$ düzeyinde; 12 yaş grubu ile 13 yaş grubu arasında 13 yaş grubu lehine $p<,05$ düzeyinde; 12 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p<,001$ düzeyinde; 13 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p<,01$ düzeyinde; gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 29.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Eğlence Amaçlı Zorbalık	10 Yaş	63	1,44	,07	G.Arası	23,54	4	,044		
	11 Yaş	215	1,33	,03	G.İçi	320,36	804	,361		
	12 Yaş	158	1,46	,05	Toplam	343,91	808		14,769	,000
	13 Yaş	262	1,65	,04						
	14 Yaş ve üstü	111	1,83	,08						
	Toplam	809	1,53	,02						

Çizelge 4.29’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=14,769$; $p<,001$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olmadığı bulunmuştur ($LF=10,875$; $p<,001$). Bu nedenle Tamhane analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 30.Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
10 Yaş	11 Yaş	,112	,09	,822
	12 Yaş	-,014	,09	1,000
	13 Yaş	-,203	,09	,262
	14 Yaş ve üzeri	-,390	,10	,004
11 Yaş	10 Yaş	-,112	,09	,822
	12 Yaş	-,126	,07	,460
	13 Yaş	-,315	,06	,000
	14 Yaş ve üzeri	-,502	,07	,000
12 Yaş	10 Yaş	,014	,09	1,000
	11 Yaş	,126	,07	,460
	13 Yaş	-,189	,06	,066
	14 Yaş ve üzeri	-,376	,08	,000
13 Yaş	10 Yaş	,203	,09	,262
	11 Yaş	,315	,06	,000
	12 Yaş	,189	,06	,066
	14 Yaş ve üzeri	-,187	,07	,146
14 Yaş ve Üstü	10 Yaş	,390	,10	,004
	11 Yaş	,502	,07	,000
	12 Yaş	,376	,08	,000
	13 Yaş	,187	,07	,146

Çizelge 4.30'de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Tamhane analizi sonucunda söz konusu farklılığın 10 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,01$ düzeyinde; 11 yaş grubu ile 13 yaş grubu arasında 13 yaş grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde; 11 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde; 12 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 31.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Duygu Zorbalığı	10 Yaş	63	2,83	,37	G.Arası	1,69	4	,423		
	11 Yaş	215	2,73	,53	G.İçi	189,89	804	,236		
	12 Yaş	158	2,75	,43	Toplam	191,58	808		1,790	,129
	13 Yaş	262	2,78	,47						
	14 Yaş ve üstü	111	2,87	,57						
	Toplam	809	2,78	,47						

Çizelge 4.31’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalığı alt boyut puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 32.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Zorbalık Toplam	10 Yaş	63	1,86	,39	G.Arası	17,31	4	4,328		
	11 Yaş	215	1,78	,46	G.İçi	183,64	804	,228		
	12 Yaş	158	1,87	,39	Toplam	200,95	808		18,947	,000
	13 Yaş	262	2,03	,50						
	14 Yaş ve üstü	111	2,22	,61						
	Toplam	809	1,95	,50						

Çizelge 4.32’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği toplam puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=18,947$; $p<,001$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olmadığı bulunmuştur ($LF=10,316$; $p<,001$). Bu nedenle Tamhane analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 33.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
10 Yaş	11 Yaş	,082	,07	,840
	12 Yaş	-,005	,07	1,000
	13 Yaş	-,167	,07	,186
	14 Yaş ve üzeri	-,356	,08	,000
11 Yaş	10 Yaş	-,082	,07	,840
	12 Yaş	-,087	,05	,557
	13 Yaş	-,246	,04	,000
	14 Yaş ve üzeri	-,437	,06	,000
12 Yaş	10 Yaş	,005	,07	1,000
	11 Yaş	,087	,05	,557
	13 Yaş	-,162	,05	,024
	14 Yaş ve üzeri	-,350	,06	,000
13 Yaş	10 Yaş	,167	,07	,186
	11 Yaş	,249	,04	,000
	12 Yaş	,162	,05	,024
	14 Yaş ve üzeri	-,189	,05	,017
14 Yaş ve Üstü	10 Yaş	,356	,08	,000
	11 Yaş	,437	,06	,000
	12 Yaş	,350	,06	,000
	13 Yaş	,189	,05	,017

Çizelge 4.33’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği toplam puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Tamhane analizi sonucunda söz konusu farklılığın 10 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde; 11 yaş grubu ile 13 yaş grubu arasında 13 yaş grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde; 11 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde; 12 yaş grubu ile 13 yaş grubu arasında 13 yaş grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde, 12 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,001$ düzeyinde; 13 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 34.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Fiziksel Zorbalık	Tek çocuk	66	1,55	,54	G.Arası	1,70	2	,848	1,942	,144
	İki kardeş	427	1,62	,67	G.İçi	352,06	806	,437		
	Üç kardeş ve üzeri	316	1,70	,68	Toplam	353,75	808			
	Toplam	809	1,65	,67						

Çizelge 4.34’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 35.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sözel Zorbalık	Tek çocuk	66	1,55	,54	G.Arası	,09	2	,044	1,22	,885
	İki kardeş	427	1,62	,67	G.İçi	291,33	806	,361		
	Üç kardeş ve üzeri	316	1,70	,68	Toplam	291,42	808			
	Toplam	809	1,65	,67						

Çizelge 4.35’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık alt boyut puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 36.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Tek çocuk	66	1,48	,58	G.Arası	1,70	2	,848	1,942	,144
	İki kardeş	427	1,51	,66	G.İçi	352,06	806	,437		
	Üç kardeş ve üzeri	316	1,58	,66	Toplam	353,76	808			
	Toplam	809	1,53	,65						

Çizelge 4.36’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$)

Çizelge 4. 37.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyutu Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Duygu Zorbalığı	Tek çocuk	66	2,83	,42	G.Arası	,24	2	,120	,506	,603
	İki kardeş	427	2,78	,47	G.İçi	191,34	806	,237		
	Üç kardeş ve üzeri	316	2,76	,52	Toplam	191,58	808			
	Toplam	809	2,78	,49						

Çizelge 4.37’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalığı alt boyut puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 38.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Zorbalık Toplam Puan	Tek çocuk	66	1,92	,40	G.Arası	,30	2	,147		
	İki kardeş	427	1,93	,50	G.İçi	200,66	806	,249		
	Üç kardeş ve üzeri	316	1,97	,52	Toplam	200,95	808		,592	,553
	Toplam	809	1,94	,50						

Çizelge 4.38’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık toplam puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 39.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne Çalışma Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$	<i>t</i> Testi		
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Fiziksel Zorbalık	Çalışıyor	269	1,61	,64	,04	-1,121	807	,351
	Çalışmıyor	540	1,67	,67	,03			
Sözel Zorbalık	Çalışıyor	269	1,77	,54	,03	-1,674	807	,014
	Çalışmıyor	540	1,85	,63	,03			
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Çalışıyor	269	1,49	,62	,04	-1,400	807	,125
	Çalışmıyor	540	1,56	,67	,03			
Duygu Zorbalığı	Çalışıyor	269	2,81	,46	,03	1,221	807	,194
	Çalışmıyor	540	2,76	,50	,02			
Zorbalık Toplam Puan	Çalışıyor	269	1,92	,47	,03	-1,035	807	,064
	Çalışmıyor	540	1,96	,51	,02			

Çizelge 4.39’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının anne çalışma değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, söz konusu farklılığın Sözel Zorbalık puanlarında annesi çalışan çocukların lehine ($t=-1,674$; $p<,05$) anlamlı bulunmuştur. Diğer puanlardaki gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 40.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Baba Çalışma Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Fiziksel Zorbalık	Çalışıyor	771	1,64	,66	,02	-,550	807	,885
	Çalışmıyor	38	1,70	,63	,10			
Sözel Zorbalık	Çalışıyor	771	1,82	,59	,02	-,845	807	,130
	Çalışmıyor	38	1,90	,73	,12			
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Çalışıyor	771	1,53	,65	,02	-,567	807	,210
	Çalışmıyor	38	1,59	,72	,12			
Duygu Zorbalığı	Çalışıyor	771	2,78	,48	,02	1,282	807	,091
	Çalışmıyor	38	2,68	,58	,09			
Zorbalık Toplam Puan	Çalışıyor	771	1,94	,50	,02	-,310	807	,385
	Çalışmıyor	38	1,97	,53	,09			

Çizelge 4.40'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının baba çalışma değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 41.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Aile İle Birlikte Yaşama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	P
Fiziksel Zorbalık	Evet	789	403,20	318123,50	6468,50	-1,379	,168
	Hayır	20	476,08	9521,50			
	Toplam	809					
Sözel Zorbalık	Evet	789	404,03	318781,50	7126,50	-,740	,459
	Hayır	20	443,18	8863,50			
	Toplam	809					
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	789	402,98	317948,50	6293,50	-1,557	,119
	Hayır	20	484,83	9696,50			
	Toplam	809					
Duygu Zorbalığı	Evet	789	406,23	320517,50	6917,50	-,944	,345
	Hayır	20	356,38	7127,50			
	Toplam	809					
Zorbalık Toplam Puan	Evet	789	403,76	318566,50	6911,50	-,948	,343
	Hayır	20	453,93	9078,50			
	Toplam	809					

Çizelge 4.41’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının aile ile birlikte yaşıyor olma durumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan mann whitney-u testi sonucunda; gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 42.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Fiziksel Zorbalık	İlkokul ve altı	246	1,60	,59	G.Arası	3,95	3	1,32		
	Ortaokul	217	1,70	,66	G.İçi	349,80	805	,44		
	Lise	215	1,728	,77	Toplam	353,75	808		3,033	,029
	Üniversite ve üstü	131	1,54	,59						
	Toplam	809	1,65	,66						

Çizelge 4.42’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının anne eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=3,033$; $p<,05$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olmadığı bulunmuştur ($LF=3,747$; $p<,05$). Bu nedenle Tamhane analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 43.Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
İlkokul ve altı	Ortaokul	-,102	,06	,097
	Lise	-,124	,06	,045
	Üniversite ve üstü	,060	,07	,402
Ortaokul	İlkokul ve altı	,102	,06	,097
	Lise	-,022	,06	,731
	Üniversite ve üstü	,162	,07	,027
Lise	İlkokul ve altı	,124	,06	,045
	Ortaokul	,022	,06	,731
	Üniversite ve üstü	,184	,07	,012
Üniversite ve üstü	İlkokul ve altı	-,060	,07	,402
	Ortaokul	-,162	,07	,027
	Lise	-,184	,07	,012

Çizelge 4.43’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Tamhane analizi sonucunda söz konusu farklılığın ortaokul mezunu anne grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında ortaokul mezunu anne $p < ,05$ düzeyinde; farklılığın lise mezunu anne grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında lise mezunu anne $p < ,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 44.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Sözel Zorbalık	İlkokul ve altı	246	1,60	,59	G.Arası	3,95	3	1,32		
	Ortaokul	217	1,70	,66	G.İçi	349,80	805	,44		
	Lise	215	1,728	,77	Toplam	353,75	808		3,033	,029
	Üniversite ve üstü	131	1,54	,59						
	Toplam	809	1,65	,66						

Çizelge 4.44’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık alt boyut puanlarının anne eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=3,033$; $p<,05$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olduğu bulunmuştur ($LF=1,666$; $p>,05$). Bu nedenle Scheffe analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 45.Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
İlkokul ve altı	Ortaokul	-,102	,06	,097
	Lise	-,124	,06	,045
	Üniversite ve üstü	,060	,07	,402
Ortaokul	İlkokul ve altı	,102	,06	,097
	Lise	-,022	,06	,731
	Üniversite ve üstü	,162	,07	,027
Lise	İlkokul ve altı	,124	,06	,045
	Ortaokul	,022	,06	,731
	Üniversite ve üstü	,184	,07	,012
Üniversite ve üstü	İlkokul ve altı	-,060	,07	,402
	Ortaokul	-,162	,07	,027
	Lise	-,184	,07	,012

Çizelge 4.45’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe analizi sonucunda söz konusu farklılığın ortaokul mezunu anne grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında ortaokul mezunu anne $p < ,05$ düzeyinde; farklılığın lise mezunu anne grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında lise mezunu anne $p < ,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 46.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Eğlence Amaçlı Zorbalık	İlkokul ve altı	246	1,50	,65	G.Arası	2,14	3	,71	1,679	,170
	Ortaokul	217	1,59	,65	G.İçi	341,78	805	,43		
	Lise	215	1,57	,69	Toplam	343,92	808			
	Üniversite ve üstü	131	1,44	,59						
	Toplam	809	1,53	,65						

Çizelge 4.46’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının anne eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 47.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Duygu Zorbalığı	İlkokul ve altı	246	2,70	,52	G.Arası	2,28	3	,76	3,237	,022
	Ortaokul	217	2,80	,45	G.İçi	189,30	805	,24		
	Lise	215	2,82	,51	Toplam	191,58	808			
	Üniversite ve üstü	131	2,83	,41						
	Toplam	809	2,78	,49						

Çizelge 4.47’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalığı alt boyut puanlarının anne eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=3,237$; $p<,05$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olduğu bulunmuştur ($LF=2,562$; $p>,05$). Bu nedenle Scheffe analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 48.Duygu Zorbalığı Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
İlkokul ve altı	Ortaokul	-,092	,05	,041
	Lise	-,117	,05	,010
	Üniversite ve üstü	-,134	,05	,011
Ortaokul	İlkokul ve altı	,092	,05	,041
	Lise	-,025	,05	,589
	Üniversite ve üstü	-,042	,05	,438
Lise	İlkokul ve altı	,117	,05	,010
	Ortaokul	,025	,05	,589
	Üniversite ve üstü	-,016	,05	,760
Üniversite ve üstü	İlkokul ve altı	,134	,05	,011
	Ortaokul	,042	,05	,438
	Lise	,016	,05	,760

Çizelge 4.48’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalığı alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe analizi sonucunda söz konusu farklılığın ilkokul mezunu ve altı grubu ile ortaokul mezunu anne grubu arasında ortaokul mezunu anne grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde; ilkokul mezunu ve altı grubu ile lise mezunu anne grubu arasında lise mezunu anne grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde; ilkokul mezunu ve altı grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında üniversite ve üstü mezunu anne grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 49.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f, \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri</i>			<i>ANOVA Sonuçları</i>					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Zorbalık	İlkokul ve altı	246	1,89	,49	G.Arası	2,11	3	,71		
	Ortaokul	217	1,98	,47	G.İçi	198,84	805	,25		
Toplam	Lise	215	2,01	,56	Toplam	200,95	808		2,853	,036
Puan	Üniversite ve üstü	131	1,89	,43						
	Toplam	809	1,94	,50						

Çizelge 4.49’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık toplam puanlarının anne eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=2,853$; $p<,05$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olduğu bulunmuştur ($LF=2,204$; $p>,05$). Bu nedenle Scheffe analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 50.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
İlkokul ve altı	Ortaokul	-,086	,05	,063
	Lise	-,115	,05	,014
	Üniversite ve üstü	,000	,05	,996
Ortaokul	İlkokul ve altı	,086	,05	,063
	Lise	-,029	,05	,551
	Üniversite ve üstü	,086	,06	,117
Lise	İlkokul ve altı	,115	,05	,014
	Ortaokul	,029	,05	,551
	Üniversite ve üstü	,115	,06	,037
Üniversite ve üstü	İlkokul ve altı	-,000	,05	,996
	Ortaokul	-,086	,05	,117
	Lise	-,115	,06	,037

Çizelge 4.50’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık toplam puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe analizi sonucunda söz konusu farklılığın ilkokul mezunu ve altı grubu ile lise mezunu anne grubu arasında lise mezunu anne grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde; lise mezunu grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında lise mezunu anne grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 51.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Fiziksel Zorbalık	İlkokul ve Altı	180	1,60	,59	G.Arası	2,67	2	,89		
	Ortaokul	204	1,73	,68	G.İçi	351,09	805	,44		
	Lise	245	1,67	,74	Toplam	353,75	808		2,038	,107
	Üniversite ve Üstü	180	1,58	,59						
	Toplam	809	1,65	,66						

Çizelge 4.51’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyu puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 52.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Sözel Zorbalık	İlkokul ve Altı	180	1,75	,59	G.Arası	1,68	2	,56		
	Ortaokul	204	1,88	,64	G.İçi	289,74	805	,36		
	Lise	245	1,83	,61	Toplam	291,42	808		1,554	,199
	Üniversite ve Üstü	180	1,81	,54						
	Toplam	809	1,82	,60						

Çizelge 4.52’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık alt boyu puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 53.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Eğlence Amaçlı Zorbalık	İlkokul ve Altı	180	1,50	,61	G.Arası	2,67	2	,89		
	Ortaokul	204	1,62	,72	G.İçi	341,25	805	,42		
	Lise	245	1,54	,67	Toplam	343,92	808		2,099	,099
	Üniversite ve Üstü	180	1,46	,58						
	Toplam	809	1,53	,65						

Çizelge 4.53’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyu puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 54.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Duygu Zorbalığı	İlkokul ve Altı	180	2,67	,50	G.Arası	2,60	3	,87		
	Ortaokul	204	2,81	,51	G.İçi	188,98	805	,24		
	Lise	245	2,80	,48	Toplam	191,58	808		3,687	,012
	Üniversite ve Üstü	180	2,82	,44						
	Toplam	809	2,78	,49						

Çizelge 4.54’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalığı alt boyut puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=3,687$; $p<,05$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olduğu bulunmuştur ($LF=1,313$; $p>,05$). Bu nedenle Scheffe analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 55.Duygu Zorbalığı Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
İlkokul ve altı	Ortaokul	-,135	,05	,059
	Lise	-,127	,05	,068
	Üniversite ve üstü	,146	,05	,044
Ortaokul	İlkokul ve altı	,135	,05	,059
	Lise	,008	,05	,999
	Üniversite ve üstü	-,010	,05	,998
Lise	İlkokul ve altı	,127	,05	,068
	Ortaokul	-,008	,05	,999
	Üniversite ve üstü	-,018	,05	,985
Üniversite ve üstü	İlkokul ve altı	,146	,05	,044
	Ortaokul	,010	,05	,998
	Lise	,118	,05	,985

Çizelge 4.55’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalığı alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan scheffe analizi sonucunda söz konusu farklılığın ilkokul ve altı mezunu baba grubu ile üniversite ve üstü mezunu baba grubu arasında, ilkokul ve altı mezunu baba grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 56.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Babanın Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Zorbalık	İlkokul ve Altı	180	1,89	,47	G.Arası	1,76	3	,59		
	Ortaokul	204	2,01	,54	G.İçi	199,20	805	,25		
Toplam	Lise	245	1,96	,53	Toplam	200,96	808		2,364	,070
Puan	Üniversite ve Üstü	180	1,92	,43						
	Toplam	809	1,94	,50						

Çizelge 4.56’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık toplam puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 57.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Fiziksel Zorbalık	Düşük	46	1,61	,53	G.Arası	2,378	2	1,189		
	Orta	634	1,67	,67	G.İçi	351,38	806	,436		
	Yüksek	129	1,53	,63	Toplam	353,75	808			
	Toplam	809	1,65	,66					2,727	,066

Çizelge 4.57’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının ailenin algılanan gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 58.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Sözel Zorbalık	Düşük	46	1,74	,57	G.Arası	,42	2	,21	,585	,557
	Orta	634	1,83	,60	G.İçi	290,00	806	,36		
	Yüksek	129	1,80	,63	Toplam	291,42	808			
	Toplam	809	1,82	,60						

Çizelge 4.58’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık alt boyut puanlarının ailenin algılanan gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 59.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Düşük	46	1,50	,55	G.Arası	1,22	2	,61	1,429	,240
	Orta	634	1,55	,66	G.İçi	342,70	806	,43		
	Yüksek	129	1,45	,65	Toplam	343,92	808			
	Toplam	809	1,53	,65						

Çizelge 4.59’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının ailenin algılanan gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 60.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyutu Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Duygu Zorbalığı	Düşük	46	2,63	,53	G.Arası	1,03	2	,52	2,187	,113
	Orta	634	2,79	,48	G.İçi	190,55	806	,24		
	Yüksek	129	2,77	,49	Toplam	191,58	808			
	Toplam	809	2,78	,49						

Çizelge 4.60’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalık alt boyut puanlarının ailenin algılanan gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 61.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Algılanan Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Zorbalık Toplam	Düşük	46	1,87	,42	G.Arası	,87	2	,43	1,746	,175
	Orta	634	1,96	,50	G.İçi	200,08	806	,25		
	Yüksek	129	1,89	,51	Toplam	200,96	808			
	Toplam	809	1,94	,50						

Çizelge 4.61’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık toplam puanlarının ailenin algılanan gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 62.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne Ve Babanın Birlikte Olma Durumu Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi																																																						
						t	Sd	p																																																				
Fiziksel Zorbalık	Evet	789	1,64	,66	,02	-1,246	807	,706																																																				
	Hayır	20	1,83	,70	,16				Sözel Zorbalık	Evet	789	1,82	,60	,02	-,491	807	,732	Hayır	20	1,89	,55	,12	Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	789	1,53	,65	,02	-,935	807	,821	Hayır	20	1,67	,63	,14	Duygu Zorbalığı	Evet	789	2,78	,49	,02	,905	807	,567	Hayır	20	2,68	,40	,09	Zorbalık Toplam Puan	Evet	789	1,94	,50	,02	-,646	807	,832	Hayır
Sözel Zorbalık	Evet	789	1,82	,60	,02	-,491	807	,732																																																				
	Hayır	20	1,89	,55	,12				Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	789	1,53	,65	,02	-,935	807	,821	Hayır	20	1,67	,63	,14	Duygu Zorbalığı	Evet	789	2,78	,49	,02	,905	807	,567	Hayır	20	2,68	,40	,09	Zorbalık Toplam Puan	Evet	789	1,94	,50	,02	-,646	807	,832	Hayır	20	2,02	,48	,11										
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	789	1,53	,65	,02	-,935	807	,821																																																				
	Hayır	20	1,67	,63	,14				Duygu Zorbalığı	Evet	789	2,78	,49	,02	,905	807	,567	Hayır	20	2,68	,40	,09	Zorbalık Toplam Puan	Evet	789	1,94	,50	,02	-,646	807	,832	Hayır	20	2,02	,48	,11																								
Duygu Zorbalığı	Evet	789	2,78	,49	,02	,905	807	,567																																																				
	Hayır	20	2,68	,40	,09				Zorbalık Toplam Puan	Evet	789	1,94	,50	,02	-,646	807	,832	Hayır	20	2,02	,48	,11																																						
Zorbalık Toplam Puan	Evet	789	1,94	,50	,02	-,646	807	,832																																																				
	Hayır	20	2,02	,48	,11																																																							

Çizelge 4.62’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın birlikte olma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 63.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Anne ve Babanın Birbirine Fiziksel Şiddet Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	P
Fiziksel Zorbalık	Evet	22	523,43	11515,50	6051,50	-2,414	,016
	Hayır	787	401,69	316129,50			
	Toplam	809					
Sözel Zorbalık	Evet	22	519,41	11427,00	6140,00	-2,329	,020
	Hayır	787	401,80	316218,00			
	Toplam	809					
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	22	536,66	11806,50	5760,50	-2,697	,007
	Hayır	787	401,32	315838,50			
	Toplam	809					
Duygu Zorbalığı	Evet	22	486,11	10694,50	6872,50	-1,654	,098
	Hayır	787	402,73	316950,50			
	Toplam	809					
Zorbalık Toplam Puan	Evet	22	522,52	11495,50	6071,50	-2,392	,017
	Hayır	787	401,71	316149,50			
	Toplam	809					

Çizelge 4.63’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın birbirine fiziksel şiddet uygulama durumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan mann whitney-u testi sonucunda; söz konusu farklılığın fiziksel zorbalık puanlarında fiziksel şiddet uygulayanlar lehine $p<,05$ düzeyinde; sözel zorbalık puanlarında anne ve babanın birbirine fiziksel şiddet uygulayanlar lehine $p<,05$ düzeyinde; eğlence amaçlı zorbalık puanlarında anne ve babanın birbirine fiziksel şiddet uygulayanlar lehine $p<,01$ düzeyinde; zorbalık toplam puanlarında aile bireylerinin fiziksel şiddet uygulayanlar lehine $p<,05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 64.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Annenin Öz Olma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	P
Fiziksel Zorbalık	Evet	22	404,37	323091,50	3491,50	-,687	,492
	Hayır	787	455,35	4553,50			
	Toplam	809					
Sözel Zorbalık	Evet	22	404,58	323258,00	3658,00	-,459	,646
	Hayır	787	438,70	4387,00			
	Toplam	809					
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	22	404,61	323280,50	3680,50	-,431	,666
	Hayır	787	436,45	4364,50			
	Toplam	809					
Duygu Zorbalığı	Evet	22	405,70	324157,50	3432,50	-,767	,443
	Hayır	787	348,75	3487,50			
	Toplam	809					
Zorbalık Toplam Puan	Evet	22	404,77	323408,00	3808,00	-,255	,799
	Hayır	787	423,70	4237,00			
	Toplam	809					

Çizelge 4.64’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının annenin öz olma durumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan mann whitney-u testi sonucunda; gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 65.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Babanın Öz Olma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	P
Fiziksel Zorbalık	Evet	22	402,49	317968,00	5523,00	-1,972	,049
	Hayır	787	509,32	9677,00			
	Toplam	809					
Sözel Zorbalık	Evet	22	403,32	318626,00	6181,00	-1,316	,188
	Hayır	787	474,68	9019,00			
	Toplam	809					
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	22	403,09	318439,00	5994,00	-1,511	,131
	Hayır	787	484,53	9206,00			
	Toplam	809					
Duygu Zorbalığı	Evet	22	405,83	320609,50	6845,50	-,656	,512
	Hayır	787	370,29	7035,50			
	Toplam	809					
Zorbalık Toplam Puan	Evet	22	403,80	319004,50	6559,50	-,939	,348
	Hayır	787	454,76	8640,50			
	Toplam	809					

Çizelge 4.65’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının babanın öz olma durumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan mann whitney-u testi sonucunda; söz konusu farklılığın fiziksel zorbalık puanlarında babası öz olmayanlar lehine $p < ,05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Diğer gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 66.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan	Grup	f , \bar{x} ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları				
		N	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Fiziksel Zorbalık	Başarısızım	33	1,85	,77	G.Arası	6,51	2	3,26		
	Orta düzeyde başarılıyım	437	1,71	,67	G.İçi	347,24	806	,43	7,560	,001
	Başarılıyım	339	1,55	,63	Toplam	353,76	808			
	Toplam	809	1,65	,66						

Çizelge 4.66’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının algılanan başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=7,560$; $p<,01$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olduğu bulunmuştur ($LF=2,141$; $p>,05$). Bu nedenle Scheffe analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 67.Fiziksel Zorbalık Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Başarısızım	Orta Düzeyde Başarılıyım	,139	,12	,503
	Başarılıyım	,303	,12	,041
Orta Düzeyde Başarılıyım	Başarısızım	-,139	,12	,503
	Başarılıyım	,164	,05	,003
Başarılıyım	Başarısızım	-,303	,12	,041
	Orta Düzeyde Başarılıyım	-,164	,05	,003

Çizelge 4.67’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan scheffe analizi sonucunda söz konusu farklılığın başarısız öğrenci grubu ile başarılı öğrenci grupları arasında başarısız öğrenci grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde; orta düzeyde başarılı öğrenci grubu ile başarılı öğrenci grubu arasında orta düzeyde başarılı öğrenci grubu lehine $p < ,01$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 68.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sözel Zorbalık	Başarısızım	33	1,97	,83	G.Arası	,79	2	,39		
	Orta düzeyde başarılıyım	437	1,82	,60	G.İçi	290,63	806	,36	1,091	,336
	Başarılıyım	339	1,81	,57	Toplam	291,42	808			
	Total	809	1,82	,60						

Çizelge 4.68’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık puanlarının algılanan başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 69.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Eğlence Amaçlı	Başarısızım	33	1,54	,68	G.Arası	3,57	2	1,78	4,225	,015
	Orta düzeyde başarılıyım	437	1,59	,67	G.İçi	340,35	806	,42		
Zorbalık	Başarılıyım	339	1,46	,62	Toplam	343,92	808			
	Total	809	1,53	,65						

Çizelge 4.69’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının algılanan başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=4,225$; $p<,05$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olduğu bulunmuştur ($LF=2,493$; $p>,05$). Bu nedenle Scheffe analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 70.Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
Başarısızım	Orta Düzeyde	-,053	,12	,903
	Başarılıyım			
Orta Düzeyde	Başarılıyım	,084	,12	,780
	Başarısızım	,053	,12	,903
Başarılıyım	Başarılıyım	,137	,05	,015
	Başarısızım	-,084	,12	,780
Başarılıyım	Orta Düzeyde	-,137	,05	,015
	Başarılıyım			

Çizelge 4.70’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan scheffe analizi sonucunda söz konusu farklılığın orta düzeyde başarılı olan öğrenci grubu ile başarılı öğrenci grubu arasında orta düzeyde başarılı öğrenci grubu lehine $p < ,05$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 71.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

		<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri			ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Duygu Zorbalığı	Başarısızım	33	2,74	,61	G.Arası	2,64	2	1,32		
	Orta düzeyde başarılıyım	437	2,73	,51	G.İçi	188,94	806	,23	5,634	,004
	Başarılıyım	339	2,84	,44	Toplam	191,58	808			
	Total	809	2,78	,49						

Çizelge 4.71’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalığı alt boyut puanlarının algılanan başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=5,634$; $p<,01$). Bu sonucun ardından tamamlayıcı analizlere geçilmiştir. Hangi karşılaştırma analizinin kullanılacağına karar verilirken öncelikle varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olmadığı bulunmuştur ($LF=5,456$; $p<,05$). Bu nedenle Tamhane analizi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 72.Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tamhane Testi Sonuçları

Gruplar (i)	Gruplar (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	<i>p</i>
Başarısızım	Orta Düzeyde Başarılıyım	,016	,09	,984
	Başarılıyım	-,101	,09	,518
Orta Düzeyde Başarılıyım	Başarısızım	-,016	,09	,984
	Başarılıyım	-,117	,04	,004
Başarılıyım	Başarısızım	,101	,09	,518
	Orta Düzeyde Başarılıyım	,117	,04	,004

Çizelge 4.72’de görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalığı alt boyut puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Tamhane analizi sonucunda söz konusu farklılığın orta düzeyde başarılı olan öğrenci grubu ile başarılı öğrenci grubu arasında başarılı öğrenci grubu lehine $p < ,01$ düzeyinde gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 73.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Algılanan Başarı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Zorbalık Toplam	Başarısızım	33	2,02	,59	G.Arası	,70	2	,35		
	Orta düzeyde başarılıyım	437	1,96	,51	G.İçi	200,26	806	,25	1,404	,246
	Başarılıyım	339	1,91	,47	Toplam	200,96	808			
	Toplam	809	1,94	,50						

Çizelge 4.73’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık toplam puanlarının algılanan başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Çizelge 4. 74.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne ve Babanın Birbirine Sözel Şiddet Uygulama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Fiziksel Zorbalık	Evet	83	1,95	,76	,08	4,402	807	,017
	Hayır	726	1,61	,64	,02			
Sözel Zorbalık	Evet	83	2,10	,59	,06	4,582	807	,708
	Hayır	726	1,79	,59	,02			
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	83	1,66	,61	,07	1,851	807	,611
	Hayır	726	1,52	,66	,02			
Duygu Zorbalığı	Evet	83	2,96	,49	,05	3,649	807	,782
	Hayır	726	2,76	,48	,02			
Zorbalık Toplam Puan	Evet	83	2,17	,50	,05	4,342	807	,685
	Hayır	726	1,92	,49	,02			

Çizelge 4.74’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın birbirine sözel şiddet uygulama durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, söz konusu farklılığın Fiziksel Zorbalık puanlarında sözel şiddet uygulayan anne ve babaların çocukları lehine ($t=4,402$; $p<,05$); anlamlı bulunmuştur. Diğer puanlardaki gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 75.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne ve Babanın Çocuğa Bağırma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşır Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Fiziksel Zorbalık	Evet	313	1,87	,72	,04	7,663	807	,000
	Hayır	496	1,51	,58	,03			
Sözel Zorbalık	Evet	313	1,98	,63	,04	6,080	807	,007
	Hayır	496	1,72	,56	,03			
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	313	1,70	,70	,04	5,801	807	,001
	Hayır	496	1,43	,60	,03			
Duygu Zorbalığı	Evet	313	2,83	,52	,03	2,698	807	,046
	Hayır	496	2,74	,46	,02			
Zorbalık Toplam Puan	Evet	313	2,10	,53	,03	6,958	807	,000
	Hayır	496	1,86	,45	,02			

Çizelge 4.75’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın bağırma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, söz konusu farklılığın Fiziksel Zorbalık puanlarında anne ve babası bağırır çocuklar lehine ($t=7,663$; $p<,05$); Sözel Zorbalık puanlarında anne ve babası bağırır çocuklar lehine ($t=6,080$; $p<,05$); Eğlence Amaçlı Zorbalık puanlarında anne ve babası bağırmayan çocuklar lehine ($t=5,801$; $p<,05$); Duygu Zorbalığı puanlarında anne ve babası bağırır çocuklar lehine ($t=2,698$; $p<,05$); Zorbalık Toplam puanlarında anne ve babası bağırmayan çocuklar lehine ($t=6,958$; $p<,05$) anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 4. 76.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne ve Babanın Çocuğu Dövme Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Fiziksel Zorbalık	Evet	30	2,02	,70	,13	3,132	807	,344
	Hayır	779	1,63	,66	,02			
Sözel Zorbalık	Evet	30	2,19	,71	,13	3,416	807	,153
	Hayır	779	1,81	,59	,02			
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	30	2,00	,81	,15	3,952	807	,018
	Hayır	779	1,52	,64	,02			
Duygu Zorbalığı	Evet	30	2,76	,45	,08	-,176	807	,816
	Hayır	779	2,78	,49	,02			
Zorbalık Toplam Puan	Evet	30	2,24	,52	,10	3,313	807	,388
	Hayır	779	1,93	,49	,02			

Çizelge 4.76’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın çocuğu dövme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, söz konusu farklılığın Eğlence Amaçlı Zorbalık puanlarında anne ve babası tarafından dövülen çocuklar lehine ($t=3,952$; $p<,05$) anlamlı bulunmuştur. Diğer puanlardaki gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 77.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Anne ve Babanın Çocuğa Hakaret Etme Durumu Değişkenine Göre Farklaşp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Fiziksel Zorbalık	Evet	42	2,24	,90	,14	6,081	807	,000
	Hayır	767	1,61	,63	,02			
Sözel Zorbalık	Evet	42	2,42	,75	,12	6,767	807	,010
	Hayır	767	1,79	,57	,02			
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	42	2,10	,84	,13	5,857	807	,000
	Hayır	767	1,50	,63	,02			
Duygu Zorbalığı	Evet	42	2,95	,59	,09	2,384	807	,018
	Hayır	767	2,77	,48	,02			
Zorbalık Toplam Puan	Evet	42	2,43	,63	,10	6,580	807	,000
	Hayır	767	1,92	,48	,02			

Çizelge 4.77’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının anne ve babanın çocuğa hakaret etme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, söz konusu farklılığın Fiziksel Zorbalık puanlarında anne ve babası tarafından hakaret edilen çocuklar lehine ($t=6,081$; $p<,05$); Sözel Zorbalık puanlarında anne ve babası tarafından hakaret edilen çocuklar lehine ($t=6,767$; $p<,05$); Eğlence Amaçlı Zorbalık puanlarında anne ve babası tarafından hakaret edilmeyen çocuklar lehine ($t=5,857$; $p<,05$); Duygu Zorbalığı puanlarında anne ve babası tarafından hakaret edilen çocuklar lehine ($t=2,384$; $p<,05$); Zorbalık Toplam puanlarında anne ve babası tarafından hakaret edilmeyen çocuklar lehine ($t=6,580$; $p<,05$) anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 4. 78.Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Ailede Şiddete Uğrama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Fiziksel Zorbalık	Evet	82	1,87	,63	,07	3,141	807	,859
	Hayır	727	1,62	,66	,024			
Sözel Zorbalık	Evet	82	2,00	,59	,065	2,754	807	,966
	Hayır	727	1,80	,60	,02			
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Evet	82	1,73	,72	,08	2,887	807	,107
	Hayır	727	1,51	,64	,02			
Duygu Zorbalığı	Evet	82	2,74	,57	,06	-,778	807	,019
	Hayır	727	2,78	,48	,02			
Zorbalık Toplam Puan	Evet	82	2,08	,50	,06	2,621	807	,734
	Hayır	727	1,93	,50	,02			

Çizelge 4.78’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık ölçeği ve alt boyut puanlarının çocuğun ailede şiddete uğrama durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, söz konusu farklılığın Duygu Zorbalığı puanlarında ailede şiddete uğramayan öğrenciler lehine ($t=-,778$; $p<,05$) anlamlı bulunmuştur. Diğer puanlardaki gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 79.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Fiziksel Zorbalık	Her zaman	1	342,00	20,306	4	,000
	Sık sık	2	722,50			
	Bazen	29	543,71			
	Nadiren	51	475,06			
	Hiçbir zaman	726	393,75			
	Toplam	809				

Çizelge 4.79’te görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının çocuğa uygulanan şiddet sıklığı değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=20,306$; $p<,001$). Bu sonucun ardından farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla gruplar ikili olarak Mann Whitney-U analizi yapılmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 80.Zorbalık Ölçeği Fiziksel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Her Zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
Her zaman	=342,00	p>,05	p>,05	p>,05	p>,05
Sık sık		=722,50	p>,05	p>,05	p>,05
Bazen			=543,71	p>.05	p<,01
Nadiren				=475,06	p>,05
Hiçbir zaman					=393,75

Çizelge 4.80’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin fiziksel zorbalık alt boyut puanlarının çocuğa uygulanan şiddet sıklığı değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın bazen grubu ile hiçbir zaman grubu arasında bazen grubu lehine $p<,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 81.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Sözel Zorbalık	Her zaman	1	384,50	11,145	4	,025
	Sık sık	2	616,25			
	Bazen	29	520,52			
	Nadiren	51	445,73			
	Hiçbir zaman	726	396,97			
	Toplam	809				

Çizelge 4.81'te görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık alt boyut puanlarının çocuğa uygulanan şiddet sıklığı değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=11,145$; $p<,05$). Bu sonucun ardından farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla gruplar ikili olarak Mann Whitney-U analizi yapılmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 82.Zorbalık Ölçeği Sözel Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Her Zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
Her zaman	=384,50	p>,05	p>,05	p>,05	p>,05
Sık sık		=616,25	p>,05	p>,05	p>,05
Bazen			=520,52	p>.05	p<,01
Nadiren				=445,73	p>,05
Hiçbir zaman					=396,97

Çizelge 4.82'da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sözel zorbalık alt boyut puanlarının çocuğa uygulanan şiddet sıklığı değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın bazen grubu ile hiçbir zaman grubu arasında bazen grubu lehine $p<,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 83.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Eğlence Amaçlı Zorbalık	Her zaman	1	215,00	16,154	4	,003
	Sık sık	2	784,75			
	Bazen	29	508,53			
	Nadiren	51	463,68			
	Hiçbir zaman	726	395,96			
	Toplam	809				

Çizelge 4.83'te görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının çocuğa uygulanan şiddet sıklığı değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=16,154$; $p<,05$). Bu sonucun ardından farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla gruplar ikili olarak Mann Whitney-U analizi yapılmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 84.Zorbalık Ölçeği Eğlence Amaçlı Zorbalık Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Her Zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
Her zaman	=215,00	p>,05	p>,05	p>,05	p>,05
Sık sık		=784,75	p<,05	p<,05	p<,05
Bazen			=508,53	p>.05	p<,05
Nadiren				=463,68	p<,05
Hiçbir zaman					=3954,96

Çizelge 4.84’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının çocuğa uygulanan şiddet sıklığı değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın sık sık grubu ile bazen grubu arasında sık sık grubu lehine p<,05 düzeyinde; sık sık grubu ile nadiren grubu arasında sık sık grubu lehine p<,05 düzeyinde; sık sık grubu ile hiçbir zaman grubu arasında sık sık grubu lehine p<,05 düzeyinde; bazen grubu ile hiçbir zaman grubu arasında bazen grubu lehine p<,05 düzeyinde; nadiren grubu ile hiçbir zaman grubu arasında nadiren grubu lehine p<,05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 85.Zorbalık Ölçeği Duygu Zorbalığı Alt Boyut Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Duygu Zorbalığı	Her zaman	1	481,00	1,293	4	,862
	Sık sık	2	516,25			
	Bazen	29	380,57			
	Nadiren	51	385,31			
	Hiçbir zaman	726	406,95			
	Toplam	809				

Çizelge 4.85’te görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin duygu zorbalığı alt boyut puanlarının çocuğa uygulanan şiddet sıklığı değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

Çizelge 4. 86.Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Zorbalık Ölçeği Toplam Puan	Her zaman	1	341,50	13,308	4	,010
	Sık sık	2	753,50			
	Bazen	29	512,00			
	Nadiren	51	448,95			
	Hiçbir zaman	726	396,77			
	Toplam	809				

Çizelge 4.86’te görüldüğü üzere; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık toplam puanlarının çocuğa uygulanan şiddet sıklığı değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($x^2=13,308$; $p<,05$). Bu sonucun ardından farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla gruplar ikili olarak Mann Whitney-U analizi yapılmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. 87.Zorbalık Ölçeği Zorbalık Ölçeği Toplam Puanlarının Çocuğa Uygulanan Şiddet Sıklığı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	Her Zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
Her zaman	=384,50	$p>,05$	$p>,05$	$p>,05$	$p>,05$
Sık sık		=616,25	$p>,05$	$p>,05$	$p<,05$
Bazen			=520,52	$p>,05$	$p<,05$
Nadiren				=445,73	$p>,05$
Hiçbir zaman					=396,97

Çizelge 4.87’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin zorbalık toplam puanlarının çocuğa uygulanan şiddet sıklığı değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U analizi sonucunda söz konusu farklılığın sık sık grubu ile hiçbir zaman grubu arasında sık sık grubu lehine $p<,05$ düzeyinde; bazen grubu ile hiçbir zaman grubu arasında bazen grubu lehine $p<,05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer grupların sıralama ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>,05$).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1.Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Zorbalık Davranış Eğilimine Yönelik Bulguların Tartışılması.

Ortaokul öğrencilerinin ZDEÖ'den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x} = 1,94$ 'tür. ZDEÖ'nün alt boyutlarından alınan puanların ortalamalarına bakıldığında, Fiziksel Zorbalık boyutundaki ortalamanın 1,65, Sözel Zorbalık boyutundaki ortalamanın 1,82, Eğlence Amaçlı Zorbalık boyutundaki ortalamanın 1,53 ve Duygu Zorbalığı boyutundaki ortalamanın 2,78 olduğu anlaşılmıştır. Bu ortalamalara bakıldığında zorbalığın alt boyutlarından en yüksek ortalamanın 2,78 ile Duygu Zorbalığı, en düşük ortalamanın ise 1,53 ile Eğlence Amaçlı Zorbalık boyutunda olduğu belirlenmiştir.

Farlı literatürler incelendiğinde; öğrencilerin sırasıyla en fazla sözel, bedensel, duygusal ve cinsel zorbalık yaptığı görülmektedir (Kocaşahan, 2012). Çubukçu ve Dönmez (2012), okul yöneticileri ile yaptığı araştırmada sözel şiddet davranışlarının öğrenciler arasında en sık görüldüğünü, bunu duygusal ve cinsel şiddet türüne ilişkin davranışların izlediğini belirtmektedir Yaman, Eroğlu, Bayraktar ve Çolak (2010) yaptığı araştırmanın sonuçları, öğrencilerin en fazla sözel ve fiziksel zorbalığa, en az cinsel zorbalığa maruz kaldığını göstermektedir. Fiziksel zorbalığın okullarda yaygın olmasının sebebi, *şaka* ve *oyun* bahanesiyle yapılabilmesi şeklinde düşünülmektedir. İrfaner (2009), Ayas ve Pişkin (2011) öğrencilerin birbirlerine uyguladıkları zorbalık eylemleri içinde en sık görüleni sözel zorbalık ve bunu takiben fiziksel zorbalık olduğu bulgularına ulaşılmıştır. (Bolat, Şahin, & Bal, 2011) ,Rivers & Smith(1994) ,Tümüklü ve Şahin (2002), Kepenekci ve Çınkır (2001) ve Yurtal ve Cenkseven (2007) yapmış oldukları araştırmada da zorbalığın daha çok sözel boyutta gerçekleştiğini belirtmektedirler. Bunun yanısıra Dölek (2002) ve Eşici (2013) öğrencilerin zorbalık yapmayı eğlenceli bulduğunu belirtmişlerdir.

1- ZDEÖ (Toplamı) ve alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi.

ZDEÖ toplam puanlarının ve alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında fiziksel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık ve zorbalık toplam puanlarının erkek öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur. Sözel zorbalık ve Duygu Zorbalığı puanlarında gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır. Sonuç olarak erkek öğrencileri kız öğrencilere oranla fiziksel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık ve zorbalık toplamda daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlar ve literatür taraması karşılaştırıldığında Yurttaş'ın(2010) yapmış olduğu çalışmada fiziksel ve eğlence amaçlı zorbalığın erkek öğrenciler lehine anlamlı çıkması ve duygu zorbalığının cinsiyet açısından farklılık göstermemesi açısından çalışmamızla uyumlu olduğu görülmüştür. Satan(2006), yapmış olduğu çalışmada toplam zorbalık puanlarının ve eğlence amaçlı zorbalığın erkek öğrenciler lehine anlamlı bulunması çalışmamız ile uyum gösterirken diğer alt boyutlar ile farklılık gösterdiği görülmüştür. Pişkin (2006) 'de Ankara'da gerçekleştirdiği araştırmasında zorba grupta yer alan erkek öğrencilerin oranı kızlardan anlamlı bir biçimde yüksek olduğunu bulmuştur. Çınkır ve Kepenekçi (2003) eğitimcilerle yaptığı çalışmada zorbalığı en fazla erkek öğrencilerin yaptığını ifade etmiştir. Umutlu (2010) çalışmasında, fiziksel, sözel ve eğlence amaçlı zorbalık alt boyutu puanları öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin lehine, duygu zorbalığı ise kız öğrencilerin lehine anlamlı bulmuştur Bu sonuçlar araştırmamızın fiziksel, eğlence amaçlı zorbalık eğilim sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Dölek'in (2002) ve Çınkır ve Kepenekçi (2003), Toksöz (2010), Çayırdağ (2006), Koç (2006) , Olweus (1995) Yurtal ve Cenkseven (2007), Şahin (2010), Özkan (2010) zorbaca davranışta erkeklerin kızlara oranla daha fazla buldukları belirtmişlerdir. İngiltere'de gerçekleşen çalışmada zorbalığın %65'inin erkekler, %15'inin kızlar tarafından %19'unun her iki cins tarafından yapıldığı yönündedir (Boulton & Underwood, 1992).

Olgun (2008) erkek öğrencilerin, duygu zorbalık türü hariç diğer zorbalık türlerinde kızlara oranla yüksek zorbalık eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Sevinç ve Kayaoğlu (2012)

erkeklerin fiziksel zorbalığa maruz kalma olasılığını kızlara göre daha yüksek olduğunu belirtmiş olup bununla beraber, kızlarında sözlü zorbalığa daha çok maruz kaldığını ifade etmektedir. Buna paralel olarak Şahin (2010) ve Bolat, Şahin, & Bal (2011) erkeklerin gösterdiği zorba davranışların daha çok fiziksel yönde olduğu buna karşın kızların zorba davranışlarının ise daha dolaylı olduğu ifade ederken, Alper (2008) ise sözel zorbalığı da kızların aksine erkek öğrencilerin daha fazla uyguladığını belirtmektedir. Ülkemizde Dölek'in (2002) yaptığı çalışmada da fiziksel zorbalık ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış fakat dolaylı zorbalık cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Literatür ve araştırma sonuçları incelendiğinde erkek öğrencilerin zorbalık eğilimlerinin kız öğrencilere oranla yüksek olduğu ve sonuçların çalışmamız ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

2- ZDEÖ(Toplam) ve alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam, fiziksel, sözel ve eğlence amaçlı zorbalık alt boyut puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Söz konusu farklılık 10 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine, 11 yaş grubu ile 13 yaş grubu arasında 13 yaş grubu lehine, 11 yaş ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine, 12 yaş grubu ile 13 yaş grubu arasında 13 yaş grubu lehine; 12 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine, 13 yaş grubu ile 14 yaş ve üzeri grubu arasında 14 yaş ve üzeri grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Bu bulgular sonucunda yaş ilerledikçe toplam zorbalık, fiziksel, sözel ve eğlence amaçlı zorbalığın arttığı, buna karşın duygu zorbalığı ve yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Bu sonuçlar ve literatür taraması karşılaştırıldığında Yurttaş'ın (2010) yapmış olduğu çalışmada fiziksel zorbalığın 14 yaş ve üstünde anlamlı çıkması ve duygu zorbalığı ile yaş ilişkisinin anlamlı bir farklılık göstermemesi araştırma sonucumuzun fiziksel ve duygu zorbalık boyutu ile uyumlu olduğu görülmüştür. Toksöz (2010) öğrencilerin yaşlarının

artmasıyla beraber zorbalık eğilimlerinin de arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu sonuçla çalışmamızda ki duygu zorbalığı hariç diğer tüm alt boyutlarla uyumlu olduğu görülmüştür.

Karataş (2002), Tuzgöl (1998) ve Güner (1995), Dölek (2002), Yurtal ve Cenkseven (2006) araştırmalarında öğrencilerin sınıf düzeyine göre saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirtmişlerdir. Sınıf düzeyi ve yaş değişkeninin paralellik gösterdiği göz önüne alınırsa yapılmış olan bu çalışmalarda yaşın saldırganlık davranışı üzerine bir etkisi olmadığı söylenebilir. Gümüş (2000), Satan (2006), Arıman (2007) yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin yaş ile zorba davranışlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Literatür ve araştırma sonuçları ile çalışmamız karşılaştırıldığında ortaya çıkan farklılıkların alınan örneklem çeşidi ile ilişkili olabileceği ve çalışmamızda ele alınan yaş aralıklarının birbirine çok yakın olmasından kaynaklanabileceği düşünülebilir.

3- ZDEÖ(Toplam) puanları ve alt boyutları ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam, fiziksel, sözel, eğlence amaçlı ve duygu zorbalık puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgular sonucunda kardeş sayısının zorbalık eğilimi üzerine herhangi bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Arıman (2007) tarafından yapılmış olan çalışmada öğrencilerin kardeş sayıları ile zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamış olması çalışmamızla birebir benzerlik gösterirken, Toksöz (2010), Gümüş (2011), Akduman (2010), Umutlu (2010), Sarıbeyoğlu (2007) yapmış oldukları çalışmalarda bunun tersi olarak kardeş sayısı değişkeni ile zorbalık eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulduklarını belirtmişlerdir.

Literatür ve araştırma sonuçları ile çalışmamız karşılaştırıldığında ortaya çıkan bulgulardaki farklılıkların almış olduğumuz örneklemin yaş grubu göz önüne alındığında, öğrencilerin kardeş sayısına kendisini ve yenedünyaya gelecek olan kardeşlerinin de alınıp alınmayacağı konusunda yaşadıkları tereddütlerden dolayı kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

4- ZDEÖ(Toplam) ve alt boyutlarının anne ve baba çalışma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Zorbalık ölçeği alt boyut puanlarının anne çalışma değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, söz konusu farklılığın Sözel Zorbalık puanlarında annesi çalışan öğrenciler lehine anlamlı bulunurken, baba çalışma değişkeni ile anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bu bulgular sonucunda annesi çalışan öğrencilerin sözel zorbalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilirken, baba çalışma değişkeninin zorbalık eğilimine herhangi bir etkisi olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda, çocuk yetiştirme açısından anne faktörünün önemi göz önüne alındığında, annesi çalışan çocukların evde anneye daha az vakit geçirip iletişimde bulunamamasından dolayı bu açığı sözel saldırganlık olarak okulda kapamaya çalışabileceği düşünülebilir.

5- ZDEÖ(Toplam) ve alt boyutlarının aile ile birlikte yaşama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık ölçeği toplam puanlarının ve alt boyutlarının aile ile birlikte yaşama değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

6- ZDEÖ(Toplam) ve alt boyutlarının anne eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin fiziksel ve sözel zorbalık puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın

ortaokul mezunu anne grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında ortaokul mezunu anne lehine; lise mezunu anne grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında lise mezunu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Bu bulgular sonucunda eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarının fiziksel ve sözel zorbalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Eğlence amaçlı zorbalık puanları ile anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Duygu zorbalık puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın ilkokul mezunu ve altı grubu ile ortaokul mezunu anne grubu arasında ortaokul mezunu anne grubu lehine; ilkokul mezunu ve altı grubu ile lise mezunu anne grubu arasında lise mezunu anne grubu lehine; ilkokul mezunu ve altı grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında, üniversite ve üstü mezunu anne grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgular sonucunda eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının duygu zorbalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Zorbalık toplam puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın ilkokul mezunu ve altı grubu ile lise mezunu anne grubu arasında lise mezunu anne grubu lehine; lise mezunu grubu ile üniversite ve üstü mezunu anne grubu arasında lise mezunu anne grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Diğer grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgular sonucunda lise mezunu olan annelerin çocuklarının zorbalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Bu sonuçlar ve literatür taraması karşılaştırıldığında Yurttaş'ın (2010) yapmış olduğu çalışmada fiziksel, sözel ve duygu zorbalık sonuçları ile araştırmamız sonuçlarının tezat olduğu görülürken, eğlence amaçlı zorbalık sonuçları ile uyumlu olduğu görülmüştür. Satan (2006) tarafından yapılan çalışma ile araştırmamızdaki fiziksel zorbalığın sonuçlarının uyumlu olduğu, bununla beraber sözel, duygu ve eğlence amaçlı zorbalık sonuçları ile uyumsuz olduğu görülmüştür. Bununla beraber Satan(2006)'nın yapmış olduğu çalışmada zorbalık toplam puanları sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi arttıkça

zorbalık düzeyinin azaldığı görülürken, araştırmamızda lise mezunu annelerin çocuklarının zorbalık düzeyinin diğer eğitim seviyelerine göre daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Toksöz (2010), eğitim düzeyi yüksek annelere sahip çocukların sözel zorbalık eğiliminin yüksek olduğu bulgusuna rastlamıştır. Bu sonuç çalışmamızla tamamen zıtlık oluşturmaktadır.

Araştırmamız, Dizman (2003), Ekşisu (2009), Sarıbeyoğlu (2007) taraflarından yapılmış olan çalışmalarla benzerlik göstererek, anne eğitim düzeyi arttıkça zorbalık eğiliminin azaldığı yönündedir. Arıman (2007) tarafından yapılmış olan çalışmada ise öğrencilerin anne eğitim düzeyi değişkeniyle zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Çalışmamız ve literatür taramaları kısmen benzerlik gösterip, bulgularımızda anne eğitim düzeyi düştükçe fiziksel ve sözel zorbalığın arttığı, duygusal zorbalığın ise düştüğü görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda anne eğitim düzeyinin yüksek oluşunun fiziksel ve sözel zorbalığın azalmasında olumlu etkileri olduğu görülürken, duygusal zorbalıkta olumsuz etkileri görülmesinin sebebi, duygu zorbalığının belli bir bilinç düzeyinde yapılması ve eğitim düzeyi yüksek annenin, çocuğundaki farkındalık düzeyini artırması olduğu düşünülebilir.

7- ZDEÖ(Toplam) puanı ve alt boyutları ile baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam, fiziksel, sözel ve eğlence amaçlı zorbalık puanları ile baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yalnızca duygu zorbalığı puanları ile baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş ve analiz sonucunda söz konusu farklılığın ilkökul ve altı mezunu baba grubu ile üniversite ve üstü mezunu baba grubu arasında, ilkökul ve altı mezunu baba grubu lehine

gerçekleştiği saptanmıştır. Bu bulgular sonucunda eğitim düzeyi düşük babaların çocuklarının duygu zorbalık zorbalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Bu sonuçlar ve literatür taraması karşılaştırıldığında Yurttaş'ın (2010) yapmış olduğu çalışmada fiziksel, sözel ve eğlence amaçlı zorbalık sonuçları ile uyumlu olduğu görülürken, duygu zorbalık sonuçlarıyla farklılık olduğu görülmüştür. Satan (2006), Sarıbeyoğlu (2007) ve Ekşisu (2009) tarafından yapılmış olan çalışmanın, araştırma sonuçlarımızla karşılaştırılmasıyla duygusal zorbalık sonuçları ile uyumlu olduğu görülürken eğlence amaçlı, fiziksel ve toplam zorbalık eğilimlerinin ise tezat olduğu görülmüştür. Toksöz (2010) ve Arıman (2007) tarafından yapılmış olan çalışmanın, araştırma sonuçlarımızla karşılaştırılmasıyla duygusal zorbalık sonuçları ile farklılık olduğu görülürken eğlence amaçlı, fiziksel ve toplam zorbalık eğilimlerinin ise uyumlu olduğu görülmüştür. Tüm bu araştırma sonuçlarının aksine Gümüş'ün (2000) araştırmasında baba eğitim düzeyi yükseldikçe saldırganlık oranının arttığı bulgularına ulaşılmıştır.

Çalışmamızda baba eğitim seviyesi düşük öğrencilerin duygu zorbalık seviyesinin yüksek olması, ülkemizde bu profildeki babaların daha çok kırsal kesimlerden geldiği, kırsal kesimin yapısı itibarı ile baba-çocuk arasındaki iletişimin duygu boyutunun daha sınırlı olduğu ve bunun sonucunda çocuğun babadan yeterince alamadığı duygu eksikliğini okul ortamında duygu zorbalığı şeklinde yansıtması olarak düşünülebilir.

8- ZDEÖ(Toplam) puanı ve alt boyutları ile algılanan gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam, fiziksel, sözel, duygu ve eğlence amaçlı zorbalık puanları ile algılanan gelir durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Ülkemizde Koç (2006), Satan (2006), Gümüş (2000) ,Tuzgöl (1998) ,Güner (1995) , Arıman (2007), Toksöz (2010), ve Sarıbeyoğlu (2007) tarafından yapılmış olan çalışmalar ile araştırmamız karşılaştırıldığında sonuçların birebir uyumlu olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar ve literatür taraması karşılaştırıldığında Yurttaş'ın (2010) ve yapmış olduğu çalışmada duygu ve eğlence amaçlı zorbalık sonuçları ile uyumlu olduğu görülürken, fiziksel ve sözel zorbalık sonuçlarıyla tezat olduğu görülmüştür. Sarıtaş (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada algılanan gelir düzeyi düştükçe zorbalık eğiliminin arttığı bulgularına ulaşılrken, Pişkin (2010) tarafından yapılan çalışmada ise tam tersi olarak algılanan gelir düzeyi arttıkça zorbalık eğiliminin de arttığı bulgularına ulaşılmıştır.

Çalışmamız ve literatür taramaları kısmen benzerlik gösterip, bulgulardaki farklılıkların almış olduğumuz örneklemin yaş grubu göz önüne alındığında, öğrencilerin algılan gelir konusunda yaşadıkları tereddütlerden dolayı kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir

9- ZDEÖ (Toplam) ve alt boyutları ile anne ve babanın birlikte olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam puanlarının ve alt boyutlarının anne-baba birlikte olma durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Arıman'ın (2007), yaptığı çalışmada ise, öğrencilerin anne babalarının birliktelik durumları ve zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamış olması, çalışmamız ile birebir uyum göstermiştir. Buna karşın Toksöz (2010), yapmış olduğu araştırmada eğlence amaçlı zorbalık boyutu haricinde diğer boyutlar ile anne baba birliktelik değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Arslan (2008), anne-babası ayrı olan öğrencilerin zorbalık davranışlarının, anne babası beraber olanlara oranla daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Çalışmamızda anne-baba birlikte olma değişkeninin zorbalık eğilimi üzerine etkisinin anlamlı bulunmamasının nedeni olarak, anne-babası ayrı olan öğrenci sayısının örnekleminde yetersiz oluşundan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

10- ZDEÖ(Toplam) ve alt boyutları ile anne-babanın öz-üvey olma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam puanlarının ve alt boyutlarının annenin öz-üvey olma durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna karşın babanın öz-üvey olma durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda fiziksel zorbalığın babası üvey olan öğrenciler lehine gruplar arasında anlamlı olduğu bulunmuştur. Yani babası üvey olan çocuklar fiziksel zorbalığa daha yatkındır denebilir.

Çalışmamızda anne öz-üvey olma değişkeni ve zorbalık eğilimi üzerine etkisi anlamlı bulunmamıştır. Bunun sebebi annesi üvey olan öğrencilerin sayısının örnekleme 10 kişi ile sınırlı olup, sayının azlığından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Buna karşın babanın öz-üvey olma değişkeni ve zorbalık arasındaki ilişki incelendiğinde babası üvey olanların fiziksel zorbalık eğiliminde olduğu görülmektedir. Araştırmamızın bu sonucundan hareketle üvey babanın çocuğun gözünde, öz babasıymış gibi otoriteninde aslında kendisine ait olduğunu gösterme amaçlı çocuğa karşı uygun olmayan şekillerde ifade etmesinden dolayı, çocuğunda tepkisini okulda fiziksel şiddet olarak sergilediği düşünülebilir.

11- ZDEÖ (Toplam) puanları ve alt boyutları ile algılanan başarı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin fiziksel zorbalık puanlarının algılanan başarı durumları değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın başarısız öğrenci grubu ile başarılı öğrenci grupları arasında başarısız öğrenci grubu lehine; orta düzeyde başarılı öğrenci grubu ile başarılı öğrenci grubu arasında orta düzeyde başarılı öğrenci grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Bu bulgular sonucunda algılanan başarı düzeyi düşük öğrencilerin fiziksel zorbalık eğiliminin yüksek olduğu söylenebilir. Eğlence amaçlı zorbalık puanlarının algılanan başarı durumları değişkenine göre farklılaşma

durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın orta düzeyde başarılı olan öğrenci grubu ile başarılı öğrenci grubu arasında orta düzeyde başarılı öğrenci grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Bu bulgular sonucunda algılanan başarı düzeyi düşük öğrencilerin eğlence amaçlı zorbalık eğiliminin yüksek olduğu söylenebilir. Duygu zorbalık puanlarının algılanan başarı durumları değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın orta düzeyde başarılı olan öğrenci grubu ile başarılı öğrenci grubu arasında başarılı öğrenci grubu lehine gerçekleştiği saptanmıştır. Bu bulgular sonucunda algılanan başarı düzeyi yüksek öğrencilerin duygu zorbalık eğiliminin yüksek olduğu söylenebilir. Toplam zorbalık ve sözel zorbalık puanları ile algılanan başarı durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Literatür taraması yapıldığında, Çağırdağı (2006), yapmış olduğu çalışmada öğrencide başarı düzeyi düştükçe zorbalık eğiliminin arttığı bulgularına ulaşmıştır. Olweus'a (1995) göre, ileri yaşlarda zorba davranışlar sergileyen çocukların akademik anlamda daha fazla zorluk çekme potansiyelinde olduğunu belirtmiş ve sonuç olarak zorbalık arttıkça başarı seviyesinde düşüş olduğunu ifade etmiştir. Aslan ve Aşıcı (2011), tarafından yapılan araştırmaya göre, öğrenciler kendilerini başarısız algıladıkça, okul ortamında kendilerini daha zorba algılama eğiliminde oldukları düşünülebilir.

Araştırmamızın sonuçları literatürle kısmen uyumlu olduğu görülürken, fiziksel ve eğlence amaçlı zorbalığın algılanan başarı düştükçe arttığı fakat duygusal zorbalığın azaldığı yönündedir. Bu bulgulardan yola çıkarak akademik başarıyla ilgi odağı olamayan öğrencilerin kendini kabullendirme amacıyla çeşitli zorbalık türlerine başvurdukları düşünülebilir. Fakat duygu zorbalığının belli bir farkındalık ve seviye düzeyi gerektireceği düşünülürse, başarılı öğrencilerin bu yöndeki eğilimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

12- ZDEÖ(Toplam) ve alt boyutlarıyla ile anne ve babanın birbirine sözel ve fiziksel şiddet uygulama değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam puanları ve alt boyutları ile anne ve babasının birbirine sözel ve fiziksel şiddet uygulama değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sözel şiddet için yapılan analiz sonucunda söz konusu farklılığın Fiziksel Zorbalık puanlarında anne ve babası birbirine sözel şiddet uygulan öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur. Bu bulgular sonucunda ailede ebeveynler arasında yaşanan sözel şiddet çocuğun fiziksel zorbalık eğilimini arttırdığı söylenebilir. Fiziksel şiddet için yapılan analiz sonucunda da gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Söz konusu farklılığın fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık ve zorbalık ölçeği toplam puanlarında anne ve babasının birbirine fiziksel şiddet uygulayanlar lehine anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bulgular sonucunda ebeveynlerin birbirine uyguladığı şiddetin çocuklarda zorbalık eğilimlerini arttırdığı söylenebilir.

Literatür taraması yapıldığında Ekşisu (2009), anne ve babanın birbirlerine şiddet uygulaması değişkeni açısından zorba kişilik puanları için anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat bu sonuçların aksi yönünde, Sarıbeyoğlu (2007)'nin yaptığı araştırmada, anne ve babalarının birbirlerine şiddet uyguladığı öğrencilerin zorba kişilik düzeyleri diğer öğrencilere göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Sarıtaş (2006), zorba davranış gösteren çocukların aile içindeki tartışma, kavga ve anne-baba arasındaki uyumsuzluktan etkilendiğini belirtmiştir. Kağıtçıbaşı (2003), eğer anne-baba birbirlerine öfke ve saldırganlık içeren davranışlarda bulunuyorsa, çocuklarında çevrelerinde sorunları öfke ve saldırganlık yoluyla çözümlendiğini belirtmiştir. Aile bireyleri arasında şiddete tanık olmak ya da maruz kalmak zorbalık olaylarına karışmada etkili faktörlerdendir (Arslan, 2008).

Araştırmamızın sonuçları literatürle karşılaştırıldığında, çalışmamız zorbalık eğilim ölçeği alt boyutlarına göre yapıldığından kısmen uyumlu olduğu görülmüştür. Zorbalık eğilimi olan çocukların, ebeveynlerinin birbirine karşı olan olumsuz davranışlarını görerek bu

davranışları benimseyip, okuldada kendini bu şekilde ifade etme yanılığısına düştüğü söylenebilir. Buda literatürlerde belirtildiğı üzere, ebeveynlerin çocuk tarafından rol model alındığı düşünceyle bağdaşmaktadır.

13- ZDEÖ (Toplam) ve alt boyutlarıyla ile anne ve babanın çocuğa bağıırma değışkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam puanları ve alt boyutları ile anne ve babanın çocuğa bağıırma değışkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analizi sonucunda söz konusu farklılığın Fiziksel Zorbalık, Sözel Zorbalık ve Duygu Zorbalık puanlarında anne ve babası bağııran çocuklar lehine iken, Eğılence Amaçlı Zorbalık ve Zorbalık Toplam puanlarında anne ve babası bağıırmayan lehine çocuklar lehine anlamlı bulunmuştur. Bu bulgular sonucunda çocuğa bağıırmanın düşünöldüğünün aksine nedenli önemli ve zorbalığı tetikleyici olduğı görölmüştür.

14- ZDEÖ(Toplam) ve alt boyutlarıyla ile anne ve babanın çocuğı dövme değışkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam puanları ve alt boyutları ile anne ve babanın çocuğı dövme değışkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın Eğılence Amaçlı Zorbalık puanlarında anne-babası döven öğrenciler lehine anlamlı bulunmuştur.

Bu bulgular sonucunda literatür taramasında Çelikleş (2013), baba kaynaklı fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin okulda zorbaca davranışlar sergilediğini ve aile içi şiddet arttıkça zorbalık eğilimlerinin de arttığını belirtmiştir.

Araştırmamızın genel itibariyle literatüre uyumlu olmadığı görölmüş olup, bunun çalışmamızı oluşturan örneklem grubundan 809 öğrenciden dövöldüğünü belirten öğrenci

sayısının yalnızca 30 olması nedeniyle sağlıklı sonuçlara ulaşılmamış olduğu düşünülmektedir.

15- ZDEÖ(Toplam) ve alt boyutlarıyla ile anne ve babanın çocuğa hakaret etme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam puanları ve alt boyutları ile anne ve babanın çocuğa hakaret etme değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın Fiziksel Zorbalık, Sözel Zorbalık ve Duygu Zorbalığı puanlarında anne ve babası hakaret eden çocuklar lehine iken, Eğlence Amaçlı Zorbalık ve Zorbalık Toplam puanlarında anne ve babası hakaret etmeyen çocuklar lehine anlamlı bulunmuştur. Bu bulgular sonucunda ebeveynleri tarafından hakarete uğrayan çocukların fiziksel, sözel ve duygu zorbalığının yüksek olduğu, bunun yanısıra eğlence amaçlı ve toplam zorbalığın düşük olduğu görülmüştür.

Literatür taramasında Çelikaş (2013), anne ve baba kaynaklı sözel şiddete maruz kalan öğrencilerin okulda zorbaca davranışlar sergilediğini ve aile içi şiddet arttıkça zorbalık eğilimlerinin de arttığını belirtmiştir.

Çalışmamız sonucunda gözardı edilen sözel zorbalığın çocuk üzerinde nedenli etkili, zorbalığı tetikleyici olduğu yaptığımız literatür taramasındaki bulgularla da desteklenmiştir.

16- ZDEÖ (Toplam) ve alt boyutları ile çocuğun ailede şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin zorbalık toplam puanları ve alt boyutları ile çocuğun ailede şiddet görme durumu değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın Duygu Zorbalığı puanlarında ailede şiddet görmeyenler lehine anlamlı bulunmuştur. Diğer puanlardaki gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır.

Literatür çocukların aile içi şiddete maruz kalmasıyla evde ve okulda diğer çocuklara şiddet uygulaması arasındaki bağı desteklemektedir. Genç (2007), zorba çocukların anne ve babalarından daha fazla şiddet gördüğü ortaya çıkmıştır ve eşler arasındaki şiddete de şahit olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Gümüş (2011), saldırgan çocukların ebeveynlerinden, saldırgan olmayan çocuklara oranla daha fazla şiddet gördüğü belirtmiştir. Sarıbeyoglu'da (2007), araştırmasında, ailenin uygun olmayan cezalandırma biçiminin zorba kişilik oluşumunda etkisi olduğunu tespit etmiştir. (Olweus, 1993), anne babanın fiziksel ceza gibi güç temelli çocuk yetiştirme yöntemlerini kullanması ile zorbalık arasındaki ilişki olduğunu belirtmiştir. (Genç, 2007; Ovacık, 2008; Baykal, 2008; Olweus, 1993) taraflarından yapılan çalışmalarda, okullarda önemli bir problem olan okul zorbalığının aile içi şiddetle ilişkisi olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Arslan (2008), Ayan (2007), Kandemir (2007), Uysal (2003) tarafından yapılan araştırmalar anne babaları tarafından şiddete maruz kalanların şiddet eğilimlerinin yüksek çıktığını ve şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu, kurbanın bir süre sonra şiddetin uygulayıcısı olduğunu göstermektedir.

Araştırmamız bulguları ve literatür taraması karşılaştırıldığında duygu zorbalığı alt boyutu hariç genel olarak farklılaştığı görülmüştür. Bu farklılığın, araştırmamızı yapmış olduğumuz örneklem grubunun yaşlarının küçüklüğü göz önüne alındığında veri toplama araçlarına verdikleri cevaplardaki çekincelerinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir.

17- ZDEÖ (Toplam) ve alt boyutları ile çocuğun ailede şiddet görme sıklığı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Ortaokul öğrencilerinin fiziksel ve sözel zorbalık puanları ile çocuğun ailede gördüğü şiddet sıklığı değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın bazen grubu ile hiçbir zaman grubu arasında bazen grubu lehine anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bulgular sonucunda çocuğun gördüğü şiddet sıklığı arttıkça fiziksel ve sözel zorbalık eğiliminin arttığı söylenebilir. Duygu zorbalık puanlarının çocuğun ailede şiddet görme sıklığı değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Eğlence amaçlı zorbalık puanları ile çocuğun ailede gördüğü şiddet sıklığı değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın sık sık grubu ile bazen grubu arasında sık sık grubu lehine, sık sık grubu ile nadiren grubu arasında sık sık grubu lehine, sık sık grubu ile hiçbir zaman grubu arasında sık sık grubu lehine, bazen grubu ile hiçbir zaman grubu arasında bazen grubu lehine, nadiren grubu ile hiçbir zaman grubu arasında nadiren grubu lehine, anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bulgular sonucunda çocuğun gördüğü şiddet sıklığı arttıkça eğlence amaçlı zorbalık eğiliminin arttığı söylenebilir. Toplam zorbalık puanları ile çocuğun ailede gördüğü şiddet sıklığı değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analiz sonucunda söz konusu farklılığın sık sık grubu ile hiçbir zaman grubu arasında sık sık grubu lehine; bazen grubu ile hiçbir zaman grubu arasında bazen grubu lehine anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer puanlardaki gruplar arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır

Bu bulgular sonucunda çocuğun gördüğü şiddet sıklığı arttıkça duygu zorbalığı hariç zorbalık toplamının ve tüm zorbalık alt boyutlarının arttığı görülmüştür. Bu da literatür taramalarının gösterdiği üzere, aile içi şiddetin çocuk üzerindeki olumsuz etkisini bulgularımızla pekiştirmiştir.

5.2.Öneriler

Öğrenciler arasında artan görülen zorbalık davranışlarının en önemli sebeplerinden biri aile içi ilişkilerdir. Bu nedenle araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.

1- Okullarda giderek artan zorbalık davranışlarının ailede şiddetten kaynaklandığı varsayılarak önlenmesi için aile eğitim programları düzenlenebilir.

2- Öğrencilerin genelini yönelik zorbalığın ne demek olduğu ve zorbalıkla başetmeye yönelik eğitimler verilmeli. Sık sık zorbalığa maruz kalan ve zorbalık eylemini gerçekleştiren öğrenciler için bu eğitimler bire bir rehber öğretmen tarafından verilebilir.

3- Zorbalık eyleminde daha çok kurban konumunda olan öğrencilere yönelik psikolojik destek sağlayacak çalışmalar yapılabilir.

4- Ve en önemlisi zorbalık konusunda eğitim çalışanlarının bilinçlendirmek ve farkındalık düzeylerini arttırmak için belli zaman periyotlarında çalışmalar yapılabilir.

5- Okul öğrencilerinin zorbalık eğiliminin anlaşılması için rehber öğretmenler tarafından çeşitli anketler veya ölçekler uygulanabilir. Anket sonuçlarına göre önlemler alınabilir.

6- Zorbalık eğiliminin fazla olduğu öğrenciler, başta spor olmak üzere çeşitli aktivitelere yönlendirilebilir. Bu öğrencilerimizin seçmeli dersleri seçerken faaliyet ağırlıklı derslere yönlendirilmesi sağlanabilir. Bu şekilde enerjilerini olumlu bir şekilde harcayarak zorbalık eğilimlerinin azalacağı öngörülmektedir.

7- Zorbalık eğilimin bulunan çocukların zararlı madde alışkanlığı olup olmadığı araştırılmalıdır. Bu süre zarfında aile ile mutlaka işbirliği yapılmalıdır.

8- Yöneticilerin ve öğretmenlerin, öğrencilerde var olan zorbalık probleminin çözümünde öğrencilerin aile yaşantılarını dikkate almalarının yararlı olacağı düşünülmektedir. Okul rehberlik servislerinin öğrenci ailelerinin ekonomik durumu, anne baba birliktelik veya ayrı yaşama durumu, anne-baba eğitim durumu anne baba çalışma durumu vb. konularda bilgi toplayarak aileleri tanımalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.

1- Aile içi şiddet ve zorbalık konusunda yapılan araştırmalar bir hayli az olduğu görülmüştür Türkiye'nin değişik bölgelerinde daha büyük örneklerle yapılacak araştırmalarda öğrencilerin aile içi şiddet ile zorbalık arasındaki ilişkinin daha net ortaya

koymasını sağlayacaktır.Araştırma sayısının artması alınabilecek önlemler hususunda daha net bilgi verecektir.

2-Ülkemize özgü öğrencilerin zorbalık eğilimlerini ölçmeyi amaçlayan ölçekler konusunda fazla seçenek olmadığı gözlenmiştir. Alternatiflerin fazla olmasının araştırmalarda kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akduman, G. G. (2010). 7-14 Yaş Grubu Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendi Çözüm Önerileri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi* , 2 (3), 13-26.
- Akyüz, E. (2012). *Çocuk Hukuku* (2 b.). Ankara: Pegem Net.
- Alikaşifoğlu, M., & Ercan, O. (2007). Çocukluk Çağında Kabadayılık/Zorbalık Davranışları:Hekimler açısından anlamı. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi* (42), 19-25.
- Alper, S. İ. (2008). *İlköğretimde Zorbalık*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Arıman, F. (2007). *İlköğretim 7 ve 8.Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ile Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, S. Ö. (2008). *Lise öğrencilerinde öz-kavram ve aile ilişkisinin akran zorbalığına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, S., & Aşıcı, H. (2011). Ergenlerde Okul Zorbalığının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* , 13 (2), 71-83.
- Ayan, S. (2007). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* , 8 (3), 206-214.
- Ayas, T., & Pişkin, M. (2011). Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okul Türü Bakımından İncelenmesi. *İlköğretim Online* , 10 (2), 550-568.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçların*. Araştırma Raporu, Ankara.
- Battal, A. (2008). Boşanma Sebepleri. *Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları/Nihai Rapor* . İstanbul: Eflatun Matbaacılık.
- Baykal, T. (2008). *Ailede Kadına Yönelik fiziksel Şiddet, Bu Şiddete İlişkin tutumlar ve Kişinin Şiddet Yaşantısı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bekçi, B. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı ve Öfke Tetikleyicileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Besag, V. (1995). *Bullies and victims in schools*. Philadelphia: Open University Press.
- Bilgin, A. (2008). Aile İçi Bedensel Cezaya İlişkin Bir Çalışma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* , 41 (1), 29-50.

- Biridge, B. (2010). *Zorbalık-Mobing: Bilinmeyen Çeşitleri ve Çözümleri* (2 b.). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Bolat, S. D., Şahin, R., & Bal, M. (2011). Aile İçi Şiddet ve Okul Zorbalığı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 147-162.
- Boulton, J., & Underwood, K. (1992). Bully/victim Problems Among Middle School Children. *British Journal of Educational Psychology* (62), 73-87.
- Bursalıoğlu, Ziya. (2013). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranışlar* (18 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, M. K. (2010). *Sağlık Çalışanının Aile İçi Şiddet Olgusuna Bakışı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Can, M., Tırtıl, L., & Dokgöz, H. (2009). Çocuk İstismarı Olgularında Hekim Sorumluluğu. *Adli Tıp Özel Sayısı: Klinik Gelişim*, 22, s. 89-94.
- Cengiz, M. (2008). *Çocukların Aile İçi Şiddete Uğramasına Neden Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Coloroso, B. (2003). *The bully, the bullied and the bystander*. New York: HarperResource.
- Çayırdağı, N. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Kültürünü Algılayışları ile Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalıkla Başetme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, V. (2008). *Sınıf Yönetimi* (4 b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çeliktaş, M. G. (2013). *Okuldaki Şiddet Olayları İle Aile İçi Şiddet İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, B., Eroğlu, Y., Peker, A., Akbaba, S., & Pepsoy, S. (2012). Ergenlerde İlişkisel-Karşılıklı Bağımlı Benlik Kurgusu, Siber Zorbalık ve Psikolojik Uyumsuzluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2 (12), 637-653.
- Çingir, Ş., & Kepenekci, Y. K. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* (34), 236-253.
- Çubukçu, Z., & Dönmez, A. (2012). İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Türlerine Yönelik Görüşleri ve Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18 (1), 37-64.
- Demir, N. Ö., Baran, A. G., & Ulusoy, D. (2005). Türkiye'de Ergenlerin Arkaaş-Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışlar. *Bilig* (32), 83-108.

- Dizman, H. (2003). *Anne-babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dölek, N. (2002). *Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Bir Önleyici Program Modeli*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ekşi, H., & Yaman, E. (2010). *Çocuk ve Ergenlerde Şiddet*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ekşisu, M. (2009). *Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeyleri ile Aile İşlevleri ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eşici, H. (2013). Zorbaca Davranışlar ile Seçim Teorisine Dayalı Temel İhtiyaçların Karşılanması Arasındaki İlişki. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* , 2 (11), 151-168.
- Genç, G. (2007). *Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Güler, N., Tel, H., & Özkan Tuncay, F. (2005). Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* , 27 (2), 51-56.
- Gümüş, S. Y. (2011). *Saldırganlık ve Aile İçi Şiddet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gümüş, T. (2000). *Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güner, N. (1995). *Ergenlerin dinledikleri müzik türünün depresyon ve saldırganlık düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güvenir, T. (2005). *Okulda Akran İstismarı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- İrfaner, S. (2009). *Öğrenciler Arasında Gerçekleşen Zorbalık Eylemleri ve Zorbalık Konusunda Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Tutum ve Görüşleri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İzmirli, G. O. (2013). *Isparta İli Gönen İlçesinde Yaşayan 15-19 Yaş Grubu Kadınları Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Sıklığı ve Aile İçi Şiddet Görmeye Sebep Olan Faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2003). *Yeni İnsan ve İnsanlar* (10 b.). İstanbul: Evrim Yayınevi.

- Kandemir, Ö. (2007). *Şanlıurfa İli Viranşehir İlçe Merkezinde Sağlık Personelinin Aile İçi Şiddet Konusunda Bilgi, Tutum ve Mesleki Uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* , 37 (1), 1-13.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* (11 b.). Ankara: Bilim Yayıncılık.
- Kara, Ö. (2010). *Ankara İlinde Görev Yapan Pediatri Asistanları, Uzmanları ve Pratisyen Hekimlerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi Düzeyleri ve Yaklaşımlarının Karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (27 b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Z. B. (2002). *Anne Baba Saldırganlığı ile Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kartal, H. (2008). İlköğretim Okullarında Zorbalık Yapanlar ve Zorbalığa Uğrayanlar. *e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences* , 3 (4), 712-730.
- Kartal, H. (2009). Öğretmen Adaylarının Uygulama Okullarındaki Zorbalıkla İlgili Değerlendirmeleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 29 (1), 141-172.
- Kemerli, N. (2002). Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet. *Kadına Yönelik Şiddet ve Hekimlik Sempozyumu*. Ankara.
- Kepenekci, Y. K., & Çinkır, Ş. (2001). *Bullying Among Students in Turkish*. Yayınlanmamış Araştırma Raporu, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Keskin, G., & Çam, O. (2005). Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Hemşirelik Yaklaşımı. *Yeni Sempozyum* , 43 (3), 118-125.
- Kızmaz, Z. (2006). Okullarda Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Çalışma. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 30 (1), 47-70.
- Kocacık, F., & Çağlayandereli, M. (2009). Ailede Kadına Yönelik Şiddet. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* , 2 (9).
- Kocaşahan, N. (2012). *Lise ve Üniversite Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sanal Zorbalık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

- Koç, Z. (2006). *Lise Öğrencilerinde Zorbalık Düzeylerinin Yordanması*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Köknel, Ö. (2013). *Şiddet Dili*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kural, D. (2014). *Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Diş Hekimlerinin Farkındalık Düzeyleri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Estitüsü, İstanbul.
- Memiş, M. (2010). *Çalışan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entütüsü, Sakarya.
- Olgun, G. (2008). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ile Problemlili İnternet Kullanımları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Estitüsü, İstanbul.
- Olweus, D. (1995). *Bullying at School*. Oxford: Blackwell Company.
- Olwus, D. (1993). *Bullying at school*. Cornwall: Blackwell Publishing.
- Otrar, M., & Argın, F. (2014). Öğrencilerin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının Kullanım Alışkanlıkları Bağlamında İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* , 3 (3), 1-13.
- Otrar, M., & Koç Yıldırım, P. (2003). *Rehber Kitap:Öğrenci ve Aileler İçin*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Otrar, M., & Ökte, A. (2014). Öğrencilerin Zorbalık Eğilimleri ile Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* , 3 (3), 135-144.
- Otrar, M., & Yıldırım, P. K. (2003). *Rehber Kitap: Öğretmenler ve Aileler İçin*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ovacık, A. C. (2008). *Aile İçi Şiddetin Erkek ÇocuğunŞiddet İçerenŞuç İşleme Davranışına Etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Örengül, A. C. (2013). *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanısıyla İzlenmekte Olan Çocuklarda Akran Örselenmesi/ Zorbalık*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özdemir, A. (2012). *İlköğretim Okul Müdürlerinin Demokratik Tutumlarının Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılık Algısı ile İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisan tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, E. E. (2012). *Çocuk İstismarı Haberlerinin Yazılı Basında Sunumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Estitüsü, Ankara.

- Özkan, Y., & Çiftci, E. G. (2010). Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki İlköğretim Okullarında Akran. *İlköğretim Online* , 2 (9), 576-586.
- Page, A. Z., & İnce, M. (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme. *Türk Psikoloji Yazıları* , 11 (22), 81-92.
- Pelendecioğlu, B. (2011). *Lise Öğrencilerinde Zorbalık Olgusunun Okul Yaşam Kalitesi ve Empati Değişkenleri Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Pelendecioğlu, B., & Bulut, S. (2009). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. *Abant İzzet Baysal Dergisi* , 9 (1), 50-62.
- Pişkin, M. (2006). Akran Zorbalığı Olgusunun İlköğretim Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi. *I. Şiddet ve okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, (s. 28-31).
- Pişkin, M. (2010). Examination of peer bullying among primary and middle school children in Ankara. *Education and Science* , 35 (156), 175-189.
- Pişkin, M. (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi* , 2 (2), 531-562.
- Pişkin, M. (2012). Okulda Şiddet ve Önleme Stratejileri. *Halk Sağlığı Günleri 2. Ulusal Okul Sağlığı Sempozyumu*, (s. 19-24). Adana.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet* (1 b.). İstanbul: Der Yayınları.
- Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar* (1 b.). Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Rivers, I., & Smith, P. K. (1994). Types of bullying behaviour and their correlates. *Aggressive Behavior* (20), 359-368.
- Sarı Karhan, S. (2010). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Hukuk Sosyolojisi Açısından Analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarıbeyoğlu, N. S. (2007). *Lise Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismar İle Zorbalık Arasındaki İlikinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarıtaş, M. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Gözlenen Zorba Davranışlarının Aile Sorunlarına Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Satan, A. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türü ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler ile İlişkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Savaş, H. A., Bahar, A., & Bahar, G. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* , 4 (12), 52-65.
- Saygılı, S. (2014). *Ergenlik Sorunları* (2 b.). İstanbul: Elit Yayınları.
- Sevinç, B., & Kayaoğlu, M. (2012). Okullarda Zorbalık ve Mağduriyet: Amerika Birleşik Devletler Örneği. 1 (32), 169-182.
- Solak, A. (2007). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* (1 b.). Ankara: Hegem Yayınları.
- Şahin, M. (2010). Ergenlerde Görülen Zorbalık Eğiliminin Bilişsel Çarpıtmalar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarla İlişkisi. *Akademik Bakış Dergisi* (20), 1-14.
- Şişman, M. (2013). *Eğitim Bilimlerine Giriş* (11 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Taşdan, D. (2009). *Çocuk ve Şiddet* (2 b.). İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık.
- Tel, H. (2002). Gizli Sağlık Sorunu: Ev İçi Şiddet ve Hemşirelik Yaklaşımları. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* , 6 (2), 1-9.
- Tezcan, M. (1999). *Eğitim Sosyolojisi* (12 b.). Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Tıraşçı, Y., & Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi* , 34 (1), s. 70-74.
- Toksöz, E. (2010). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve Aile Tutumu Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tugay, D. (2008). *Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Frakındalık Düzeyleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Turla, A. (2002). Çocuk İstismarı ve İhmali Olgularında Tıbbi Yaklaşım. *O.M.Ü.Tıp Dergisi* , 19 (4), 291-300.
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tümüklü, A., & Şahin, İ. (2002). İlköğretim Okullarında Öğrenci Çatışmaları ve Öğretmenlerin Bu çatışmalarla Başa Çıkma Stratejileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* (238-302).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2007). *Türkiye'de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması*. Araştırma Raporu.

Umutlu, Ç. (2010). *Çocuk Dostu Projesi Kapsamında Olan ve Olmayan İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Özgüvenleriyle Zorbalık Eğilimlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ural, B., & Özteke, N. (2010). *Okulda Zorbalık* (2 b.). Ankara: Kök Yayıncılık.

Uysal, A. (2003). *Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Çatışma Çözümler, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansımaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Vahip, I., & Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi* , 17 (2), 107-114.

Yaman, E., Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). *Başaçıkma Stratejileriyle:Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık* (1 b.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Yaman, E., Eroğlu, Y., Bayraktar, B., & Çolak, T. S. (2010). Öğrencilerin Güdülenme Düzeyinde Etkili Bir Faktör:Okul Zorbalığı. *Akademi Bakış Dergisi-Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi* (20), 1-17.

Yılmaz Sarkın, S. (2012). *Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6.,7., ve 8. Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Entitüsü, Konya.

Yılmaz, G., İştien, N., Ertan, Ü., & Öner, A. (2003). Bir Çocuk İstismarı Vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* (46), 295-298.

Yurtal, F., & Cansever, F. (2006). İlköğretim Okullarında Zorbalığın İncelenmesi. *1.Şiddet ve Okul ;Okul Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslar Arası Katılımlı Sempozyum. Bildiri Özetleri*. İstanbul.

Yurtal, F., & Cenkseven, F. (2007). İlköğretim okullarında zorbalığın yaygınlığı ve doğası. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergis* , 3 (28), s. 1-13.

Yurttaş, A. (2010). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri İle Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

1.http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/09/01/126411/dosyalar/2013_12/24091841_okulzorbal%C4%B1%C4%B1.pdf, Erişim Tarihi:10.03.2015.

2.http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/neglect/en/print.html, Erişim Tarihi:12.03.2015.

EKLER

EK 1-Ölçek Kullanma İzni

Kimden: aysin.satan (aysin.satan@marmara.edu.tr)

Gönderme tarihi: 28 Eylül 2014 Pazar 11:43:19

Kime: FİLİZ AYGÜÇ (filizayguc@hotmail.com)

Filiz Hanım, Ölçeğimi kullanabilirsiniz. Kolay gelsin

Ayşin Satan

2014-09-25 10:29, FİLİZ AYGÜÇ yazmış:

Sayın Ayşin SATAN Hocam,

Yeditepe Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim.Yrd.Doçent Dr.Mustafa OTRAR danışmanlığında "Ortaokul Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimlerinin Ailede Şiddet Görme Durumları Açısından İncelenmesi"konulu tez araştırması için şahsınızın geliştirmiş olduğunuz "Zorbalık Ölçeğini" kullanmak için izninizi istiyorum.Şimdiden teşekkürler.Çalışmalarınızda başarılar..

Saygılarımla,

Filiz AYGÜÇ

EK-2 Kişisel Bilgi Formu

EK 2

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler;

Bu anketimiz de öğrencilerin birbirine yönelik çeşitli davranış ve tutumları ile aile içindeki yaşantıları hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Aşağıda cevaplayacağınız sorular bu araştırma kapsamında olduğundan soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Kimliğiniz ile ilgili herhangi bir bilgi vermenize gerek bulunmamakta ve araştırmamız için vereceğiniz içten cevaplar önemlidir. Verdiğiniz cevaplar sadece araştırma amaçlı kullanılacak olup, başka şahıslarla kesinlikle paylaşılmayıp gizli tutulacaktır.

Aşağıda belirtilen her maddeyi okuyup size en uygun olan şıkkı işaretleyiniz. LÜTFEN Hiç BİR MADDEYİ BOŞ BIRAKMAYINIZ...

Filiz AYGÜÇ

Yeditepe Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü

1-Cinsiyetiniz? Kız() Erkek()

2-Kaç yaşındasınız?

() 10 Yaş () 11 Yaş () 12 Yaş () 13 Yaş () 14 yaş ve üstü

3-Siz dahil kaç kardeşsiniz?

() Tek çocuğum () İki kardeşiz () Üç kardeşiz ve yukarısı

4-Anne baba çalışıyor mu?

	<u>Çalışıyor</u>	<u>Çalışmıyor</u>
Anne	()	()
Baba	()	()

5-Aile ile beraber mi yaşıyorsunuz? ()Evet ()Hayır

6-Anne-Baba eğitim durumu nedir?

Baba

Anne

Okur-yazar değil.....	()	()
Okur-yazar(ilkokul mezunu değil).....	()	()
İlkokul.....	()	()
Ortaokul.....	()	()
Lise.....	()	()
Üniversite.....	()	()
Yüksek Lisans-Doktora.....	()	()

7-Gelir durumunuz nedir?

() Düşük () Orta () Yüksek

8-Anne ve Babanız beraber mi ayrımı yaşıyorlar ? ()Beraber ()Ayrılar

9- Anne; ()Sağ ()Vefat etmiş

10- Baba; ()Sağ () Vefat etmiş

11-Anne ve babanız birbirine fiziksel şiddet uygular mı ?(vurma,itme ,tekmeleme,tokatlama,yumruklama v.b)

()Evet ()Hayır

12-Anne -Baba öz veya üvey mi?

	<u>Öz</u>	<u>Üvey</u>
Anne	()	()
Baba	()	()

13-Anne ve babanız birbirine sözel şiddet uygular mı?(bağırma,hakaret etme,aşağılama,sürekli eleştirme,tehdit etme v.b)

()Evet ()Hayır

14-Başarı durumunuz size göre nasıldır?

() Başarısızım () Orta düzeyde başarılıyım () Başarılıyım

15-Anne ve babanız size daha çok ne tür cezalar veriyor?(**Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz**)

- () Bağırıyorlar
- () Zaman zaman dövüyorlar
- () Aşağılıyorlar ve hakaret ediyorlar
- () Arkadaşlarımla görüşmemi engelliyorlar
- () Ben evde yokmuşum gibi davranıyorlar
- () Benimle konuşmuyorlar
- () Başkalarının yanında küçük düşürüyorlar
- () Yukarıdakilerden hiçbiri

16-Ailede size şiddet uygulanıyor mu? ()Evet ()Hayır

CEVABINIZ EVET İSE

17-Ailede size şiddet uygulanıyor ise ne sıklıkla uygulanıyor?

() Her zaman () Sık sık () Bazen () Nadiren () Hiçbir zaman

EK 3-Zorbalık Ölçeği

Araştırmamda kullanmış olduğum zorbalık ölçeğine ait bazı örnek maddeler aşağıda verilmiştir.

- 1- Hoşlanmadığım birinin gruba girmesini istemem.
- 2-Küçük çocuklar korkutulduğunda yüzlerindeki ifade çok komik olur.
- 3-Sıkıntımı arkadaşlarımla konuşarak hafifletirim.
- 4.Sınıfta hoşlanmadığım kişiye kötü şakalar yaparım
- 5-Kendimden güçsüz birisine kızdıysam onu sinirlendirecek davranışlarda bulunurum.
- 6- Kendimden güçsüz çocuklara takılmak eğlencelidir.
- 7-Sınıfta arkadaşlık yapmak istemediğim kişi ile bir şeyler yapmak istemem
- 8-Birisine takılmak için laf atmak hoşuma gider
- 9-Arkadaşım olmasını istemediğim birini görmezlikten gelirim.
- 10.Sınıfta birisi utanınca yüzündeki ifade beni güldürür
- 11.Korkak olan oyuna giremez.
- 12.Garip konuşan birine gülünür.
- 13.Birisini sinirlendirmek için el şakası yapılır

ÖZGEÇMİŞ

Filiz AYGÜÇ

filizayguc@hotmail.com

Kişisel Bilgiler :

Doğum Tarihi : 23.09.1978

Doğum Yeri : KIĞI

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim :

Ortaokul:Pötürge Yatılı İlköğretim Bölge Okulu/MALATYA

Lise : Adıyaman Lisesi/ ADIYAMAN

Ön Lisans: İnönü Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu /MALATYA

Lisans : 2001-2005 İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği
/MALATYA

Yüksek Lisans : 2013-2014 Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim
Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı/İSTANBUL

Çalıştığı Kurumlar:

2000-2005: Gevher Nesibe Eğitim ve Araştırma Hastanesi/KAYSERİ

2005-2010: Çatalmeşe İlköğretim Okulu/İSTANBUL, Fen ve Teknoloji Öğretmeni

2010-2013: Çekmeköy İlköğretim Okulu/İSTANBUL, Müdür Yardımcısı

2014-2015 : Halen: Çekmeköy Ortaokulu/İSTANBUL, Müdür Yardımcısı